

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Katedra historie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Václav Mentberger
a vznik muzea v Kasejovicích

Marie Sekáčová

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Stočes, Ph.D.

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, 24. 4. 2012

.....

Ráda bych poděkovala všem, jež mi poskytli potřebné informace k danému tématu. Zvláště pak děkuji vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Jiřímu Stočesovi a kolegyni Mgr. Štěpánce Löffelmannové, kteří mně po celou dobu zpracovávání této studie udíleli cenné rady a připomínky a zároveň trpělivě zodpovídali mé četné dotazy.

Obsah

Úvod.....	3
1 Václav Mentberger.....	8
1.1 Historie rodu Mentbergrů	8
1.2 Životopis Václava Mentbergera.....	11
1.3 Václav Mentberger ve vzpomínkách	17
1.4 Mentbergrovy aktivity	19
1.5 Válečné deníky Václava Mentbergra.....	21
1.6 Historická práce Václava Mentbergra	30
1.7 Korespondence Václava Mentbergra.....	31
1.8 Spolková činnost Václava Mentbergra	33
1.9 Sbírky hudebnin	34
1.10 Filatelie a filumenie	37
1.11 Publikační činnost Václava Mentbergra	37
1.12 Václav Mentberger jako cestovatel.....	38
1.13 Václav Mentberger jako kronikář	39
1.14 Václav Mentberger jako přednášející	40
2 Muzeum Kasejovice.....	47
2.1 Historie budovy synagogy	47
2.2 Vzhled budovy synagogy.....	48
2.3 Umístění sbírek Václava Mentbergra	50
2.4 Starožitnické sbírky Václava Mentbergra v roce 1960.....	51
2.5 Pozůstalost Václava Mentbergera.....	61
2.6 Otevření Muzea Kasejovice.....	62
2.7 Současné sbírky Muzea Kasejovice.....	63
2.8 Návštěvní kniha Muzea Kasejovice.....	64

2.9 Průvodci muzea v Kasejovicích a jeho návštěvní doba	66
2.10 Didaktické využití návštěvy muzea	66
Závěr	67
Resumé	69
Seznam použitých pramenů a literatury	71
Seznam příloh	77
Přílohy	I - XXVI

Úvod

„Teprve ten podle mě skutečně žije a užívá svého života, kdo zaujat nějakou činností usiluje proslavit se slavným činem či dobrým uměním.“¹ Sallustiův citát dle mého názoru plně vystihuje život Václava Mentbergra² plný sběratelské vášně, lásky k historii, rodnému místu a v neposlední řadě k lidem, kteří pro něho mnohé znamenali. Jeho přínos regionálním dějinám Kasejovic, místu, kde vyrůstal, navštěvoval školu a pravidelně se sem v dospělosti vracel, je nesporný. Vedle regionálních výzkumů týkajících se Kasejovicka, přispěl Václav Mentberger významnou měrou také k poznání historie průmyslu a hudebního života v Plzni (viz soupis Mentbergrových publikací v příloze č. 14). V této práci se však těmto oblastem zájmu Václava Mentbergera věnuji jen zcela okrajově.

Váženou osobou se zde stal zejména v období po druhé světové válce, kdy byl již penzionován a veškerý svůj volný čas mohl věnovat svým časově náročným zájmům. Postupem času se však na něj neprávem zapomnělo. Tato diplomová práce má přispět k oživení památky osobnosti Václava Mentbergra, všestranného amatérského historika a sběratele, který byl původním iniciátorem vzniku muzea v Kasejovicích a v nemalé míře přispěl k přiblížení dějin města Kasejovic nejenom místním občanům, ale i širší veřejnosti.

K rozhodnutí věnovat se tomuto tématu mě v roce 2010 přivedla moje kolegyně ze školy Mgr. Štěpánka Löffelmanová. Informovala mě o svém vlastním výzkumu Mentbergrova života s tím, že se v této oblasti naskýtá možnost dalšího podrobnějšího historického bádání. Celá řada historických pramenů, které jsou uloženy v archivech v Blovicích a Plzni, v depozitáři kasejovického muzea, či přímo v jeho expozicích, zůstala doposud neprozkoumána. Po těchto informacích mi najednou vyvstaly na mysli dlouhý čas ukryté vzpomínky z dětství. Tehdy jsem asi jako desetiletá o kasejovické pouti na svátek sv. Jakuba staršího poprvé zavítala do synagogy. Ohromně na mě zapůsobily kleště na lázeňské oplatky, dojem z kleští ještě umocnila informace, že Václavu Mentbergrovi je věnoval můj děda, kasejovický cukrář Ladislav Dvořák.³ Stejně tak se mi vryly do paměti další pohledy na pro mne již tehdy neobvyklé a zajímavé exponáty, jež bylo možné zhlédnout v tehdejším kasejovickém muzeu.

¹ SALLUSTIUS, *In L. Catilinam oratio (Řeč proti Catilinovi)*, Moudrost starých Římanů, Praha 2000.

² Při skloňování osobního jména Václava Mentbergra vynechávám stejně jako on sám písmeno e v koncovce.

³ Rozhovor s Ladislavem Dvořákem, mým otcem, synem jmenovaného Ladislava Dvořáka, Kasejovice, červenec 1989.

Další neméně důležitou motivací k napsání této diplomové práce je bezesporu můj osobní vztah k místu, kde jsem se narodila, vyrůstala, prožívala svá školní léta. Přestože jsem toto místo po devatenácti letech opustila, zůstaly mi zde vazby na rodiče a další členy širší rodiny, se kterými jsem v kontaktu, a pravidelně se tak na místa spojená s mým dětstvím vracím. Vztah k mému rodišti mne přiměl ucházet se o práci učitelky na prvním stupni kasejovické základní školy, kterou zde od školního roku 2011/2012 vykonávám. Návrat do rodného města mě inspiroval k tomu, abych se o něm dozvěděla více. Začala jsem se zabývat dějinami Kasejovic a blízkého okolí. Jejich studium mi přineslo zcela jiný pohled na osobnost Václava Mentbergera a jeho činnost. Na bohatství jeho sbírek jsem doposud nahlížela spíše pohledem člověka, kterému se do paměti vryly vzpomínky z mládí. Nyní vnímám i důležitost Mentbergrových sbírek z hlediska jejich obecné prospěšnosti.

Při přípravě této práce se mi staly hlavním zdrojem informací písemné a obrazové prameny Archivu města Plzně.⁴ Tyto prameny, pocházející z let 1930 až 1965, získal tehdejší *Městský archiv Plzeň* 2. května 1966. Fond uspořádal v červenci roku 1972 Jaroslav Douša. Patří sem Mentbergrova korespondence čítající 505 inventárních čísel, rukopisy Václava Mentbergra včetně tří válečných deníků, z nichž poslední obsahuje převážně dobové anekdoty. Součástí fondu jsou dále ilegálně šířené letáky z okupace, různé novinové výstřižky, fotografie, příležitostné tisky či dokumenty z abiturientských sjezdů. Mentbergrova korespondence obsahuje především dopisy od jeho přátel, kolegů a spolužáků. Mezi těmito dopisy se nachází i pár konceptů Mentbergrových odpovědí. Zmíněné prameny bohužel příliš nevypovídají o názorech Václava Mentbergra, k tomu by bylo zapotřebí mít více odpovědí od něho samotného. Z dopisů od Jindřicha Václava Bezděky vyplývá jeho blízký vztah k Mentbergrovi. To mne inspirovalo k tomu, abych se zabývala Bezděkovým fondem ve Státním okresním archivu Příbram⁵ a pokusila se tak dopátrat Mentbergrových odpovědí. PhDr. Věra Smolová, ředitelka archivu, mně však prostřednictvím e-mailu informovala, že se zde nachází pouze jediný dopis. Z tohoto důvodu jsem zmíněný archiv nenavštívila.

Další prameny se nacházejí ve Státním okresním archivu Plzeň-jih se sídlem v Blovicích.⁶ Jedná se o velké množství Mentbergrových rukopisů, rodokmen Mentbergrů z let 1646 až 1966 včetně fotografií většiny Václavových předků, dále vysvědčení Václava Mentbergera a další cenné dokumenty. V blovicím archivu se nalézají i Pamětní kniha města

⁴ Archiv města (dále jen AM) Plzně, Václav Mentberger, pozůstalost, karton 419 a 420.

⁵ Státní okresní archiv (dále jen SOkA) Příbram, Bezděka, Jindřich Václav – osobní fond.

⁶ SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, karton 133 a 134.

Kasejovic z roku 1922 až 1990,⁷ jejíž součástí jsou zápisy Václava Mentbergra z let 1938 až 1964. Pamětní kniha obsahuje rovněž Mentbergovu životopisnou črtu s názvem „Doma“,⁸ jež podstatnou měrou přispěla k odkrytí některých detailů Mentbergova dětství, či podrobné zápisy z kronikářových přednášek.

Cenným zdrojem informací při zpracování této diplomové práce bylo také Muzeum Kasejovice, kde se nachází další část pozůstalosti Václava Mentbergra. Muzeum, které je umístěno v prostorách bývalé kasejovické židovské synagogy, poskytuje celou řadu písemných a hmotných pramenů vypovídajících mnohé o Mentbergově osobnosti. Neméně důležitými prameny jsou Mentbergovy sbírky uložené v depozitáři Muzea Kasejovice. Zde se také mají dle původního soupisu uvedeného v Knize přírůstků⁹ nacházet osobní dopisy adresované Václavu Mentbergrovi, a to čtyři dopisy od manželky Heleny, osmnáct dopisů od matky Josefky Mentbergrové, čtrnáct dopisů od bratra Eduarda a naopak sedm Václavových dopisů adresovaných bratru Eduardovi. Je velká škoda, že se mi tyto dopisy i za vydatné pomoci mého otce nepodařilo mezi obsáhlou jen nhrubo uspořádanou sbírkou korespondence nalézt. Podrobnější údaje o dalších peripetiích osobního života Václava Mentbergra v dospělosti (kromě svatby) a ve stáří tak z dosud prozkoumaných pramenů nejsou známy. Jelikož manželé Mentbergovi zůstali bezdětní, neexistují v současnosti ani žádní přímí potomci. Václavův synovec Eduard žije v Hradci Králové, zdravotní stav mu však již nedovolil poskytnout mi o svém strýci rozhovor.

Za účelem shromáždění doplňujících informací ohledně přesunu židovských exponátů do židovského muzea jsem kontaktovala Židovské muzeum v Praze. Jednala jsem přímo s Vlastimilou Hamáčkovou, která se zúčastnila příprav znovuotevření kasejovického muzea. Její nabídku návštěvy jsem však nevyužila, jelikož jsem posléze našla protokol o převzetí dotyčných předmětů¹⁰ na Městském úřadě (dále jen MěÚ) Kasejovice.

Ve všech zmíněných institucích jsem se setkala s přívětivým a ochotným přístupem. Cenné informace mi též po celou dobu studie poskytoval MěÚ Kasejovice, konkrétně Ilona Sudová a starostka Ing. Marie Čápková.

⁷ SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, neinventarizováno.

⁸ SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, *Doma*, s. 600-610, neinventarizováno.

⁹ Městský úřad (dále MěÚ) Kasejovice, Kniha přírůstků.

¹⁰ MěÚ Kasejovice, Kniha přírůstků – příloha.

Osobností Václava Mentbergra se dosud zabývalo pouze několik publikací. V této diplomové práci byly použity údaje z knihy „*Miloslav Bělohlávek a Plzeňská historická škola*“ autorky PaedDr. Naděždy Morávkové, Ph.D.¹¹ Ke vzniku studie rovněž přispěly informace od Mgr. Štěpánky Löffelmannové, které jsem čerpala z Historickovlastivědného sborníku „*Jižní Plzeňsko*“ z roku 2007, z kapitoly s názvem „*Václav Mentberger (1886 – 1969)*“.¹² Zmíněný příspěvek vytvořila autorka na žádost blovickeho muzea (konkrétně Mgr. Josefa Koželuha) a MěÚ Kasejovice a čerpala přitom pouze z těch z nejdostupnějších pramenů (tj. například nenavštívila uvedené archivy). S objasněním židovských termínů mi pomohla kniha Ja'akova Newmana a Gavri'ela Sivana „*Judaismus od A do Z*“.¹³ Přes snahu o získání detailnějších údajů o stavbě či přestavbě židovské synagogy jsem byla odkázána pouze na zápisy Václava Mentbergra. Pamětní kniha Kasejovic z 18. století neexistuje, jelikož v té době ještě nebyla povinnost ji vést.

Za další důležitý pramen mé diplomové práce, který přispěl k jejímu oživení a exkluzivitě, považuji tzv. orální historii.¹⁴ Svě vzpomínky na Václava Mentbergra ochotně poskytli doc. MUDr. Milada Emmerová, CSc., bývalá sousedka a ošetřující lékařka Václava Mentbergra, a František Kápar, rodák z Kasejovic, Mentbergrův pamětník a obdivovatel. Tato svědectví bohužel nemám nijak doložená. S doc. Emmerovou jsem hovořila pouze telefonicky, další diskuse pak proběhly pomocí e-mailu. Na návštěvě u Františka Kápara jsem sice diktafon použila, ale naneštěstí byl následně záznam znehodnocen. František Kápar mi navíc zapůjčil svůj vlastní přepis původního Mentbergerova popisu jeho vlastních sbírek¹⁵ a zároveň jím (tj. Káparem) vytvořený „*Přehled exponátů původních starožitnických sbírek Václava Mentbergera*“ z roku 1997, ve kterém je celá sbírka přehledně utříděna.¹⁶ Bohužel jsem druhý uvedený strojopis našla pozdě, v době, kdy jsem již podobné utřídění provedla na základě uvedeného Mentbergerova seznamu sama (viz kapitola 2.4).

¹¹ Naděžda MORÁVKOVÁ, *Miloslav Bělohlávek a Plzeňská historická škola*, Plzeň 2008.

¹² Štěpánka LÖFFELMANNOVÁ, *Václav Mentberger (1886 – 1969)*, in: *Jižní Plzeňsko V. Historickovlastivědný sborník Muzea jižního Plzeňska v Blovicích*, ed. Petr Rožmberský, Blovice 2007, s. 17-23.

¹³ Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, *Judaismus od A do Z*, Praha 1992.

¹⁴ Tj. metoda využívaná v historiografických výzkumech využívající autentická svědectví pamětníků historických událostí (více viz Miroslav VANĚK – Pavel MÜCKE – Hana PELIKÁNOVÁ, *Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2012).

¹⁵ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek Václava Mentbergera*, Kasejovice 1960 (strojový přepis, který si pořídil v Příbrami roku 1974 František Kápar).

¹⁶ František KÁPAR, *Přehled exponátů původních starožitnických sbírek Václava Mentbergera* (strojopis), Příbram 1997.

Cenné informace mi poskytl též Mgr. Josef Koželuh z blovického muzea, jenž byl roku 1977 přítomen zápisu předmětů Mentbergrových sbírek do Centrální evidence sbírek a zároveň vybíral historické předměty dle jednotlivých fondů z depozitáře do znovuotevřeného Muzea Kasejovice v roce 1994. Prostřednictvím internetu jsem komunikovala i s Alešem Mentbergrem, jenž mi poskytl informace o současném pokračování rodu Mentbergrů. Taktéž pomocí internetu jsem kontaktovala Miroslava Trcalu, bývalého starostu Města Touškova. Velmi ochotně mi pomáhal ověřit informaci, zda se manželka Václava Mentbergra Helena skutečně odstěhovala do Města Touškova. Pátral na různých úřadech i u pamětníků, bohužel však bezvysledně.

Diplomová práce je rozdělena na dvě hlavní kapitoly. První část práce se věnuje životu Václava Mentbergra. Popisuje historii rodu Mentbergrů, sběratelův životopis, vzpomínky pamětníků a Mentbergrovy aktivity. V této kapitole se autorka mimo jiné zaměřuje na Mentbergrovu badatelskou činnost. Záměrně bude upozaděna jeho profesní kariéra. Druhá část diplomové práce se zabývá Muzeem Kasejovice. Zaměřuje na historii budovy synagogy, ve které se dané muzeum nachází. Zabývá se též vzhledem této budovy. Autorka v této kapitole popisuje různá místa uložení sbírek a nastiňuje vzhled původních Mentbergrových sbírek. Zároveň se věnuje pozůstalosti Václava Mentbergra, znovuotevření muzea v roce 1994 a současné podobě muzea. Z důvodu omezeného rozsahu diplomové práce zde nejsou podrobněji popsány současné exponáty muzea.

1 Václav Mentberger

1.1 Historie rodu Mentbergrů

Rod Mentbergrů v Kasejovicích patří k nejstarším rodům. Přestože nacházíme zmínky o této rodině i na jiných místech Čech, vždy se objevují ve vztahu ke Kasejovicím. Dle rodinné tradice Mentbergrů přišel jejich prapředek do Čech z Tyrol do služeb tyrolského hraběte Adama Matyáše z Trautmannsdorfu.¹⁷ u nějž pracoval jako lesník či myslivec – nejprve ve Lnářích, poté v Kasejovicích.¹⁸

První písemná zmínka o Mentbergrech pochází z 8. března 1646. Kasejovická matrika v tento den zmiňuje jistého “Honzla Mompergkera”.¹⁹ Doslova uvádí: „*Tehdy 8. března stál Honzl Mompergker švec, starší kostelník, měštěnin a konšel poprvé jako kmotr při křtu a toho roku ještě třikrát. Manželka jeho Zuzana Honzova je tam zapsána poprvé jako kmotra při křtu 27. února 1647 a potom často až do roku 1682.*“²⁰ Dle matričního záznamu Zuzana zesnula 13. ledna 1686 ve věku 85 let. O smrti Zuzanina manžela se žádná písemná zmínka nedochovala, podle prvního označení Zuzany jako vdovy však lze usuzovat na dobu před 14. listopadem 1650.²¹

Existují mnohem starší kasejovické prameny, ovšem v nich se žádná zmínka o rodu Mentbergrů nevyskytuje. Z tohoto faktu snad lze soudit, že první příslušník rodu přišel do Kasejovic až v první polovině 17. století, tudíž v období třicetileté války. Německé znění jména i příjmení prvního zmíněného Mentbergra v Kasejovicích tudíž potvrzuje možnost tyrolského původu rodiny.

Než došlo k ustálení způsobu psaní příjmení Mentberger (v 19. století), používaly se různé tvary tohoto příjmení. Jak již bylo zmíněno, nejstarší matriční zápis z roku 1646 uvádí znění Mompergker. V obecním manuálu z roku 1656 se setkáváme s variantou Mempegr.

¹⁷ Majitel lnářského panství, k němuž patřily i Kasejovice.

¹⁸ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, Václav MENTBERGER, *O Mentbergrech v Kasejovicích* (rukopis studie), karton 420, inv. č. 530, nestr.

¹⁹ Štěpánka LÖFFELMANNOVÁ, *Václav Mentberger (1886 – 1969)*, in: Jižní Plzeňsko V.

Historickovlastivědný sborník Muzea jižního Plzeňska v Blovicích, ed. Petr Rožmberský, Blovice 2007, s. 17-23, zde s. 17.

²⁰ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, Václav MENTBERGER, *O Mentbergrech v Kasejovicích* (rukopis studie), karton 420, inv. č. 530, nestr.

²¹ Tamtéž.

Poté se v záznamech vyskytují následující obměny příjmení, např. Mänberger, Mönberger, Memperkr, Mempergkr, Mempreger, mem Perkr a konečně Mentperger. Místo cizího příjmení s nezvyklou výslovností české obyvatelstvo často používalo k označení členů rodiny prvního Mentbergra jeho křestního jméno (např. manželka – v matrikách byla uvedena jako Zuzana Honzova, v berní rula z roku 1654 se označovala Hanzlová,²² její synové byli označováni jako Jiřík Hanzlojic a Matěj Hanzl, dcery jako Mandalena Hanzloyc neb Honsykova a Anna Honzova neb Hanzlova). Mohlo však dojít i k záměně cizího slova Mentberger za zdomácnělé příjmení Honza, Honzík, Hanzl či Hanzík. Ještě v době, kdy vznikl rukopis „O Mentbergrech v Kasejovicích“, z něhož čerpám, se používala zkomolenina jména Nempengr.

Mentbergrové se v Kasejovicích věnovali převážně ševcovskému, ale také řeznickému a pekařskému řemeslu (ševcovství se v jejich rodině udrželo až do 19. století). Jako upomínka na rodinu Mentbergrů sloužily 2 cínové svícny věnované pravděpodobně Zuzanou jako dar kostelu svatého Jakuba většího v Kasejovicích, s nápisem „Jan Mentberger, soused kasejovský 1653 a Susana, manželka jeho 1653.“ Před rokem 1825 však byly oba svícny prodány do starého cínu.²³

Domov Honzla a Zuzany se nacházel v domě v současném č. p. 202.²⁴ Měli celkem 5 dětí – dvě dcery a tři syny (Jiří, Martin, Matěj). Jiří (příbl. *1636, †1714) a Martin (příbl. *1640, †1677) zastávali ve městě významné posty (konšelé, purkmistři či primátoři).²⁵

Jiří měl též početnou rodinu – 9 dětí (4 syny a 5 dcer). Jeho syn Martin (*1672, †1727), taktéž švec, byl zasloužilým primasem²⁶, syn Václav (*1684) knězem a syn Jan Josef (*1689) radním a správcem v Dožicích, poté radním a písařem v rodných Kasejovicích.²⁷

²² *Berní rula*, sv. 27, *Kraj Prácheňský*, 1. díl, ed. Antonín HAAS, Praha 1954, s. 291. Berní rula je první berní katastr pro Čechy, vyhotovený 1653-56. Evidoval poddanské usedlosti a měšťanské domy v zemi, registroval údaje o svobodnících a Židech, vytvořil tak podklad pro daňové zatížení po skončení třicetileté války a mapoval její ekonomické důsledky.

²³ AM Plzně, Václav Mentberger, pozůstalost, Václav MENTBERGER, *O Mentbergrech v Kasejovicích* (rukopis studie), karton 420, inv. č. 530, nestr.

²⁴ Dle středního číslování domů č. p. 190, dle starého číslování domů č. p. 148.

²⁵ Dle obecního manuálu, vedeného v Kasejovicích v letech 1656 až 1712 byl Martin zvolen v konšelské povinnosti dvakrát (1674, 1676), úřad purkmistrovský přijal v l. 1674 až 1676 čtyřikrát a jako primas byl zvolen r. 1675. Jiřík byl purkmistrem v l. 1678 až 1712 třiatřicetkrát. Tento úřad trval měsíc a byl obstaráván střídavě jedním z 12 konšelů. Jako primátor byl Jiřík zvolen při obnově magistrátu dvakrát (1697 a 1700). Čerpáno z Archivu města (dále jen AM) Plzně, Václav Mentberger, pozůstalost, Václav MENTBERGER, *O Mentbergrech v Kasejovicích* (rukopis studie), karton 420, inv. č. 530, nestr.

²⁶ Primas byl první konšel v městské radě.

Díky této a následující generaci získali Mentbergrové v Kasejovicích značný společenský a hospodářský vliv. Písař Jan Josef a jeho potomci již byli svobodni.²⁸ Janův syn Jan Jakub byl v roce 1755 přijat v Plzni za měšťana a založil zde plzeňskou větev rodu Mentbergrů. V tomto období byl jejich rod nejpočetnější. V době následující však vliv Mentbergrů v Kasejovicích začal ustupovat a hospodářsky slábnout. Hlavní příčinou byl ničivý požár v Kasejovicích r. 1791, který napáchal tak rozsáhlé škody, že městu trvalo velmi dlouho, než se z katastrofy vzpamatovalo. Zámožnější kasejovické rodiny odcházely ze svých domovů, což zároveň znamenalo značný úpadek pro doposud vzkvétající řemeslnou výrobu.²⁹

Devatenácté století bývá označováno jako „století technického pokroku“, ten však Kasejovice, spojené s okolím pouze prostřednictvím poštovního posla (železnice zde začala fungovat až v roce 1899), jaksi míjel. Obyvatelé městečka tak kromě zemědělství neměli jinou možnost výdělků. Opět nastal přesun části kasejovických obyvatel za pracovními příležitostmi, a to zejména do Jižní Ameriky, či Vídně.³⁰

Mužská část rodu Mentbergrů měla v těchto nelehkých časech svá řemesla jako vedlejší činnost, hlavní část obživy tvořily příjmy z pozemků (polností). I přes nepříznivé podmínky zůstali v domku č. 82-83³¹ v jihozápadní části Kasejovic potomci Martinovi (*1672), po něm pak Matěje Mentbergra (*1725, †1795). Z dvanácti Matějových dětí zůstaly pouze dvě věrny svému rodnému městu. Synové Vojtěch (*1773, †1816) a Václav (*1780, †1836), po otci nazývaní Matáskové, obývali společně dům po předcích. Vojtěchův syn Václav (*1806, †1883) vyměnil roku 1838 předchozí menší domek se zahrádkou za větší dům č. 115³², jenž se nacházel v místech za masnými krámy u Pivovarského rybníka. Sem se nastěhoval i s otcem a strýcem. Za větší dům připlatil 146 zlatých. Zároveň mu s koupí nového domu vznikla povinnost robotovat obci dva dni ročně za úplatu čtyř krejcarů za den. Tento dům však také nespĺňoval jeho představy. Proto ho po pěti letech (roku 1842) opět prodal a koupil domek č. 181³³, který je ve vlastnictví rodiny Mentbergrů doposud (viz příloha č. 21). Můžeme ho najít při východu z náměstí na hlavní silnici na Nepomuk, po pravé

²⁷ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, Václav MENTBERGER, *O Mentbergrech v Kasejovicích* (rukopis studie), karton 420, inv. č. 530), nestr.

²⁸ Tj. byli vyvázáni z poddanství.

²⁹ Štěpánka LÖFFELMANNOVÁ, *Václav Mentberger (1886 – 1969)*, in: Jižní Plzeňsko V. Historickovlastivědný sborník Muzea jižního Plzeňska v Blovicích, edd. Petr Rožmberský, Blovice 2007, s. 17-23, zde s. 17.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Dle středního číslování domů č. 81, dle starého číslování č. 59.

³² Dle středního číslování domů č. 112, dle starého číslování č. 85.

³³ Dle středního číslování domů č. 169, dle starého číslování č. 130.

straně u dnešního silničního zrcadla. Po Václavovi dům zdědil jeho syn, rovněž Václav (*1840, †1895), obuvník. Se svou manželkou Josefou měl celkem pět dětí. O dvou z nich se zmíním podrobněji. V rodném domě zůstal Eduard, povoláním pekař. Eduardův bratr Václav je osobností, které je věnována tato diplomová práce. Václav Mentberger zůstal bezdětný. Eduard měl jednoho potomka – syna, taktéž Eduarda. Ten našel i se svými dvěma syny Alešem (*26. 5. 1958) a Janem (*6. 6. 1961) druhý domov v Hradci Králové. Má ještě nemanželskou dceru, o té však rodina nemá žádné informace. Eduard Mentberger mladší tak na nějaký čas uzavřel působení rodu Mentbergrů v Kasejovicích.³⁴ Aleš bydlí v Hradci Králové. Má dceru Janu (*3. 4. 1983, Hradec Králové) a syna Petra (*4. 11. 1985, Hradec Králové). V roce 1982 se do Kasejovic vrátil Jan Mentberger, v Kasejovicích ostatně bydlí dodnes. Má syna Aleše (*16. 8. 1986, Sušice), který žije střídavě v Kasejovicích a v Plzni.³⁵

Václavova matka Josefa, rozená Boušová, byla nejmladší dcerou Filipa Boušeho (původ Václavova děda je diskutabilní – jeden zdroj ho uvádí jako měšťana z Kasejovic č. 136,³⁶ druhý jako sedláka z Chlodka.³⁷) a Josefy, rozené Malé, z Březí u Hvožd'an. Filip Bouše zemřel předčasně, avšak jeho manželka Josefa se dožila bezmála sta let († 1908). Václav na vyprávění „báby Boušové“ rád vzpomínal, ať už se jednalo o vyprávění klasických lidových pohádek, příběhů o Marii Terezií či o potížích s robotou.³⁸

1.2 Životopis Václava Mentbergera

Václav Mentberger se narodil dne 7. ledna 1886 v Kasejovicích manželům Václavovi a Josefě Mentbergrovým. U porodu asistovala porodní bába Karolina Bařková z Kasejovic.³⁹ Pocházel z pěti dětí, dospělosti se však dožil jen on sám a o dva roky mladší bratr Eduard. Ostatní sourozenci zemřeli v raném věku na psotník.⁴⁰ Hned následující den po narození byl Václav pokřtěn kaplanem Martinem Ticháčkem. Brzký termín křtu nebyl bezdůvodný, v druhé polovině 19. století byla ještě stále vysoká úmrtnost novorozenců, proto se rodiče

³⁴ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, Václav MENTBERGER, *O Mentbergrech v Kasejovicích* (rukopis studie), karton 420, inv. č. 530, nestr.

³⁵ E-mailová korespondence s Alešem Mentbergrem, říjen 2011.

³⁶ MěÚ Kasejovice, Kniha narozených Kasejovice 1883-1928, svazek Cc, s. 36.

³⁷ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, *Doma*, s. 600, neinventarizováno.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ MěÚ Kasejovice, Kniha narozených Kasejovice 1883-1928, svazek Cc, s. 36.

⁴⁰ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, *Doma*, s. 600, neinventarizováno. Psotník jsou záchvatovité křeče u dětí, je možné, že se jednalo o tzv. febrilní křeče, tj. křeče způsobené vysokou teplotou.

snažili uskutečnit křest co nejdříve po narození svého dítěte, aby případně nezemřelo jako nekřtěnec. Za kmotry mu šli jakýsi Eduard,⁴¹ hraběcí komorník z Eberhardu v Uhrách (dnes Malinovo na Slovensku – 18 km východně od Bratislavy), a jeho manželka Marie. Ani jeden z kmotrů neuměl psát, v Knize narozených se oba podepisují třemi křížky.⁴² Můžeme se domnívat, že kmotři byli Václavovi příbuzní, protože oblast Eberhard se objevuje i v autobiografické črtě Václava Mentbergra, a to v části, kde popisuje, jak se jeho dvě tety z otcovy strany usadily v Eberhardu natrvalo.⁴³

Již v předškolním věku se Václav i Eduard museli zapojit do lehčích hospodářských prací: nosit hoblavačky od truhláře na podpal, sekát žitnou slámu na podestýlku pro krávu, na jaře roztloukat hroudy na oraništi, sbírat kamen na jetelišti či sbírat klásky na strništi a vázat je do „kytic“. Některé z těchto prací pokládali za zábavu, jiné se jejich oblíbě netěšily. Jako dětství každého z nás bylo toto období i pro Václava dobou her. Později vzpomínal na hry „v špačka“, „na četníky a zloděje“, na koupání ve známém kasejovickém rybníku „Kouteckém“, na houbaření, sběr lesních plodin či podzimní toulky přírodou. V mysli mu zůstaly i zimní klouzačky zakazované pro ničení podrážek u bot, pokusy o bruslení na jedné brusli společně pro všechny kluky v městečku a také nesplněná touha po foukací harmonice.⁴⁴

Ve svém rodišti absolvoval obecnou školu. První třídou (školní rok 1891/92) ho provázet žáčky oblíbený pan řídící František Tinger.⁴⁵ Svůj první školní rok zakončil Václav Mentberger se samými jedničkami.⁴⁶ Ve druhé a třetí třídě učil Václava pan učitel Václav Fiala, který údajně „nebyl tak náročný na znalosti“ a žáci ho měli rádi i pro upřímný způsob vystupování.⁴⁷ Václav absolvoval i tyto následující dvě třídy na „výborné“ třídy s výjimkou dvojky ze psaní v druhé třídě.⁴⁸

Zajímavá byla tehdejší organizace školního vyučování. Školní rok, soudě dle Mentbergrova vysvědčení z první třídy (tehdy nazývané školní zpráva), začínal v polovině září a končil až na konci července. Vysvědčení bylo vystavováno čtvrtletně. Datum vystavení

⁴¹ Příjmení Eduarda zapsané v Knize narozených začíná písmenem V, dále je nečitelné, možno přečíst jako Vaders.

⁴² MěÚ Kasejovice, Kniha narozených Kasejovice 1883-1928, svazek Cc, s. 36.

⁴³ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, *Doma*, s. 605, neinventarizováno.

⁴⁴ Tamtéž, s. 601 a 602.

⁴⁵ Tamtéž, s. 607.

⁴⁶ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Školní zpráva, karton 133, inv. č. 840.

⁴⁷ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, *Doma*, s. 607, neinventarizováno.

⁴⁸ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Školní zprávy, karton 133, inv. č. 840.

vysvědčení za jednotlivá čtvrtletí však byl proměnlivý. Z vysvědčení Václava Mentbergra lze vypočítat následující: první čtvrtletí bylo hodnoceno v první polovině prosince, druhé v druhé polovině února či začátkem března, třetí v období od 1. do 18. května a čtvrté 30. nebo 31. července. Za povšimnutí stojí ve Školní zprávě také kolonka „podpis rodičů neb jejich zástupců“. Rodiče se museli podepsat v každém čtvrtletí. U Václava Mentbergra chyběl podpis rodičů v několika školních zprávách za 4. čtvrtletí, pravděpodobně proto, že vysvědčení již zůstávalo žákům doma. V hodnocení studijních úspěchů žáka mě upoutalo kritérium pro hodnocení s názvem „učil se“, klasifikace zde probíhala taktéž pomocí známek. Na vysvědčení byly hodnoceny tyto předměty: „náboženství, čtení, psaní, mluvnice a pravopis, písemné proslovení, počty spojené s naukou o tvarech měřických, přírodopis a přírodopyt, zeměpis a dějepis, kreslení, zpěv a tělocvik“. Ve vyšších ročnících pak byla ještě hodnocena „vnější úprava písemných prací“. Čtvrtá i pátá třída byla rozdělena na dvě oddělení. Obě oddělení čtvrté třídy trvala celkem dva roky (viz příloha č. 1, 2). V prvním oddělení čtvrté třídy se na Václavově školní zprávě objevuje mimo jedniček z ostatních předmětů také dvojka z náboženství a trojka z kreslení, v druhém oddělení tři dvojky (z „přírodopisu a přírodopytu“, z kreslení a tělocviku). První a druhé oddělení páté třídy Václav absolvoval v témže školním roce. V prvním oddělení páté třídy se Václav navrátil k samým jedničkám. Na konci druhého oddělení páté třídy již nedostal klasickou školní zprávu, ale obdržel tzv. frekuentační vysvědčení, v němž je pouze slovně ohodnoceno chování, prospěch z náboženství, vyučovacího jazyka a počtů.⁴⁹

Na vysvědčeních za pátý ročník pozornost poutá datum vydání, nejdou totiž chronologicky za sebou. Frekuentační vysvědčení za druhé oddělení bylo vydáno dne 10. července 1897, zatímco školní zpráva za první oddělení 31. července 1897.⁵⁰ Tato skutečnost může být dána faktem, že frekuentační vysvědčení Václav Mentberger potřeboval již v první polovině července kvůli přijetí na reálné gymnázium.

Ve čtvrté třídě učil Václava Mentbergra učitel Šebestyán Zubina. Ve Václavových vzpomínkách byl charakterizován jako pedagog s vysokými požadavky, korektní, leč chladný, a proto pro žáky odpudivý. Další své kantory již Mentberger ve svých pamětech nezmiňuje.

⁴⁹ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Školní zprávy, karton 133, inv. č. 840.

⁵⁰ Tamtéž. Tuto skutečnost, jakož i příčinu dvouletého studia čtvrté třídy se mi nepodařilo objasnit, a to ani s pomocí patrně nejpodrobnější publikace o dějinách školství Otakar KÁDNER, *Vývoj a dnešní soustava školství*, konkrétně svazek I, Praha 1929.

Celkově své pozdní dětství neshledával příliš pozitivním, spíš prý převažovaly drobné starosti nad radostmi. Přál si brzy dospět a z dětského pohledu nebýt ničím omezován.⁵¹

Roku 1897 nastoupil Václav Mentberger do prvního ročníku reálného gymnázia v Praze, Křemencově ulici. Následující rok ve svých studiích pokračoval na reálném gymnáziu v Příbrami a na začátku školního roku 1901/1902 přestoupil na c. k. českou reálku do Plzně, kde 26. září 1905 složil maturitní zkoušku.⁵² Důvody přestupů ze školy na školu se nepodařilo zjistit. Z prostudování mnoha Mentbergrových písemností však vyplývá, že příčinou nebylo stěhování rodiny.

Studium Václava Mentbergra potvrzují opět vysvědčení uložená tentokrát v kasejovickém muzeu. Hodnotíme-li Mentbergrův prospěch dnešním pohledem, jeví se jako průměrný. Je však třeba vzít v potaz, že klasifikace byla celkově přísnější než dnes. Na vysvědčení z reálného gymnázia v Praze z 6. července roku 1898 dostal Václav Mentberger tyto známky: „*mravné chování: 2, pilnost: 2, náboženství: 3, jazyk latinský: 4, jazyk český: 2, zeměpis a dějepis: 1, arithmetika: 3, přírodopis: 2, kreslení: 3, krasopsaní: 3, jazyk německý: 3, tělocvik: 2*“. Výborný prospěch ze zeměpisu a dějepisu potvrzuje Mentbergrův hluboký zájem o historii.⁵³

Z Mentbergrova maturitního vysvědčení se dozvídáme, že poslední ročník plzeňské reálky absolvoval dvakrát, taktéž maturitní zkoušku vykonal až napodruhé.⁵⁴ Úsměv vyvolává Mentbergrův vlastnoručně psaný komentář k jeho studiím na „reálkách“ uložený v blovicím archivu: „...od roku 1901/2 – 1904/5 na c.k. české realce v Plzni, tř V.-VII. opakovan dobrovol. VII tř.“⁵⁵ Ve zmíněném archivu se nalézají i Mentbergrova fotografie jako maturanta (viz příloha č. 3). Na jeho závěrečném vysvědčení je překvapující, že v porovnání se současným, které má čtyři až pět maturitních předmětů, uvádí jeho vysvědčení z doby Rakouska - Uherska hodnocení všech předmětů stejně jako na konci každého ročníku.⁵⁶ Václav Mentberger při zkoušce dospělosti konané dne 26. září 1905 uspěl takto: „*mravné*

⁵¹ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, *Doma*, s. 608, neinventarizováno.

⁵² Štěpánka LÖFFELMANNOVÁ, *Václav Mentberger (1886 – 1969)*, in: Jižní Plzeňsko V. Historickovlastivědný sborník Muzea jižního Plzeňska v Blovicích, edd. Petr Rožmberský, Blovice 2007, s. 17-23, zde s. 18.

⁵³ Muzeum Kasejovice, Vysvědčení Václava Mentbergra z roku 1898, inv.č. 1832.

⁵⁴ Muzeum Kasejovice, Vysvědčení Václava Mentbergra z 26. 9. 1905, inv.č. 1832.

⁵⁵ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Mentbergrův komentář s názvem Vysvědčení maturitní, karta 133, i. č. 840.

⁵⁶ O této problematice více viz Kateřina ŘEZNIČKOVÁ, *Študenti a kantoři za starého Rakouska – české střední školy v letech 1867- 1918*, Praha 2007.

chování: 2, náboženství: 2, jazyk český: 3, jazyk francouzský: 4, dějepis a zeměpis: 3, matematika: 4, přírodopis: 3, chemie: 4, fyzika: 4, deskriptivní geometrie: 4, kreslení: 4, tělocvik: 3, jazyk německý: 3“. Mentbergovo maturitní vysvědčení končí sdělením: „žák dostatečně vyhověl vysvědčení dospělosti“.⁵⁷

Po absolvování plzeňské reálky Václav Mentberger necelé tři měsíce výpomocně vyučoval na kasejovické obecné škole.⁵⁸ Tuto krátkou učitelskou praxi dokládá kromě školní kroniky⁵⁹ i pověření Okresní školní rady v Blatné ze dne 14. dubna 1906 adresované Místní školní radě v Kasejovicích, kterým pověřuje Václava Mentbergra k výpomoci od 16. dubna 1906.⁶⁰ Poté absolvoval jednoroční prezenční vojenskou službu v tyrolském Tridentu (viz příloha č. 4).⁶¹ U data absolvování vojenské služby v „Tyrolích“ vzniká rozpor. Ve svém „Popisu starožitnických sbírek“ totiž Václav Mentberger uvádí, že poprvé navštívil Itálii až roku 1910 a koupil zde na výstavě v Římě sošku Venuše.⁶² Později, roku 1913, si ještě vojenský rok připomněl při záložním cvičení u 10. pěšího pluku v haličském Przemyslu.⁶³ Roku 1908 nastoupil jako úředník do služeb c. k. státních drah, u kterých působil jako dopravní úředník až do převratu r. 1918. První dva roky u drah strávil ve Starém Plzenci, od roku 1910 do roku 1918 pracoval v Horažďovicích – Babíně (viz příloha č. 6).⁶⁴ Na počátku tzv. první republiky byl povolán na ředitelství státních drah v Olomouci, po půl roce však zakotvil na ředitelství v Plzni ve funkci zkušebního komisaře z dopravních předpisů a posléze zde pracoval jako dopravní kontrolor.

Dne 4. května 1933 se ve svých 47 letech oženil v plzeňském chrámu sv. Bartoloměje s Helenou Vítkovou z Biliny⁶⁵ v jižních Čechách (viz příloha č. 7).⁶⁶ Jeho choť byla taktéž zaměstnána na ředitelství státních drah.⁶⁷

⁵⁷ Muzeum Kasejovice, Vysvědčení Václava Mentbergra z 26. 9. 1905, inv.č. 1832.

⁵⁸ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, s. 379, neinventarizováno.

⁵⁹ Archiv ZŠ Kasejovice, Kronika obecné školy do roku 1925, s. 137.

⁶⁰ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pověření k učitelské praxi, karton 133, i. č. 840.

⁶¹ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, s. 379, neinventarizováno. Trident je v současnosti město Trento v severní Itálii.

⁶² Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek Václava Mentbergera*, Kasejovice 1960 (strojový přepis, který si pořídil v Příbrami roku 1974 František Kápar), s. 3.

⁶³ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Foto ze záložního cvičení, karton 133, inv. č. 840. Przemysl je v současnosti město v jihovýchodním Polsku u hranic s Ukrajinou.

⁶⁴ V. MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 1.

⁶⁵ MěÚ Kasejovice, Kniha narozených Kasejovice 1883-1928, svazek Cc, s. 35.

⁶⁶ Štěpánka LÖFFELMANNOVÁ, *Václav Mentberger (1886 – 1969)*, in: Jižní Plzeňsko V.

Historickovlastivědný sborník Muzea jižního Plzeňska v Blovicích, edd. Petr Rožmberský, Blovice 2007, s. 17 - 23, zde s. 19. Bilina je část obce Veselíčko nacházející se mezi Pískem a Milevskem.

8. května 1936 nastoupil Václav Mentberger do plzeňské městské nemocnice. Zde se 2. června podrobil operaci žlučníku, kterou provedl za 2000,- Kč docent dr. Václav David. V poznámkách o svém zdravotním stavu se Mentberger zabývá různými detaily, např.: „*Odstraněný žlučník obsahoval mimo ostatní dvacet kamínků do velikosti nehtu na palci ruky.*“ Z nemocnice se vrátil domů 3. června 1936.⁶⁸

Roku 1941 byl německou správou železnice penzionován. Dne 7. května 1945 však znovu nastoupil ke státním drahám.⁶⁹ Vlastnoručně psaná žádost o opětovné přijetí do služeb Československých státních drah (ČSD) se nalézá v blovickém archivu.⁷⁰ U státních drah sloužil až do 1. listopadu 1947, kdy jako vrchní inspektor ČSD odešel do výslužby.⁷¹ Konečně se ke své velké radosti mohl začít naplno věnovat celoživotnímu koníčku – historii.

V penzi manželé Mentbergovi (viz příloha č. 8) často pobývali v Kasejovicích, kde měli pronajatý domek (v Martinské ulici, druhé stavení zezdola po levé straně, č. p. 160).⁷² Každoročně se zde s manželkou zdržovali v období od května do října. Přejídný pobyt v Kasejovicích byl v zimě nevyhovující, proto se Václav s chotí – ač nerad – vracel vždy na podzim do Plzně. Volné chvíle v Kasejovicích trávil také procházkami do lesa či houbařením. Neděle však byly vyhrazeny výhradně jeho sbírkám v synagoze. Sem za ním také občas chodil mladý student František Kápar.⁷³

Po 22 letech strávených v penzi přichází nemoc.⁷⁴ Václav Mentberger opustil tento svět podle dochovaného úmrtního oznámení (viz příloha č. 9) v úterý dne 16. prosince roku 1969 ve věku 84 let. Pohřeb se konal v pátek 19. prosince ve 14 hodin.⁷⁵ Tělesné ostatky byly uloženy na kasejovickém hřbitově. Domnívám se však, že uvedené datum úmrtí není správné, neboť na pomníku je vytesáno 15. 12. 1969 (viz příloha č. 10) a totéž datum se zmiňuje v notářském protokolu o vypořádání pozůstalosti z 26. května 1970.⁷⁶ Chyby se tedy dopustil

⁶⁷ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 1.

⁶⁸ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 55.

⁶⁹ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, *Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990*, s. 379, neinventarizováno.

⁷⁰ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, *Žádost o opětovné přijetí do služeb československých drah*, karton 134, inv. č. 840.

⁷¹ Josef KOŽELUH, *Muzeum Kasejovice. Průvodce*, Blovice 1994, s. 12.

⁷² František KÁPAR, *Vzpomínka na významného kasejovického rodáka*, Kasejovické noviny 14, 2009, č. 12, s. 8.

⁷³ Rozhovor s Františkem Káparem, Příbram, 10. 10. 2010.

⁷⁴ Rozhovor s Františkem Káparem, Příbram, 10. 10. 2010.

⁷⁵ Depozitář Muzea Kasejovice, Parte Václava Mentbergra, neinventarizováno.

⁷⁶ MěÚ Kasejovice, *Knihy přírůstků – příloha*.

podle všeho zhotovovatel parte, respektive sazeč. Nemohu to však tvrdit s určitostí, neboť přístup k matrice, kde je zaznamenáno úmrtí pana Mentbergra, mají podle platných zákonů pouze přímí příbuzní, a ti již bohužel zemřeli. Šanci definitivně vyřešit tento rozpor budeme mít tedy až v roce 2069, tedy po sto letech od smrti jmenovaného. Další nejasností je údaj na úmrtním oznámení: „Zesnul tiše ve věku 84 let.“⁷⁷ Správně mělo být uvedeno „nedožítých 84 let“, neboť 84. narozeniny by Václav Mentberger oslavil až 7. ledna 1970.

1.3 Václav Mentberger ve vzpomínkách

Vzpomínky Františka Kápara

František Kápar se s Václavem Mentbergrem seznámil na jaře roku 1940 při prohlídce sběratelových sbírek. Sbírkky byly v té době totiž umístěny v přízemí tehdejší školy. František, tehdy druháček, si pamatuje na laskavé uvítání a zároveň včasné upozornění, že exponáty si žáci mohou pouze prohlížet, nikoli na ně sahat. Vystavované předměty byly umístěny v zasklených vitrínách nebo volně na stolech, a to ve třech na sebe navazujících místnostech. Děti si tehdy pozorně prohlížely sbírky a Václav Mentberger jim trpělivě zodpovídal jejich dotazy. Vysvětloval, k jakému účelu jednotlivé předměty sloužily, některé vyňal z vitrín k bližšímu prozkoumání. Při loučení Václav Mentberger nabídl, že komu se sbírka líbila, může se přijít podívat častěji, ovšem pouze v neděli od 10 do 12 hodin, tj. v návštěvních hodinách určených pro veřejnost. František spolu s několika kamarády se této nabídce chopili a nějaký čas sbírky navštěvovali. Jejich podpisy bylo možno nalézt v původní knize návštěvníků. Postupem času návštěvy sbírek Františkovy kamarády omrzely, on sám však vytrval a dál pravidelně toto soukromé muzeum navštěvoval. Většinou Václava Mentbergra zastihl sedícího za stolem v první místnosti s perem v ruce, jak studoval různé historické dokumenty. I přes možné vyrušení od práce se vždy malému žákovi plně věnoval a trpělivě ho zasvěcoval do tajů historie vystavených předmětů. Jak jsem již zmínila, i po přestěhování Mentbergrových sbírek do synagogy Františkovy návštěvy neustaly.⁷⁸

Vzpomínky doc. MUDr. Milady Emmerové, CSc.

Při prohlídce návštěvní knihy muzea mě upoutal zápis z roku 2004: „*Synagogu a sbírky zde umístěné jsem s velkým zájmem zhlédla. Jsem bývalá sousedka a ošetřující lékařka*

⁷⁷ Depozitář Muzea Kasejovice, Parte Václava Mentbergra, neinventarizováno.

⁷⁸ František KÁPAR, *Z mých vzpomínek na Václava Mentbergra*, Kasejovické noviny 5, 2000, č. 3, s. 1,4.

*pana Mentbergra! (Plzeň, Škrétova 50). Čest jeho památce! Milada Emmerová.*⁷⁹ Uvedené příjmení bylo v rámci podpisu obtížně čitelné, proto jsem se rozhodla ověřit, zda se skutečně jedná o dnešní známou političku.⁸⁰ Při pátrání na internetu jsem zjistila, že se skutečně jedná o MUDr. Miladu Emmerovou, CSc.⁸¹ Stručný podpis bez titulů vypovídá o skromnosti významné osobnosti současné politické scény. Paní doktorka mně velice ochotně poskytla telefonní rozhovor, v němž na Václava Mentbergra krátce zavzpomínala.

Milada Emmerová bydlela v činžovním domě ve Škrétově ulici č. 50 se svými rodiči a babičkou celkem 25 let svého života. Nájemníky jiného bytu tohoto domu byli manželé Mentbergerovi. Ve zmíněném bytě obývali dva pokoje (další dva pokoje užívali jiní nájemníci). Milada Emmerová ráda vzpomíná na svou jedinou návštěvu u Mentbergrových. V bytě ji především upoutala sbírka cínových džbánů a skleník plný drobností, sošek a suvenýrů. Tento silný zážitek ji později přiměl k pořízení vlastního skleníku, který je tak dodnes jakousi reminiscencí na manžele Mentbergrovy. Václava Mentbergra vnímala Milada Emmerová jako velmi laskavého a upřímného člověka, podobného „panu radovi Vacátkovi“.⁸²

Po ukončení studia na lékařské fakultě se v plzeňské Fakultní nemocnici na Miladu Emmerovou obrátil Václav Mentberger se závažnými zdravotními problémy. K velké radosti obou se cholangiogenní sepsi⁸³ podařilo залéčit. Milada Emmerová mohla při léčbě aplikovat právě nabyté odborné znalosti. Jelikož Václav Mentberger věděl o jejich společné zálibě ve starožitnostech, přislíbil Miladě Emmerové jeden cínový džbán. Mentbergrův následující zdravotní stav však bohužel znemožnil daný slib splnit. Po залéčení uvedené sepse byl Václav Mentberger přeložen na oddělení chirurgie.⁸⁴

Manželka Václava Mentbergera byla údajně o nejméně deset let mladší. Po manželově smrti se prý odstěhovala do města Touškova.⁸⁵ Pokoušela jsem se v této záležitosti

⁷⁹ Muzeum Kasejovice, návštěvní kniha založená při otevření muzea roku 1994, nestránkováno.

⁸⁰ Milada Emmerová vystudovala všeobecné lékařství na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Plzni. Do roku 2005 pracovala ve Fakultní nemocnici v Plzni, částečně na Lékařské fakultě UK v Plzni. Od srpna roku 2004 do října 2005 byla ministryní zdravotnictví, od října 2008 do září 2010 působila jako hejtmanka Plzeňského kraje. Byla historicky první ženou ve funkci hejtmana. V současné době působí jako poslankyně Parlamentu a místopředsedkyně výboru pro sociální politiku.

⁸¹ <http://web.archive.org/web/20030202195851/http://www.emmerova.cz/> [citováno 11. 3. 2012].

⁸² Telefonický rozhovor s doc. MUDr. Miladou Emmerovou, CSc., 19. 3. 2012.

⁸³ Tj. těžká infekce při zánětu žlučových cest.

⁸⁴ Telefonický rozhovor s doc. MUDr. Miladou Emmerovou, CSc., 19. 3. 2012.

⁸⁵ Telefonický rozhovor s doc. MUDr. Miladou Emmerovou, CSc., 19. 3. 2012.

kontaktovat Městský úřad v Touškově, bylo mi však sděleno, že „údaje z tohoto období byly již skartovány“.⁸⁶

1.4 Mentbergrovy aktivity

Václav Mentberger měl až neskutečně široké spektrum různých aktivit spjatých s historií. Vystupoval v roli kronikáře, cestovatele, přednášejícího, městského archiváře,⁸⁷ sběratele, spisovatele atd. O některých z těchto aktivit se podrobněji zmíním v následujících podkapitolách. Mimo jiné se zabýval genealogií nejen svého rodu, ale i rodů jiných vázících se ke Kasejovicím. Další oblastí jeho zájmu spjatou s regionální historií, byly také dějiny cechů starých řemesel. Zde Václav Mentberger mistrně propojil písemné prameny s hmotnými – současně s písemnostmi totiž cechy charakterizovaly i rozsáhlé sbírky nejrůznějších řemeslných nástrojů a výrobků. Vedle regionální historie se Václav Mentberger okrajově věnoval i mineralogii. Mentbergrova sbírka minerálů čítala v roce 1984 přibližně 6 kusů, sbírku poté doplnil František Kápar minerály z dolů sv. Jakuba, sv. Aloise (2 km směrem na západ od Kasejovic) a z uranové šachty blízko Újezda u Kasejovic počtem cca 10 ks.⁸⁸

Vzhledem k tomu, že v Kasejovicích v minulosti existovala velká židovská komunita, podařilo se Václavu Mentbergrovi shromáždit obsáhlou sbírku s židovskou tematikou. Podstatnou část této sbírky převzalo po Mentbergrově smrti roku 1971 tehdejší Státní židovské muzeum v Praze⁸⁹, dnes Židovské muzeum v Praze. Převzetí exponátů proběhlo 15. září 1971. MNV Kasejovice zastupovali Ludvík Bytel a Karel Suda, Státní židovské muzeum v Praze ředitel Dr. Vilém Benda. Celkem se jednalo o 24 kusů exponátů židovského původu v souhrnné hodnotě 6080 Kčs.⁹⁰

⁸⁶ Odpověď příslušné matrikářky je jistě mylná, nejde o skartaci, ale o ochranu osobních údajů, kvůli níž jsou matriky narozených zpřístupněny veřejnosti až po 100 letech od příslušného zápisu. S tímto vyjádřením jsem se nespokojila a kontaktovala bývalého starostu Města Touškova Miroslava Trcalu. Navzdory jeho ochotě jsem však žádné další informace nezískala.

⁸⁷ Václav Mentberger srovnal městský archiv do 210 krabic zhotovených dle jeho návrhu. Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek Václava Mentbergera*, Kasejovice 1960 (strojový přepis, který si pořídil v Příbrami roku 1974 František Kápar), s. 1.

⁸⁸ Rozhovor s Františkem Káparem, Příbram, 10. 10. 2010.

⁸⁹ Štěpánka LÖFFELMANNOVÁ, *Václav Mentberger (1886 – 1969)*, in: Jižní Plzeňsko V. Historickovlastivědný sborník Muzea jižního Plzeňska v Blovicích, edd. Petr Rožmberský, Blovice 2007, s. 17-23, zde s. 21.

⁹⁰ MěÚ Kasejovice, *Knihy přírůstků – příloha*.

O tom, že Kasejovice žily bohatým kulturním životem, svědčí Mentbergrovy zápisy, různé pozvánky, programy či plakáty týkající se činnosti ochotnických spolků v 19. a první polovině 20. století. Václav Mentberger shromáždil velké množství písemných pramenů k dějinám kasejovického ochotnického divadla, které založil a vedl kasejovický farář Augustin Jedlička, k dějinám kaple sv. Vojtěch Na Boučku a přiléhajícím lázním, dále také k dějinám Sokola a dalších spolků v Kasejovicích.⁹¹

Široký rozsah Mentbergrova sběratelství dokládají sbírky hudebnin, filatelie, filumenie⁹², dále sbírky různých tiskovin, knih, fotografií, dobových dokumentů, pozvánek, dopisů, nábytku atd. Všechny tyto předměty podávají cenné svědectví o dobách dřívějších.

Pouze zlomek Mentbergrových sbírek se nalézá v muzeu v Kasejovicích založeném roku 1994 nacházejícím se, tak jako dříve Mentbergerovy sbírky, v bývalé synagoze. Pomineme-li tu část předmětů, která byla dle pamětníků rozkradena při stěhování, je třeba se zmínit o depozitáři, který spravuje Městský úřad Kasejovice. Inventarizace depozitáře je v současnosti rozpracována slečnou Mgr. Lenkou Černou, absolventkou studia kulturologie, externí pracovnící MěÚ Kasejovice. Depozitář obsahuje rozsáhlé sbírky zákonů (nejstarší pochází z 2. prosince 1848), církevní literaturu, literaturu hebrejskou, staré učebnice, české, anglické a německé knihy, různé dokumenty – např. tovaryšské listy, výuční listy, vkladní knížky, kalendáře, mapy, dopisy, fotografie (většinou se týkají Kasejovic), plakáty, pohlednice, knižní prospekty (tj. upoutávky na knížky), tóry, ale i sochy svatých, historický nábytek, dokumenty z dob okupace, noty, rozmanité praporce, korouhve, erby, dobové textilie, výšivky, mineralogickou sbírku, odznaky a spoustu dalších, jistě historicky cenných předmětů.⁹³

Depozitář jsem navštívila osobně za doprovodu Mgr. Štěpánky Löffelmannové. Za umožnění návštěvy jí tímto děkuji. V depozitáři jsem objevila fotoalba s popisky Mentbergrových příbuzných, avšak samotné fotografie chyběly. Domnívám se, že je sám Václav Mentberger použil pro rodopis svého rodu uložený v SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích.⁹⁴ Předměty uložené v depozitáři by si jistě zasloužily spatřit opět světlo světa,

⁹¹ Štěpánka LÖFFELMANNOVÁ, *Václav Mentberger (1886 – 1969)*, in: Jižní Plzeňsko V.

Historickovlastivědný sborník Muzea jižního Plzeňska v Blovicích, edd. Petr Rožmberský, Blovice 2007, s. 17-23, zde s. 22.

⁹² Tj. sběratelství nálepek od sirek.

⁹³ Vlastní návštěva autorky v depozitáři Muzea Kasejovice.

⁹⁴ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Rod Mentbergrů , karton 133, inv. č. 840.

avšak je třeba zdůraznit, že při četnosti uložených sbírek je již „pouhá“ inventarizace mravenčí prací. Na mnohých předmětech (hlavně textiliích, papírech) je také znát hlodající zub času. Exponátům jistě neprospělo ani časté stěhování.

Sběratelský koníček měl pro Václava Mentbergra svůj rub i líc. Na jedné straně mu jistě přinesl potěšení, radost, obdiv i úctu ostatních a v neposlední řadě pocit obecné prospěšnosti příštím generacím. Za svoji přínosnou práci pro Kasejovice byl v červenci roku 1959 odměněn krajany-obdivovateli v Jižní Americe pamětním listem (viz příloha č. 11). Městský úřad Kasejovice jeho práci náležitě ocenil až 28. března 2000, kdy mu bylo obecním zastupitelstvem uděleno in memoriam čestné občanství (viz příloha č. 12). Na straně druhé však šlo o koníček dosti náročný na čas i finance. Vzhledem ke kvantitě Mentbergrových sbírek je zjevné, že v nich měl jistě uloženy nemalé peníze. Ke koupi vysněných předmětů mu tak byl jistě ku prospěchu plat a posléze renta vyššího železničního úředníka.

1.5 Válečné deníky Václava Mentbergra

Součástí pozůstalosti Václava Mentbergra v Archivu města Plzně jsou jeho dva válečné deníky. První z nich je psán obyčejnou tužkou, která je místy značně nečitelná, teprve druhý je psán perem a jeho čtení tak již nečiní problémy. Strany obou deníků jsou číslované, mezi ně vkládal Mentberger novinové výstřižky a další poznámky na volných listech papíru. První Mentbergrův deník byl veden od 15. března 1939 do 28. října 1939. Druhý deník začíná zápisy 8. května 1942 a končí po válce, v říjnu 1946.⁹⁵ Z uvedené datace je zřejmé, že deníky na sebe nenavazují, chybí vyličení let 1940 a 1941. Zdá se mi být poměrně pravděpodobné, že Václav Mentberger si vedl deník i v těchto letech, ovšem z nějakého důvodu se ztratil. V druhém dochovaném deníku totiž Mentberger líčí dramatické události pohnutého válečného roku 1942, tedy období heydrichiády a následně rok 1944, poté rok 1945, v němž došlo k osvobození Evropy, tedy i našeho území. Podle mého názoru bylo daleko více riskantní psát válečné zápisky právě v období heydrichiády než v letech 1940 – 1941. V případě, že by se na Mentbergrovy zápisky v době války přišlo, trest by ho jistě neminul a deníky by se rozhodně nezachovaly. Jejich obsah totiž jasně dával najevo protinacistické postoje jeho pisatele.

⁹⁵ AM Plzně, Václav Mentberger, pozůstalost, Osobní deník 15. 3. 1939 - 28. 10. 1939, karton 420, inv. č. 531.
AM Plzně, Václav Mentberger, pozůstalost, Osobní deník 1. 5. 1939 – 24. 5. 1942, karton 420, inv. č. 532.
V AM Plzně je u druhého deníku chybně označeno datum zápisů.

Jednotlivé údaje v Mentbergově denících jsou vedeny chronologicky za sebou, některé události byly zapisovány bezprostředně, jiné však s odstupem několika dnů či měsíců.

Pro svou diplomovou práci jsem si k přiblížení tohoto zajímavého písemného pramene osobní povahy vybrala některé zápisy z prvního válečného deníku, který líčí situaci v českých zemích v pohnutém roce 1939. Zápisy začínají ve středu 15. března 1939, kdy Václav Mentberger popisuje situaci v Plzni takto: „ *Mezi šestou a sedmou hodinou ranní hlásila všechna pražská rádia, že německá vojska překročila v šest hodin ráno hranice Čech a Moravy. Již v sedm hodin byla v Plzni, u divadla měla strojní pušky, na Wilsonově mostě děla. Němečtí vojáci odzbrojovali městské strážníky.*“⁹⁶

V té době byl Václav Mentberger zaměstnán na ředitelství státních drah. Zde probíhalo pálení kompromitujících materiálů, opatrní lidé pálili i dopisy se značkou Ústřední matice školské anebo dopisy zednářské. Panovaly obavy z rozpuštění vojska a postoupení moravského Slovácka⁹⁷ Slovenskému státu. Lidé se báli realizace protižidovských norimberských zákonů a nástupu německého regenta na místo prezidenta republiky.⁹⁸

V devět hodin začali němečtí vojáci vylepovat vyhlášky o policejní hodině a povinném odevzdávání zbraní. Na ulicích byly slyšet hovory v němčině, procházeli tudy civilisté označení hákovými kříži, na domech visely německé prapory. U Václava Mentbergra se i v tak napjaté situaci projevila jeho sběratelská vášeň. Po vojácích žádal vyhlášku, ale vojáci se báli, hrozily jim za to vysoké tresty. Po přemlouvání nakonec Václav jednu vyhlášku obdržel. Stálo v ní, že na vycházení z domu od jednadvacáté hodiny do šesté hodiny ranní je zapotřebí zvláštní povolení. Václav Mentberger tuto povolenku získal. Zvláštní legitimaci obdržel z důvodu nutnosti docházky do železniční služby v zakázanou dobu. Němci měli povolení vycházet až do půlnoci.⁹⁹

Podle zápisů v denících Václava Mentbergra se v rozhlase objevily poplašné zprávy o uměle vyvolaných či vylhaných událostech. Například německý rozhlas tvrdil, že Německo muselo Čechy a Moravu obsadit pro opakované incidenty proti Němcům v Brně, v Jihlavě a jiných městech z 12. března 1939. V Sudetech se však o plánovaném obsazení vědělo již před

⁹⁶ Most ležící na nejkratší spojnici centra města a hlavního nádraží, vede přes řeku Radbuzu.

⁹⁷ V rukopise autor uvádí Hanácko, z geografického hlediska se jedná nejspíš o chybu, Hanácko je oblast okolo Olomouce.

⁹⁸ AM Plzně, Václav Mentberger, pozůstalost, Osobní deník 15. 3. 1939 - 28. 10. 1939, karton 420, inv. č. 531, s. 2.

⁹⁹ Tamtéž, s. 3 a 4.

tímto datem.¹⁰⁰ České kasárny postupně zabrali Němci. Naše vojsko bylo odzbrojeno a drženo v kasárnách, výjimku tvořili pouze ženatí důstojníci, kteří mohli odejít domů. Zaměstnance ředitelství drah německý major stále ujišťoval o přátelství. Vyhlášky byly psány nejprve pouze německy, později i česky, avšak s mnoha pravopisnými chybami. Po celý den řádila sněhová vánice. Na ředitelství přišel telegram, že se na trati Cheb - Touškov¹⁰¹ sesula trať, v Touškově tudíž nešlo přijímat české vlaky. Všichni tušili, že to byla jen další ubohá lež.¹⁰²

Zápisy událostí osudného dne Václav okomentoval těmito slovy: „*Uzavírám zápisy tragického dne s pevnou důvěrou, že i ve svých 53 letech se dožiju odčinění našeho pokoření, o němž víme, že sice bylo zaviněno též námi, ale tolika okolnostmi, o nichž v rychlosti a rozčilení se nelze rozepisovati.*“¹⁰³ Původní záměr ukončit těmito slovy líčení pohnutých událostí 15. března 1939 si však pisatel patrně posléze rozmyslel, neboť následující řádky deníku věnuje úvahám nad vzniklou situací v českých zemích: „*Nebudeme mít cestovní pasy ani diplomatické zastoupení v cizině, Čechy a Morava budou včleněny do německé říše, budeme však tvrdým soustem a vynasnažíme se, aby nás vyvrhli jako velryba Jonáše. K tomu dojde za 2 roky nebo za 20 let?*“¹⁰⁴ Nezapomněl zmínit ani plzeňské Židy, kteří se v té době snažili odjet vlakem do Plzně, neboť se domnívali, že byla obsazena pouze některá česká města. Poté co zjistili, že byla obsazena všechna česká města, cestovali zase nazpátek.

Jak si dále Mentberger poznamenal, všude vládl chaos. Vnitrostátní doprava prozatím fungovala, doprava ven a k nám však byla úplně zastavena. Celou Plzeň ovládla nákupní horečka, zájem byl hlavně o potraviny a oblečení. Nával byl také u bank, lidé vybírali peníze, avšak i výběr hotovosti byl limitován, zájemci dostávali pouze 5% z vkladů. V rozhlase hráli většinou jen německé skladby. Židé byli vyřazováni z veřejného života.¹⁰⁵ Václav Mentberger to komentoval slovy: „*Židé, ač nás přespříliš poškozovali nejen hospodářsky, ale i národnostně, nejsou už lidmi?*“¹⁰⁶ Tato poznámka také naznačuje, že i Mentbergův postoj k

¹⁰⁰ Bylo by zajímavé zjistit, z jakých zdrojů Václav Mentberger tuto informaci získal a nakolik byla opravdu v Sudetech všeobecně známa. Zároveň se však nemožno zbavit pochybností, zda tento závěr mohl Mentberger učinit skutečně již 15. 3.

¹⁰¹ V Touškově se nikdy železniční zastávka nenalézala. Šlo pravděpodobně o nejbližší železniční zastávku Kozolupy, která se tehdy mohla nazývat podle blízkého města Touškov. Každopádně šlo o hraniční nádraží mezi Sudety, které byly od podzimu 1938 součástí Říše, a nově vytvořeným protektorátem.

¹⁰² AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, Osobní deník 15. 3. 1939 - 28. 10. 1939, karton 420, inv. č. 531, s. 5.

¹⁰³ Tamtéž, s. 8 a 9.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 10 a 11.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 12 a 13.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 13.

Židům se vyvíjel – v předválečném období se k nim stavěl poměrně kriticky, po válce jejich kulturu, ale i jazyk a náboženství velmi pečlivě studoval.

Hitlerovým výnosem z 16. března 1939 byl na území českých zemí zřízen Protektorát Čechy a Morava. Václav Mentberger ve svém deníku uvádí, že o této události byli lidé informováni prostřednictvím rozhlasu. Přímo z Hradu byl vysílán Hitlerův manifest o zřízení protektorátu Německa nad Čechami a Moravou, který četl německy říšský ministr zahraničí Joachim von Ribbentrop, v češtině vůbec nezazněl. Podle Mentbergrova líčení také v tento den nastoupili na ředitelství drah němečtí úředníci, jejichž hlavním úkolem byla kontrola práce českých úředníků.¹⁰⁷

Dle ne zcela přesného vyjádření Václava Mentbergra v deníku, Slovensko samo požádalo o protektorát.¹⁰⁸ Konečně se pisatel věnoval večernímu projevu Emila Háchy, v němž předal Čechy a Moravu do ochrany „Říše“. K této skutečnosti se váže následující Mentbergrův deníkový záznam: „V 22^h 31' jsem poslouchal řeč p. prezidenta Hácha [!] třesoucím se hlasem pronesenou, jež mu byla nadiktována ještě pod nějakou vyhrůžkou, to že skládá řízení republiky do Hitlerových rukou, ovšem že v opačném případě bude podle londýnského rozhlasu Praha bombardována. Pohnutím nemohl mluvit, jak nám byl nucen lhát. Řeč skončila ve 22^h 41'“.¹⁰⁹ Poté údajně zazněla píseň sv. Václave. Z uvedeného Mentbergrova popisu vyplývá jednoznačná důvěra v prezidenta Emila Háchu. Názory pamětníků i historiků na zmíněnou postavu českých dějin jsou i dnes, zhruba po 70 letech od tragické události vzniku protektorátu, značně kontroverzní.

O den později, 17. března 1939, byl určen kurz české měny. Jednu korunu Češi mohli směnit za deset feníků, naproti tomu v Sudetech byl kurz 12 feníků. Nakupovaly se látky, neboť se předpokládalo, že ty kvalitní budou brzy vykoupěny. Václav Mentberger si též koupil dva obleky. Němci se snažili rušit signál londýnského rozhlasového vysílání, které pro Čechy představovalo velkou morální vzpruhu. Svoji činnost zahájilo gestapo, v ulicích se objevili špehové. Následující den strávil Václav Mentberger v Kasejovicích. Vyslechl zde „na Londýně“ projev Nevilla Chamberlaina, jenž se snažil dodat Čechům naději.¹¹⁰

¹⁰⁷ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, Osobní deník 15. 3. 1939 - 28. 10. 1939, karton 420, inv. č. 531, s. 14 a 15.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 17.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 18-19.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 28.

Při své služební cestě 21. března 1939 pozoroval Václav Mentberger z okna vlaku, jak se československý vojenský arzenál počal odvážet do Německa. O den později se Mentberger marně pokoušel koupit v Kasejovicích alespoň kousek pole.¹¹¹ Myslel v tu chvíli na nejhorší, pole by mu totiž poskytlo v době připravované války jistotu obživy. Následující dny spatřil Židy, jak umývali v měšťanském pivovaru německé automobily.¹¹²

V zápisu z 29. března Mentberger informuje o omezení přestupů ve vlacích. Gestapo přestupy povoluje jen při úmrtí či těžké nemoci.¹¹³ Při své služební cestě dne 30. března byl Václav údajně svědkem transportu českých dětí a munice do Německa.¹¹⁴ V Českých Budějovicích zaznamenal výkladní skříně označené nápisy Židovský obchod. V protektorátu začaly docházet české bankovky, výplaty se vyplácely v říšských markách (tehdy se říkalo se v márkách).¹¹⁵

Den před padesátinami Adolfa Hitlera (nar. 20. dubna 1889) bylo v protektorátu vydáno nařízení o závazném průběhu veřejných oslav.¹¹⁶ Mnoho Čechů na toto nařízení zareagovalo návštěvou Masarykova pomníku v Plzni, kde pohnutě postáli se smeknutou pokrývkou hlavy.¹¹⁷ To, že v den Hitlerových narozenin šli lidé uctít památku prvního československého prezidenta T. G. Masaryka, svědčí o jejich víře a naději, že český národ svoji samostatnost ztratil jen dočasně. V květnu se po protektorátu počaly šířit dohady o možném obsazení Polska.¹¹⁸ Objevily se různé typy protestů proti nadvládě Němců, jako např. propálení uniforem německých vojáků kyselinou sodnou.¹¹⁹

Již v květnu 1939 se v Čechách projevil nedostatek másla, vajec a vepřového masa. Rádio v tu dobu často hrálo národní, vlastenecké písně. V novinách Němci nadávali na Anglii, což Čechy samozřejmě těšilo,¹²⁰ neboť si domýšleli, že československý odboj v Anglii dobře funguje, když to Němce tak trápí. V Kasejovicích vyšlo 19. května nařízení, podle nějž hospody musely zavírat ve 22:00. Od 23:00 do 5:00 bylo zakázáno vycházení z domů.

¹¹¹ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, Osobní deník 15. 3. 1939 - 28. 10. 1939, karton 420, inv. č. 531, s. 39.

¹¹² Tamtéž, s. 48.

¹¹³ Tamtéž, s. 50.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 51.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 59.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 74.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 76 a 77.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 83.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 84 a 85.

¹²⁰ Tamtéž, s. 87 a 88.

Protektorátem se šířily tajné letáky, po kterých pátralo gestapo (např. u cestujících ve vlaku).¹²¹

V londýnském rozhlase vyslechl Václav Mentberger 2. června zprávu o uspořádání jednání o spojení mezi Anglií, Francií a sovětským Ruskem. V New Yorku byl otevřen pavilon Spolku přátel Československa. Slavnostního aktu se zúčastnil i Edvard Beneš (viz níže).¹²² V červnu dále kasejovičtí dostali rozkaz dodat německé správě 300 až 500 m³ dřeva z obecních lesů. Na kácení přitom zrovna nebyla vhodná doba, protože dřevo v sobě ještě mělo mízu.¹²³ Zmíněná skutečnost tak dokládá bezohlednost představitelů Říše nejenom k lidem, ale i k přírodě.

V zápiscích ze 14. června se Václav Mentberger zmínil o vyšší návštěvnosti svých sbírek v Kasejovicích.¹²⁴ Zhlédnutí národních památek jistě lidí v této svízelné době posilovalo. Při prohlídce se nejspíše chtěli odreagovat od svých starostí a zavzpomínat na lepší časy.

Jistá omezení pronikla záhy i do kultury: Mentberger ve svých zápisech zmiňuje hudební oblast. Gestapo nedoporučovalo hrát následující skladby: Dvořákovy Slovanské tance a symfonii Z Nového světa, Smetanovu Vlast a Libuši, a to údajně „*pro velkou námahu, již jsou účinkující vydáni při produkci zvláště Libuše*“.¹²⁵ Právý záměr byl však víc než jasný – zakázat projevy vlastenectví.

Nedůvěru občanů protektorátu pěkně vystihl i následující deníkový zápis z léta 1939: „*Jsou žně, sedlákům na Jihlavsku má pomáhat sto studentů z Německa. Jejich hlavní úkol však nebude práce na poli, ale zkoumání všeho o sedlácích - co čtou, jaký rozhlas poslouchají a jaké straně jsou nakloněni.*“¹²⁶

K zápisu z 13. července 1939 si Václav do deníku vlepil výstřížek z blíže neznámých francouzských novin - fotografii Edvarda Beneše, který ukládal v přítomnosti newyorského starosty La Guardiie a československých legionářů v New Yorku do vitríny české korunovační

¹²¹ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, Osobní deník 15. 3. 1939 - 28. 10. 1939, karton 420, inv. č. 531, s. 89 a 90.

¹²² Tamtéž, s. 97.

¹²³ Tamtéž, s. 102.

¹²⁴ Tamtéž, s. 106.

¹²⁵ Tamtéž, s. 106 a 107.

¹²⁶ Tamtéž, s. 120.

klenoty (viz příloha č. 13), jež v tu dobu byly vystaveny na newyorské výstavě.¹²⁷ Tato informace je velmi pozoruhodná, neboť nikde v literatuře ani v rozličných internetových zdrojích se s tímto údajem nesetkáme.

V této souvislosti je na místě krátký exkurz. Historii uložení českých korunovačních klenot se dosud nejpodrobněji věnovala ve své knize „*České královské korunovační klenoty*“ Anna Skýbová.¹²⁸ Již v roce 1937 začalo vedení Československa uvažovat o vhodném a bezpečném uložení korunovačních klenotů, jakožto nejvýznamnějšího historického symbolu samostatnosti českého národa. Na jaře 1938 se obavy o bezpečnost korunovačních klenotů začaly naplňovat (březnové obsazení Rakouska nacistickým Německem, posléze květnová československá mobilizace). Proto byla připravena zabezpečovací akce s tajným označením KFC – klenoty fascinující ceny. Za návrhem evakuace a nového úkrytu stál známý český historik, již delší dobu spjatý s osudem korunovačních klenotů, Zdeněk Wirth.¹²⁹ S velmi utajovanou akcí bylo seznámeno jen několik zcela důvěryhodných lidí. Pohnuté zářijové dny roku 1938 znamenaly impuls pro odvoz klenotů z Hradu. Dne 15. září se v korunní komoře sešli majitelé všech sedmi klíčů s tím, že příští místo úkrytu jim (kromě prezidenta Edvarda Beneše) nebylo oznámeno. Klenoty uložené ve speciální dubové truhle, opatřené pečeti prezidenta a čtyřmi odlišnými zámky, byly 19. září 1938 převezeny do trezoru žilinské banky (uložení proběhlo již 20. září). Brzy se však ukázalo, že Slovensko nebude tím nejlepším úkrytem. Po podepsání Mnichovské dohody a obsazení českého pohraničí se klenoty 6. října 1938 vydaly na zpáteční cestu do Prahy. Po svém návratu zůstaly uloženy v tajném trezoru prezidenta republiky. Díky tomuto úkrytu se v březnu roku 1939 podařilo klenoty uchránit před pokořující „návštěvou“ Adolfa Hitlera, a to i přes skutečnost, že o zhlédnutí klenotů projevil zájem. Později byly klenoty vráceny zpět do korunovační komory, kde však již bohužel neunikly prohlídce zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Největšího ponížení tak klenoty došly 19. listopadu 1941. Tehdy v kapli sv. Václava předala protektorátní vláda a prezident Emil Hácha české korunovační klenoty do „ochrany“ německé říše (přítomen byl vedle Heydrich také Karl Hermann Frank), a to včetně všech sedmi

¹²⁷AM Plzně, Václav Mentberger, pozůstalost, Osobní deník 15. 3. 1939 - 28. 10. 1939, karton 420, inv. č. 531, s. 126 a 127.

¹²⁸ Anna SKÝBOVÁ, *České královské korunovační klenoty*, Praha, 1972.

¹²⁹ Zdeněk Wirth (*11. srpna 1878 Libčany, † 26. února 1961 Praha) byl český historik umění, jeden ze zakladatelů památkové péče v Čechách, akademik ČSAV.

klíčů.¹³⁰ Čtyři klíče si ponechal Heydrich, tři vrátil Háchovi, avšak nechal si od nich udělat kopie.¹³¹

V květnu 1945, po osvobození Československa, se na veřejnost dostala zpráva, že české korunovační klenoty jsou nezvěstné! Svědci, kteří by mohli vědět o úkrytu klenotů, již nebyli mezi živými. Zjistilo se, že jedinou osobou, která může o klenotech něco vědět, je Karl Hermann Frank. Jmenovaný po převozu do Prahy v srpnu 1945 prozradil, jak bylo s klenoty naloženo. Zanedlouho poté byly klenoty za účasti předsedy československé vlády a dalších významných osobností nalezeny zazděné v románské části Hradu. Přestože Frank údajně tvrdil, že klenoty ukryl z důvodu ochrany před leteckými nálety. Ukázalo se však, že jednal čistě sobecky, klenoty schoval, aniž by o tom kdokoli jiný věděl, a v příhodný okamžik je chtěl vyvézt ze země. Promyšlenému plánu zabránil Frankův náhlý kvapný útěk z Prahy, ke které se již čile blížila Rudá armáda.¹³²

V internetovém zdroji¹³³ najdeme o osudu korunovačních klenotů v letech 1944 až 1945 v detailech odlišné informace, které se mi však zdají být pravděpodobnější. V roce 1944 byla dle příkazu okupantů Stavební správou Pražského hradu na Pražském hradě v románské části Starého královského paláce upravena komora, která měla sloužit jako úkryt klenotů před nálety a jinými válečnými akcemi. Část klenotů zde byla zazděna, část předána k uložení českému Zemskému archivu. Ke konci května 1945 byla vláda Československé republiky informována ministerstvem vnitra, že české korunovační klenoty byly v románském podzemí Starého paláce Pražského hradu shledány v pořádku. Vláda ministerstvu vzápětí uložila dozor nad jejich bezpečností a rozdělení klíčů. Dne 25. září 1945 ministerstvo podalo návrh na ochranu a držení klíčů, přenesení klenotů do korunní komory a jejich vystavení při oslavách výročí 28. října. Ve smyslu starobylých práv byli za držitele klíčů určeni: 1. Národní shromáždění, 2. prezident republiky, 3. vláda ČSR, 4. český zemský národní výbor, 5. pražský arcibiskup, 6. metropolitní kapitula, 7. hlavní město Praha. Vláda tento návrh schválila 8. října 1945. Noví držitelé klíčů od Korunní komory a od skříně, v níž jsou korunovační klenoty uloženy, je převzali 24. října 1945 v Trůnním sále na Pražském hradě.¹³⁴

¹³⁰ Anna SKÝBOVÁ, *České královské korunovační klenoty*, Praha, 1972, s. 46 a 47.

¹³¹ <http://www.korunovacni-klenoty.cz/cs/jine/osudy-ceskych-korunovacnich-klenotu.html> [citováno 20. 3. 2012].

¹³² Anna SKÝBOVÁ, *České královské korunovační klenoty*, Praha, 1972, s. 48.

¹³³ <http://www.korunovacni-klenoty.cz/cs/jine/osudy-ceskych-korunovacnich-klenotu.html> [citováno 20. 3. 2012].

¹³⁴ <http://www.korunovacni-klenoty.cz/cs/jine/osudy-ceskych-korunovacnich-klenotu.html> [citováno 20. 3. 2012].

V současnosti jsou klíče v držení prezidenta republiky, předsedy vlády, arcibiskupa pražského, předsedy Poslanecké sněmovny, předsedy Senátu, děkana metropolitní kapituly u sv. Víta a primátora hlavního města Prahy.

V uvedených popisech se nevyskytuje žádná zmínka o převozu českých korunovačních klenot do New Yorku v roce 1939. Tento fakt však výstavu korunovačních klenotů nevylučuje. Jak z výše jmenovaných údajů vyplývá, měly být v době konání výstavy klenoty uloženy v tajném trezoru prezidenta. Otázkou však je, kterého. Edvard Beneš abdikoval 5. října 1938, o den později se korunovační klenoty stěhovaly ze Žiliny do prezidentského trezoru. Emil Hácha byl zvolen až 30. listopadu 1938. Vzniká tak domněnka, že se jednalo o Edvarda Beneše. To by znamenalo, že jmenovaný, jenž měl jako jediný přístup ke korunovačním klenotům, je také skutečně mohl na světové výstavě v New Yorku prezentovat. Záhadou zůstává způsob dopravy korunovačních klenotů (koruny, žezla a jablka) na výstavu a hlavně zpátky. Vyloučit nelze ani možnost, že v New Yorku byly vystaveny pouze repliky korunovačních klenotů, ostatně článek měl jistě především agitační či propagandistický charakter.

Vylepením francouzského článku o českých korunovačních klenotech Václav Mentberger v každém případě značně riskoval. Za čtrnáct dní byl za stejný „prohřešek“ zatčen jiný muž.¹³⁵

Václav Mentberger dále do deníku zaznamenal tento postřeh – dne 26. července se vůdce v Gdaňsku Foster rozhodl pro včlenění tohoto dosud neutrálního města do Říše. Mentberger tuto zprávu komentuje úvahou, že tato akce bude počátkem velké války, která však nakonec přinese svobodu.¹³⁶ Upozorňuje rovněž na paradoxy, jež se dějí u dráhy. Na jeho oddělení byly vyčleněny dvě toalety pro třináct Němců a jedna toaleta pro padesát Čechů.¹³⁷ Mentberger si také uvědomuje velké nebezpečí, kterému se vystavuje uchováváním svého zápisníku, sbírek anekdot a nedovolených letáků a novin. Vše proto ukládá do svých sbírek v Kasejovicích,¹³⁸ které se v tu dobu nacházely v budově školy.¹³⁹ Jelikož místnost

¹³⁵ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, Osobní deník 15. 3. 1939 - 28. 10. 1939, karton 420, inv. č. 531, s. 130.

¹³⁶ Tamtéž, s. 129.

¹³⁷ Tamtéž, s. 132.

¹³⁸ Tamtéž, s. 129 a 130.

¹³⁹ Tento fakt možná vysvětluje někdy i několikátýdenní zpoždění Mentbergrových deníkových zápisů či vkládání volných popsaných listů do deníku.

nebyla trvale obývána, hrozilo pravděpodobně menší nebezpečí objevení nacisty než v Mentbergerově bytě.

Na další návštěvu Kasejovic se Václav Mentberger vypravil 4. srpna 1939. Mezi lidmi se objevila fáma, že Hitler odvolal obsazení republiky, ale Göring dokument roztrhal. Z tohoto důvodu prý na plzeňské radnici zmizely na čtyři hodiny německá vlajka i stráž.¹⁴⁰ Dne 24. září přiložil Václav Mentberger ke svým ukrytým spisům ještě poznámky z nedovolených poslechů cizího rozhlasu, hlavně anglického a francouzského. Hrozily za ně přísné tresty, při jejich rozšiřování i smrt.¹⁴¹

Od 25. září se začaly uvádět do oběhu lístky na potraviny. V den 18. výročí vzniku Československa, 28. října, byly zakázány veškeré oslavy. Přesto se v plzeňských ulicích shromáždilo obyvatelstvo zdobené trikolórami a národními odznaky. Z Londýna promluvil večer ve 20:45 k národu Jan Masaryk, ve svém projevu prohlásil Československou republiku za plnoletou.¹⁴²

Závěrem lze říci, že v tomto válečném deníku Václav Mentberger vylíčil poměrně podrobně klíčové momenty pro český národ osudného roku 1939. Obecné události doplnil konkrétními příklady z míst, na nichž osobně pobýval, tedy z Plzně a Kasejovic, které navštěvoval i po vypuknutí války. Vedle popisu událostí obsahuje deník osobní postřehy a úvahy nad vzniklou situací. Václav Mentberger v nich naznačuje mnohdy nelehké soužití Čechů s židovským etnikem a zejména s Němci. Rozhodně se domnívám, že ačkoliv jsou uvedené deníky v mnohém značně subjektivní, jsou vhodným pramenem pro studium regionálních dějin nejen města Plzně, ale i méně známých Kasejovic.

1.6 Historická práce Václava Mentbergra

Václav Mentberger byl jedním ze zástupců směru „Plzeňská historická škola.“ Toto označení je dílem historika Miloslava Bělohávků, který tak nazval moderní plzeňské dějepisectví ve své studii *Historiografie Plzně*, která vyšla v časopise *Muzejní a vlastivědná práce*.¹⁴³ Bělohávkův název zavádí PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D. v souvislosti

¹⁴⁰ AM Plzně, Václav Mentberger, pozůstalost, *Osobní deník* 15. 3. 1939 - 28. 10. 1939, karton 420, inv. č. 531, s. 133.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 136.

¹⁴² Tamtéž, s. 139 a 141.

¹⁴³ Miloslav BĚLOHLÁVEK, *Historiografie Plzně: Příspěvek k metodice dějin českých měst*, in: *Muzejní a vlastivědná práce* 9, 1971, č. 3, s. 161.

s plzeňskou historiografií 20. století. Plzeňská historická škola, prezentovaná v monografii Naděždy Morávkové „Miloslav Bělohlávek a Plzeňská historická škola“, je autorkou této publikace rozdělena na dvě větve – starší generaci historiků zastoupenou Josefem Strnadem a Fridolínem Macháčkem, z laiků pak Ladislavem Lábkem, s nímž si Václav Mentberger dopisoval, a mladší generaci historiků v čele s Miloslavem Bělohlávkem, dále Adolfem Zemanem, Václavem Čepelákem, Václavem Jílkem a Jaromírem Kovářem. Vedle ostatních laických historiků je do této druhé generace zařazen též Václav Mentberger.¹⁴⁴ Jak vyplývá z průvodce po městském archivu Miloslava Bělohlávka i z publikace Naděždy Morávkové, tvorba profesionálních a laických zástupců Plzeňské historické školy byla úzce propojena, oba proudy se de facto sjednotily v jeden pracovní tým.¹⁴⁵

1.7 Korespondence Václava Mentbergra

V plzeňském městském archivu se nachází Mentbergrova korespondence. Jedná se o dopisy různého charakteru. Některé jsou od jeho spolužáků a týkají se především třídních srazů. Tyto dopisy ve své diplomové práci záměrně opomímám, neboť se zaměřuji zejména na Mentbergrovu badatelskou činnost a tedy i korespondenci s touto činností spojenou. V každém případě je z korespondence je patrné, jak široký byl rozptyl Mentbergrovy činnosti.

V seznamu korespondentů můžeme nalézt i jména všeobecně známá. Objevuje se zde například Eduard Bass, jehož dopis z roku 1941 obsahuje poděkování za zasláné materiály týkající se roku 1848.¹⁴⁶

V Mentbergrově korespondenci figuruje dále bratr Růženy Svobodové Gabriel Čáp - taktéž spisovatel, lesní rada. Jeho první dopis z roku 1933 obsahuje úvahy „Meditace“ a „Účelnost matky přírody“. Druhým dopisem z roku 1935 vyjadřuje potěšení z návštěvy sbírky pana Mentbergra. Zároveň dodává, že ho Mentbergrova sbírka inspirovala k vytvoření sbírky vlastní, a to nábytku a starožitností.¹⁴⁷

Dalším známým jménem v korespondenci Václava Mentbergra je Ladislav Stehlík, rodák z nedalekých Bělčic. Při četbě Stehlíkovy *Země zamyšlené* si nemůžeme nevšimnout spojitosti mezi těmito dvěma osobnostmi, která tkví v lásce a okouzlení rodným krajem.

¹⁴⁴ Naděžda MORÁVKOVÁ, *Miloslav Bělohlávek a Plzeňská historická škola*, Plzeň 2008, s. 110.

¹⁴⁵ Miloslav BĚLOHLÁVEK - Václav MENTBERGER - Adolf ZEMAN, *Městský archiv v Plzni*, Plzeň 1954, s. 196. Naděžda MORÁVKOVÁ, *Miloslav Bělohlávek a Plzeňská historická škola*, Plzeň 2008, s. 141.

¹⁴⁶ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, karton 419, inv. č. 8 a 9.

¹⁴⁷ Tamtéž, inv. č. 77 a 78.

Uchovaná korespondence probíhala v letech 1944 - 1950. Václav Ladislavu Stehlíkovi půjčoval některé publikace, Ladislav Stehlík navštěvoval jeho sbírky, v dopisech zaznívá obdiv k Mentbergrově práci. Z korespondence je zřejmé, že si Ladislav Stehlík domluvil s Václavem Mentbergrem procházku po Kasejovicích a okolních vsích.¹⁴⁸ Lze se domnívat, že Ladislav Stehlík viděl v tomto setkání možnost poznávání jemu velice blízkého kraje, navíc doplněné zasvěceným výkladem místního znalce dané oblasti.

Obsáhlou část korespondence tvoří také dopisy od Jindřicha Václava Bezděky.¹⁴⁹ Jeho spolupráce s Václavem Mentbergrem začala v roce 1949 u příležitosti zahájení sběru materiálu pro Bezděkem připravovaný *Soupis vlastivědné literatury jižního Podbrdská / Březnicko - Rožmitálsko - Příbramsko - Dobříšsko a přilehlé Povltaví / Díl I.:Vlastivědná literatura z let 1650 - 1950*, která měla vyjít tiskem Městského archivu v Příbrami. Václava Mentbergra oslovil, jelikož mu byl znám z Fürstova čtvrtletníku Bozeň¹⁵⁰ i odjinud. Prosil ho o bibliografii všech jeho prací časopiseckých i knižních, týkajících se zkoumaného území. Zároveň Mentbergra požádal, zda by po těchto materiálech nezapátral i v plzeňských časopisech. Jejich korespondence uchovaná v plzeňském archivu končí rokem 1965, trvá tedy nejméně 16 let. Oba spojovala láska k rodnému kraji, byli si navzájem užitečnými. Bezděkovy dopisy jsou protkány smutkem z nevyužití jeho dlouholeté práce, zřídka zde nacházel uznání a zájem o publikování svých prací, většinou se setkával s odmítnutím z důvodu velkého rozsahu. Problém nepublikování zpracovaných textů byl v poválečné době běžným. Při četbě Mentbergrovy korespondence se s ním setkávám často. Je nasnadě, že ani Václav Mentberger neměl v tomto směru na růžích ustláno. Mentberger Bezděkovi vyhledával ze všech jemu přístupných zdrojů různé informace k jeho publikaci (např. bibliografie Msgre. Jana Pavla Hilleho, informace o sklářském rodu Adlerů z Rožmitálu pod Třemšínem). Mentbergrova vlivu Bezděka využil i pro sběr dat, která byla jemu samotnému upřena (např. informace z Městského muzea v Plzni či od Plzeňského státního rozhlasu). Mentbergrovy znalosti sloužily i při hodnocení staré keramiky uložené v Příbrami; Václav pomáhal při určování jejího původu a hodnoty. Na oplátku Bezděka Mentbergrovi poskytl

¹⁴⁸ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, karton 419, inv. č. 366-369.

¹⁴⁹ Jindřich Václav Bezděka (* 15. 9. 1897, † 25. 8. 1983) byl od roku 1941 městský archivář v Příbrami, v letech 1954-1959 okresní archivář v Příbrami, konzervátor Státní památkové péče, spolupracovník Archeologického ústavu ČSAV, publikoval v regionálních časopisech a sbornících, autor studií k dějinám 90 obcí příbramského okresu (<http://www.svkkl.cz/cs/katalog-a-databaze/kalendarium/?y=07&m=09>, [citováno 26. 3. 2012]).

¹⁵⁰ Patrně šlo o časopis vydávaný stejnojmenným spolkem rodáků z Březnice a okolí, který se mi však bohužel zatím nepodařilo dohledat. Ludvík Fürst (*10. 6. 2011, † 1976) byl organizátorem kulturního života v Březnici, historik březnického regionu, správce březnického muzea a archivu (Noviny města Březnice 9, 2011, č. 6, s. 6).

veškerý materiál o Kasejovicích, který objevil při svém pátrání. Zaslal mu i doplňující informace k vydaným publikacím (např. přesné datum narození a celé jméno březnického malíře Josefa Václava Skály).¹⁵¹

Je opravdu s podivem, jak Václav Mentberger obětavě a nezištně poskytoval služby svým přátelům. Kolik hodin musel strávit při hledání materiálu po různých plzeňských institucích pro Jindřicha Václava Bezděku i pro své ostatní přátele!

1.8 Spolková činnost Václava Mentbergra

Jak je patrné z Mentbergrovy korespondence i z ostatních pramenů, byl Václav Mentberger členem více spolků a organizací.

Jedním ze spolků, jenž se těšil členstvím Václava Mentbergra, byl Spolek rodáků a přátel Blatenska v Praze.¹⁵² Spolek se zabýval soustředěním informací o významných osobnostech Blatenska, zároveň přispíval např. na péči o blatenskou mládež či na pomoc chudým starým lidem na Blatensku.¹⁵³

Mentbergrovu spolupráci s tímto spolkem dokazují dopisy od Jana Karla Strakatého. Mentbergrova korespondence s tímto bývalým redaktorem Národních listů, uchovaná v plzeňském archivu se datuje od 9. května 1944 až do 15. května 1955. Ve svých dopisech prosil Strakatý Václava Mentbergera o zaslání životopisu a seznamu jeho knih a článků. Jan Karel Strakatý sbíral životopisy „vynikajících“ rodáků Blatenska. I tato skutečnost svědčí o tom, že Mentbergrova činnost byla ceněna již za jeho života. Celou Strakatého korespondencí se line úcta a obdiv k Mentbergerově práci. Václav Mentberger mu ochotně pomáhal při získávání informací o význačných osobnostech Blatenska, ať už o malíři Janu Šollemu, o profesoru české techniky Janu Jedličkovi či o Františku Xaverovi Tvrדם.¹⁵⁴

Velkou část korespondence tvoří dopisy ředitele Ústavu pro zvelebení živností Roberta Urbana, taktéž člena Spolku rodáku a přátel Blatenska v Praze. Dopisy se prolíná historická práce s osobním životem autora a vzpomínkami na dětství strávené v Blatné. Zároveň je z korespondence patrný blízký vztah Urbana k Mentbergrovi, s nímž prožíval radosti i strasti. V dopisech z roku 1945 se Robert Urban dokonce strachoval o Mentbergrova

¹⁵¹ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, karton 419, inv. č. 25-54.

¹⁵² Tamtéž, inv. č. 417.

¹⁵³ Tamtéž, inv. č. 416.

¹⁵⁴ Tamtéž, inv. č. 375-390. František Xaver Tvrדם byl pomocný (světící) pražský biskup v letech 1777 až 1779.

život, na druhou stranu zase projevovat radost z instalace muzea v synagoze.¹⁵⁵ Urbanovy obavy mohly pramenit z Mentbergrova nedovoleného uchovávání písemností týkajících se válečných let. Také ale mohly vyjadřovat „pouhé“ znepokojení nad Mentbergrovým zdravotním stavem. Ze sdílnosti v dopisech Roberta Urbana soudím, že sympatie mezi oběma zmiňovanými pány byla oboustranná. V databázi českých archivních fondů jsem bohužel nenalezla (kromě dopisů Mentbergrovi) k osobnosti Roberta Urbana žádný záznam. Kdyby bylo možné nahlédnout do jeho korespondence (tedy do dopisů od Václava Mentbergra), určitě bychom se o soukromém životě Václava Mentbergra dozvěděli podstatně více.

Oba dopisovatelé, jak Jan Karel Strakatý, tak Robert Urban, byli členy spolku dříve než Václav Mentberger. Jako zajímavost zde mohu uvést nabídku členství Roberta Urbana Václavu Mentbergrovi, v které byl uveden i poplatek za členství ve výši 15 Kč ročně.¹⁵⁶

Jak vyplývá ze smutečního oznámení Václava Mentbergra, byl jmenován též členem významné instituce, a to Československé akademie věd.¹⁵⁷

1.9 Sbírký hudebnin

Václav Mentberger byl velkým obdivovatelem hudby a její historie. Hudebniny nejenom sbíral a poskytoval dalším zájemcům, ale i popisoval. Dokladem toho je popis hudebnin ze sbírky uložené v Národopisném muzeu (dnes součást Západočeského muzea v Plzni), která čítala více jak dva tisíce inventárních čísel. Mentberger tuto sbírku také stručně charakterizoval dvěma články v Českém deníku, jež vyšly 2. a 9. července roku 1939.¹⁵⁸

V roce 1941 vydal Václav Mentberger katalog „*Mozartova hudba na Plzeňsku*“ k výstavě konané Národopisným muzeem v Plzni u příležitosti 150. výročí Mozartova úmrtí.¹⁵⁹

Další popis hudebnin, tentokrát uložených v plzeňském městském archivu, Václav Mentberger uveřejnil v roce 1942 v XXIII. ročence Národopisného musea Plzeňska za rok

¹⁵⁵ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, karton 419, inv. č. 415-437.

¹⁵⁶ Tamtéž, inv. č. 415.

¹⁵⁷ Depozitář Muzea Kasejovice, Parte Václava Mentbergra, neinventarizováno.

¹⁵⁸ Miloslav BĚLOHLÁVEK – Václav MENTBERGER – Adolf ZEMAN, *Městský archiv v Plzni*, Plzeň 1954, s. 196. Srov. Václav MENTBERGER. *Hudební archiv Národopisného musea Plzeňska I.*, Český deník – List národního souručenství 28, 1939, č. 180 (2. 7.), s. 11. Václav MENTBERGER. *Hudební archiv Národopisného musea Plzeňska II.*, Český deník – List národního souručenství 28, 1939, č. 186 (9. 7.), s. 10.

¹⁵⁹ Václav MENTBERGER, *Mozartova hudba na Plzeňsku*, Plzeň 1941. Jeden výtisk je uložen také v Muzeu Kasejovice.

1941 pod názvem „*Hudební archiv Smetanova mládí*“.¹⁶⁰ Za tuto práci obdržel již v roce 1941 čestné uznání předsednictva Klostermannova fondu Literárně-uměleckého klubu v Plzni.¹⁶¹

Nelze opominout ani Mentbergrovu významnou spolupráci na prvním průvodci plzeňského archivu v roce 1954, a to zejména pokud jde o zpracování hudebnin.¹⁶²

O Mentbergrově sběratelské činnosti v odvětví hudebnin svědčí i četná korespondence uložená v plzeňském městském archivu. Obdivovatelé jeho sběratelské činnosti mu hudební materiály sami nabízeli. Jednou z nich byla například Alžběta Balzarová ze Sedlice. Jmenovaná v dopise z 20. listopadu 1959 nabídla Mentbergrovi svých 300 písňových textů bez zhudebnění a 300 textů písní lidových, přičemž uvedla, že dosud žijí zpěvačky, jež znají jejich nápěvy.¹⁶³

Václav Mentberger naopak části své hudební sbírky nabízel různým institucím k odprodeji, některé také věnoval či půjčil k další badatelské činnosti nebo k praktickému užití svým známým a přátelům. V plzeňském archivu se v Mentbergrově korespondenci hojně objevují různá poděkování za hudebniny a zároveň obdivné dopisy k jeho záslužné sběratelské činnosti.

Hudební materiály Mentberger nabízel např. hudebnímu oddělení Národního muzea v Praze. V korespondenci se zmíněnou institucí je zajímavá reakce muzea na údajně nadhodnocenou cenu skladeb a žádost o příští přiměřenější částky za odkup hudebních děl.¹⁶⁴

V oblasti hudební historie spolupracoval Mentberger např. s ředitelem plzeňského kůru Vladimírem Císařem. Půjčoval mu mimo jiné staré české mše – např. Vaňhalovu a Pichlovu.¹⁶⁵

Mezi další Mentbergrovy spolupracovníky v hudební oblasti patřil Ludvík Boháček, ředitel pražského hudebního nakladatelství Fr. A. Urbánek a synové. Ludvík Boháček byl členem Mozartovy obce v Československé republice. Václav Mentberger tomuto sdružení

¹⁶⁰ Václav MENTBERGER, *Hudební archiv Smetanova mládí*. XXIII. ročenka Národopisného musea Plzeňska za rok 1941, Plzeň 1942. Srov. Miloslav BĚLOHLÁVEK - Václav MENTBERGER - Adolf ZEMAN, *Městský archiv v Plzni*, Plzeň 1954, s. 192.

¹⁶¹ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, karton 419, inv. č. 75 a 76.

¹⁶² Miloslav BĚLOHLÁVEK - Václav MENTBERGER - Adolf ZEMAN, *Městský archiv v Plzni*, Plzeň 1954.

¹⁶³ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, karton 419, inv. č. 4.

¹⁶⁴ Tamtéž, inv. č. 68–70.

¹⁶⁵ Tamtéž, inv. č. 72–75.

daroval již zmíněný katalog výstavy Národopisného muzea Plzeňska uskutečněné k 150. výročí Mozartova narození v roce 1941 v české i německé verzi. V dopisech Boháček Mentbergrovi vyjádřil obdiv, který doložil i následnou nabídkou členství v Mozartově obci.¹⁶⁶

Mentberger korespondoval též s operním pěvcem Františkem Borovičkou. Umělec ve svých dopisech Václava Mentbergra informoval o starých hudebních tiscích a autografech¹⁶⁷ v rodinném archivu rodu Müllerů v Přešticích a sliboval mu zaslání seznamu starých hudebnin z osobního archivu.¹⁶⁸

S Janem Branbergerem, redaktorem hudebního časopisu *Bertramka*, vedl Václav korespondenci o Josefovi Branžovském, plzeňském zpěvákovi a dirigentovi. Pojednání o jmenovaném zpěvákovi pak Mentberger publikoval v časopise *Bertramka*.¹⁶⁹

Václav Mentberger dokonce zapůjčil pražskému Muzeu Bedřicha Smetany materiály na Smetanovu výstavu v Litomyšli, která se uskutečnila v roce 1934 u příležitosti 110. výročí skladatelova narození¹⁷⁰.

Po přečtení kapitoly o Mentbergrových hudebních aktivitách se přímo nabízí otázka, zda Václav Mentberger hrál na nějaký hudební nástroj. Dle vzpomínek pamětníků Václav Mentberger hru na žádný hudební nástroj neovládal.¹⁷¹

Do této kapitoly o hudebninách bezesporu patří i Mentbergrova publikace vydaná v Plzni roku 1938 s názvem „*Kasejovické pověsti, písně a říkanky*“. Autor ji vydal vlastním nákladem, tisk byl zadán tiskárně bratrů Římsových v Blatné. Cena výtisku byla 6 Kč. Publikace je k nahlédnutí v kasejovickém muzeu. Zásluhou Mgr. Štěpánky Löffelmannové a Ilony Sudové, kasejovické matrikářky, byla zmíněná publikace vydána podruhé roku 2010, tentokrát Městským úřadem v Kasejovicích. Druhé vydání se od prvního lišilo pouze přidaným úvodem o Václavu Mentbergrovi (z pera Štěpánky Löffelmannové) a fotografiemi

¹⁶⁶ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, karton 419, inv. č. 57–59.

¹⁶⁷ Tj. původní rukopis; dílo psané vlastní rukou autora.

¹⁶⁸ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, karton 419, inv. č. 64 a 65.

¹⁶⁹ Tamtéž, inv. č. 65–67, 396–397. Časopis *Bertramka* s podtitulem *Věstník Mozartovy obce v Československé republice* vycházel od roku 1949. Přesné číslo s uvedeným článkem se mi zatím nepodařilo identifikovat.

¹⁷⁰ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, karton 419, inv. č. 222 a 223.

¹⁷¹ Rozhovor s Františkem Káparem, Příbram, 10. 10. 2010. Rozhovor s Ladislavem Dvořákem, Kasejovice, 14. 3. 2012.

souvisejícími s touto osobností. Publikace měla vyjít roku 2009 u příležitosti 40. výročí úmrtí Václava Mentbergra, ovšem stalo se tak až o rok později.¹⁷²

1.10 Filatelie a filumenie

Jak vyplývá z korespondence s Jindřichem Bezděkou, byl Václav Mentberger také sběratelem poštovních známek a nálepek od zápalek (tj. filumenie). Se jmenovaným známky i nálepky měnil, navzájem si je pro sebe kupovali a Mentberger je také poskytoval mladším “přátelům“ v Kasejovicích. V dopisech Václava Mentbergra se objevuje i zmínka o sběratelství kolků. Bezděka od Mentbergra převzal i způsob třídění a uchovávání známek, tj. jejich nalepování na normalizované listy kreslicího papíru.¹⁷³

Z Bezděkovy a Mentbergrovy korespondence lze vypožorovat i další okruh Mentbergrova sběratelství, a to sbírání razítek.¹⁷⁴ Tuto sbírku či alespoň její část jsem objevila v kasejovickém depozitáři.

1.11 Publikační činnost Václava Mentbergra

Tato diplomová práce nemůže alespoň letmo nezmínit publikační činnost Václava Mentbergera. Tiskem vyšlo více Mentbergrových děl, např. *Kasejovické pověsti, písně a říkanky, Životopis hraběte Františka Antonína Šporka, Z deníku Jana Josefa hraběte z Vrtby, Hudební archiv Smetanova mládí, První plzeňská papírna* a katalog k výstavě *Mozartova hudba na Plzeňsku*. Jako přílohu k výroční zprávě Živnostensko-obchodní záložny v Kasejovicích vydal Václav Mentberger *Soupis Kasejovických obyvatel z let 1827–1834*.¹⁷⁵ Svými články a studii přispíval také do četných časopisů, ročenek, sborníků či novin, např. Českého deníku, Nové doby, Českého lidu, Božeňska apod. Podrobný soupis Mentbergrových prací vyhotovený na žádost MěÚ Kasejovice dne 13. dubna 2007 PhDr. Jaroslavem Doušou, od roku 1997 ředitelem Archivu města Plzně, je přiložen v příloze (viz příloha č. 14).¹⁷⁶

V souvislosti s literární činností Václava Mentbergra je zajímavostí skutečnost, že u několika jeho rukopisů či strojopisů, které nebyly nikdy vydány tiskem, existuje více exemplářů (totožných či s drobnými odlišnostmi) na stejné téma. Jedná se kupříkladu o

¹⁷² Rozhovor s Mgr. Štěpánkou Löffelmannovou, Kasejovice, 27. 3. 2012.

¹⁷³ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, karton 419, inv. č. 25-54.

¹⁷⁴ Tamtéž, inv. č. 30-52.

¹⁷⁵ Josef KOŽELUH, *Muzeum Kasejovice. Průvodce*, Blovice 1994.

¹⁷⁶ MěÚ Kasejovice, Soupis prací Václava Mentbergera, Plzeň 13. 4. 2007.

strojopis „*Kasejovičtí Židé*“, jež se vyskytuje v blovickém¹⁷⁷ i plzeňském archivu¹⁷⁸, dále např. rukopis „*O Mentbergrech v Kasejovicích*“¹⁷⁹ bez udání data sepsání v Archivu města Plzně a v depozitáři Muzea Kasejovice ve svazku „*Z knih Václava Mentbergra*“¹⁸⁰ datovaný 2. března 1956. Dnes se již lze jen domnívat, že důvodem psaní většího počtu exemplářů, jistě důležitých pro samotného Mentbergra, ale i pro nás, byla obava z jejich ztráty, nebo snaha přenechat text těm, kteří ho mohou využít či ocenit. Konečně mohla být důvodem přepisování svých vlastních textů snaha je doplnit či opravit.

1.12 Václav Mentberger jako cestovatel

Cizokrajné předměty z Mentbergrových sbírek jsou dokladem toho, že hodně cestoval. Cestovní pas vydaný Policejním ředitelstvím v Plzni 17. dubna 1923 dokládá, že Václav Mentberger bydlel v Borské ulici č. 41 v Plzni, měl kulatý obličej, šedomodré oči a kaštanové vlasy. Pas sloužil k vycestování do Německa, Rakouska, Itálie, Jugoslávie a zpět. Po obnovení platnosti cestovního pasu (11. července 1925) mohl Václav Mentberger podnikat cesty do všech evropských zemí, mimo sovětského Ruska. V letech 1923 až 1927 vycestoval několikrát za studijními účely do Německa, Rakouska, Itálie, Francie a Švýcarska. Z pasu lze také vyčíst zápisy směnárén.¹⁸¹ V roce 1927 Václav navštívil Alžír.¹⁸² Druhý cestovní pas vydalo taktéž Policejní ředitelství v Plzni, tentokrát dne 17. srpna 1928, s platností na dva roky. Z osobních údajů je patrná změna bydliště, uvedena je Havlíčkova ulice č. 20, Plzeň. Pas je platný pro cesty do Alžíru, Tunisu, francouzského a španělského Maroka, Egypta, všech evropských států, kromě SSSR, a zpět. 11. srpna 1930 byla platnost pasu prodloužena o dalších pět let. V cestovního pasu Václava Mentbergra je zřejmé, že v letech 1928 až 1935 Václav navštívil Německo, Rakousko, Maďarsko, Španělsko¹⁸³ (v roce 1931 Maroko¹⁸⁴),

¹⁷⁷ SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Václav MENTBERGER, *Kasejovičtí Židé* (strojopis, studie), Kasejovice 1954, karton 139, inv. č. 860.

¹⁷⁸ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, Václav MENTBERGER, *Kasejovičtí Židé* (strojopis studie), Kasejovice 1954, karton 420, inv. č. 528.

¹⁷⁹ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, Václav MENTBERGER, *O Mentbergrech v Kasejovicích* (rukopis studie), karton 420, inv. č. 530, nestr.

¹⁸⁰ Depozitář Muzea Kasejovice, *Z knih Václava Mentbergra*, neinventarizováno.

¹⁸¹ Muzeum Kasejovice, Cestovní pas, inv.č. 1834.

¹⁸² Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 8.

¹⁸³ SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, *Cestovní pas*, karton 134, i. č. 840.

¹⁸⁴ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 8.

Itálii a Švýcarsko.¹⁸⁵ Cestování mu zajisté usnadňovaly volné vlakové jízdenky, na něž měl jako pracovník železnic nárok (viz příloha č. 15).

V souvislosti se zahraničními cestami nás může napadnout otázka, zda byl na tyto cesty Václav Mentberger přiměřeně jazykově vybaven. Již na jeho maturitním vysvědčení se objevuje němčina a francouzština, jak již bylo zmíněno, měl z prvního předmětu trojku a z druhého čtyřku,¹⁸⁶ nemůžeme tedy posoudit na jaké úrovni jeho jazyková znalost byla. S určitostí velmi dobře ovládal němčinu. Tento fakt dokládá jak Mentbergrova korespondence, tak i stať autora Jiřího Šíla s názvem „*Šporkovský badatel a sběratel JUDr. Ernst Back (1876 -1943)*“, ve které Back Václava Mentbergra uvádí přímo jako překladatele, jenž mu v březnu 1938 předal německý originál Šporkových pamětí i s vlastním překladem. Obojí (originál i překlad) vydalo v květnu téhož roku vlastním nákladem Vlastivědné muzeum v Kuksu.¹⁸⁷ Tímto byla splněna Mentbergrova podmínka, že má současně vyjít vedle německých pamětí i jím vytvořený český překlad. Znalosti ostatních cizích jazyků jsou již jen hypotetické. Z vystřižených francouzských novinových článků a z návštěvy výstavy v Paříži lze soudit, že byl alespoň částečně znalý francouzštiny, ve svém válečném deníku také uvádí, že poslouchal vedle francouzského i anglický rozhlas.¹⁸⁸ Na základě velké sbírky židovských dokumentů psaných v hebrejštině se lze domnívat, že Václav Mentberger patrně ovládal i základy hebrejštiny.

1.13 Václav Mentberger jako kronikář

Roku 1948 převzal Václav Mentberger funkci kasejovického kronikáře. Jelikož za německé okupace byly všechny obecní kroniky jako závadné uloženy v Archivu země České v Praze, musel se Václav Mentberger po jejím navrácení přemístit v líčení událostí o deset let zpět, tam, kde předchozí zápisy skončily, tj. do roku 1938. Informace o minulosti čerpal z obecních spisů, pamětních knih obecné a měšťanské školy, četnické stanice v Kasejovicích a vlastních zápisů.¹⁸⁹ Listujeme-li Mentbergrovými zápisy v pamětní knize a srovnáme-li je se zápisky kronikáře následujícího - pana učitele Trefného, je třeba ocenit kvalitu údajů Václava

¹⁸⁵ SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, *Cestovní pas*, karton 134, i. č. 840.

¹⁸⁶ Muzeum Kasejovice, Vysvědčení Václava Mentbergra z 26. 9. 1905, inv.č. 1832.

¹⁸⁷ Jiří ŠÍLA, *Šporkovský badatel a sběratel JUDr. Ernst Back (1876 – 1943). Příspěvek ke šporkovské historiografii*, in: Východočeský sborník historický 11, Pardubice 2002, s. 217.

¹⁸⁸ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, *Osobní deník 15. 3. 1939 - 28. 10. 1939*, karton 420, inv. č. 531, s. 136.

¹⁸⁹ SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, *Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990*, neinventarizováno, s. 379 a 380.

Mentbergra. Stejně jako bylo široké spektrum jeho sběratelské a badatelské činnosti, tak různobarevné bylo i podchycení života v Kasejovicích. Dle mého názoru nebyla oblast, kterou by Mentberger v Kasejovicích opominul. Na rozdíl od pana učitele Trefného, který vedl kroniku dosti stručným způsobem a všímal si hlavně událostí ze svého oboru. Ve funkci kronikáře Kasejovic zůstal Mentberger až do roku 1964. Kronikářský post předal svému nástupci s těmito slovy: *“Dne 30. července absolvoval zdejší kronikář Václav Mentberger v zasedací síni místního národního výboru za přítomnosti 50 posluchačů svoji desátou vlastivědnou přednášku s látkou o kasejovické minulosti. Její text následuje těmito řádkům, jimiž se pisatel po šestadvacetiletém vedení kroniky v 79 letech loučí s funkcí obecního kronikáře města Kasejovice. Je přesvědčen, že jeho nástupci se zápisům věnují se stejnou radostí a horlivostí.”*¹⁹⁰ Mentbergrovy zápisy končí stranou 716. Nemohu nepodotknout, že v textu věnovaném roku 1969 bychom marně hledali byť jen malou zmínku o úmrtí tak obětavého člověka a schopného kronikáře, jakým byl Václav Mentberger.

1.14 Václav Mentberger jako přednášející

Je nasnadě, aby člověk s tak podrobnými znalostmi svého regionu, jaké měl Václav Mentberger, se neomezoval jen na publikační činnost, ale rovněž často na toto téma přednášel. Některé z Mentbergrových vlastivědných přednášek jsou detailně zapsané v Pamětní knize města Kasejovice, jiné jsou v kronice pouze zmíněny.

První přednáška se pravděpodobně uskutečnila v roce 1955. V Pamětní knize jsem o ní nenalezla žádný záznam. Rok jejího konání odvozují z ročních intervalů přednášek následujících.

Dne 23. července 1956 se v zasedací síni na radnici konala v pořadí druhá přednáška, a to o starých Kasejovicích. Zúčastnilo se jí víc jak 100 posluchačů včetně mládeže. V září téhož roku měl Václav Mentberger ještě dvě přednášky téhož charakteru pro žáky tehdejší kasejovické osmileté střední školy.¹⁹¹

Z Mentbergrovy korespondence můžeme zjistit, že jeho třetí přednáška byla třikrát odložena Místním národním výborem (dále jen MNV). První termín přednášky byl stanoven na 30. dubna 1957. Přednáška byla odvolána úředním dopisem z MNV z důvodu konání

¹⁹⁰SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, *Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990*, neinventarizováno, s. 695.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 531.

besedy kandidátů voleb do MNV s voliči. Druhý termín byl stanoven 7. května 1957.¹⁹² Ani tento termín nevyšel, přednáška byla odsunuta na 10. května 1957 z důvodu konání porady Okresního národního výboru.¹⁹³ Jak se můžeme dočíst v Pamětní knize Kasejovic, ani do třetice se termín přednášky nenaplnil. V pořadí třetí přednáška nakonec proběhla až 26. července 1957 opět v prostorách MNV Kasejovice a tradičně se těšila velkému zájmu posluchačů. Přednáška se řídila touto osnovou: „*Kasejovická pošta*“ (výklad o historii kasejovické pošty můžeme nalézt v Pamětní knize na straně 533 až 538), „*Vrabčí hlavy 1750, Požáry v Kasejovicích, Cikáni, Vzpomínky na Mistra Jana Husa, Jarmarky v Kasejovicích a další jiné menší vzpomínky*“.¹⁹⁴

Dne 7. srpna 1958 byla zorganizována již čtvrtá vlastivědná přednáška, jejíž obsah Václav Mentberger v kronice naznačil těmito hesly: „*Ještě kasejovické zlato, Dolování v kasejovickém okolí, Stěhování do Ameriky, Rok 1848 v Kasejovicích, Dýmky kasovky, Židé v Kasejovicích, Válečné doby v Kasejovicích*“. Přednášku navštívilo 80 osob.¹⁹⁵

Dle každoroční tradice se uskutečnila v létě (17. července ve 20:30 h) roku 1959 další vlastivědná přednáška, v pořadí již pátá. Opět se zaměřila na dějiny Kasejovic, jak vypovídá zaznamenaná osnova: „*O všech případech zapsaných ve smolné knize, O kumpaniích kasejovických řezníků, obchodujících drobným dobytkem přihnaným z cizích zemí, O loterii a tabáčním obchodu v Kasejovicích*“. Zajímavý výklad Václava Mentbergra si přišlo vyslechnout okolo osmi desítek návštěvníků.¹⁹⁶

Šestá přednáška se konala v létě následujícího roku, přesně 21. července 1960. Václav Mentberger promluvil o obsahu pamětní knihy vedené od roku 1738 včetně válečných událostí v Kasejovicích z let 1741 a 1742 zapsaných syndikem Decastelem.¹⁹⁷

Termín konání sedmé vlastivědné přednášky je sporný. V pamětní knize se objevují dva zápisy týkající se této události. Na straně 622 se nachází podrobný obsah přednášky, u nějž je uvedeno datum 27. července 1961, na straně 642 se vyskytuje pouze krátká informace

¹⁹² AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, karton 419, inv. č. 220.

¹⁹³ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, karton 419, inv. č. 221.

¹⁹⁴ SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, neinventarizováno, s. 544. Konkrétní obsah jednotlivých bodů není s odstupem času zcela zřejmý (např. téma Vrabčí hlavy 1750).

¹⁹⁵ SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, neinventarizováno, s. 572.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 599.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 620 a 621. Syndik byl zplnomocněný zástupce či představitel, v tomto případě patrně městské rady. Bližší informace konkrétně k tomuto syndikovi se mi nepodařilo nalézt.

o konání této přednášky, avšak s datem 19. července 1961. Tématem opět byli „*kasejovičtí řezníci a jejich kumpanie*“. V sále se sešlo kolem osmdesáti osob.¹⁹⁸

Osmá Mentbergrova přednáška se uskutečnila 26. července 1962. Ze zahajovací řeči přímo sálalo Václavovo nadšení a láska k věci. „*Vážení! Mám to potěšení, že dnes před vás předstupuji na tomto místě již po osmé. Pravím-li, že mám potěšení, není to u mne jen společenská fráze, ale potřeba srdce. ...*“¹⁹⁹ Námětem přednášky byly další podrobnosti o příhodách řezníků, později obchodníků, při jejich putování po světě, jejich rodinné a majetkové poměry projednávané v pozůstalostních protokolech kasejovického magistrátu a také ukázky z policejního protokolu z kasejovického obecního archivu z let 1827 až 1838, jež sloužil k zaznamenávání drobných událostí a přestupků.²⁰⁰

Hned po zápisu obsahu osmé vlastivědné přednášky následuje v kronice kapitola Kasejovičtí sami o sobě. Nevím, jestli ještě patřila do přednášky, rozhodně však stojí za zmínku. Objevují se zde informace z odpovědí na dotazník z r. 1825, který vznikl v rámci příprav přepracování Schallerovy Topografie Čech.²⁰¹ Údaje Václav Mentberger čerpal z opisu, jehož originál se nacházel v tehdejší Zemském muzeu v Praze (dnešní Národní muzeum).²⁰² Uvádím zde alespoň několik postřehů kasejovických obyvatel.

V odstavci O polích se píše o kvalitě půdy v Kasejovicích, která prý obsahovala málo dobré země, byla kamenitá, smíšená s hlínou, vhodná hlavně pro žito, oves. Ostatní obilniny potřebovaly přihnojovat. Naopak Kasejovice měly výbornou kvalitu luk, byly koseny třikrát až čtyřikrát ročně.²⁰³

V části dotazníku o obyvatelích Kasejovic se píše, že Kasejovičtí byli známi chovem hovězího dobytka a hus. Vepřového dobytka se zde chovalo málo, zato se tu s ním čile obchodovalo.²⁰⁴

¹⁹⁸ SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, neinventarizováno, s. 642.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 645.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Prácheňskému kraji byl věnován třetí z celkem šestnácti svazků tohoto podrobného popisu Čech – Jaroslav SCHALLER, *Topographie des Königreichs Böhmen*, Theil III, *Prachiner Kreis*, Prag 1786. K novému vydání uvedeného díla v první polovině 19. století podle všeho nakonec nedošlo.

²⁰² SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, neinventarizováno, s. 657.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ Tamtéž.

V přírodě bylo možno nalézt volně rostoucí byliny, jako heřmánek, diviznu, pelyněk, rozrazil, bolehlav, vachtu trojlistou, pelyněk černobíl a černý bez²⁰⁵.

Součástí dotazníku byla také zmínka o studánce sv. Vojtěcha v Boučku.²⁰⁶ V době vzniku dotazníku se uvažovalo o vybudování lázni (zřízeny 1832), neboť již v roce 1780 uznal dr. Bachmann z Písku vodu ve studánce jako léčivou.²⁰⁷

K životu kasejovických dotazníků uvádí, že obyvatelé žili celkem osaměle, velké sešlosti se konaly jen u příležitosti svateb, posvícení či ukončení masopustu. Dnešního čtenáře jistě pobaví následující vyjádření: „*Zřídka kdy mlsají a pijí pouze to, co jim skýtá jejich vlastní hospodářství.*“²⁰⁸ Skoro každý měl totiž v zásobě šunky na celý rok, chléb si pekli doma.²⁰⁹

Obchodníci s dobytkem měli dle dotazníku jakýsi kroj, a to krátký manšestrový kabátek, spodky ze stejného materiálu a zelenou sametovou čepici se zdviženým štítkem. Ženy nosily ve sváteční dny hedvábnou šněrovačku se stříbrnými přezkami, vpředu na prsou otevřenou, na krku stříbrný řetízek s křížkem, na hlavě kulatý zlatý čepec, zlaté náušnice a krátké sukně z hedvábí, lnu či bavlny.²¹⁰

V údajích z dotazníku se objevily i domněnky ohledně vzniku jména Kasejovice. Dle kronikáře Hájka Kasejovice dostaly jméno buď dle Kazi – Libušiny sestry, jež zde měla zámek, či dle zakopané kasy (pokladny), již zde v dávných dobách ukrylo vojsko.²¹¹

V Kasejovicích se vždy hovořilo česky, obyvatel bylo v té době 1225, domů 209. K uvedenému roku 1825 byli v Kasejovicích pouze dva poštovní poslové, pošta zde nebyla.²¹²

Devátá vlastivědná přednáška uskutečněná 25. července 1963 byla pojata formou procházky po Kasejovicích.²¹³ Autor se zmínil o vývoji silnice v Kasejovicích vedoucí

²⁰⁵ SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, neinventarizováno, s. 658.

²⁰⁶ Tj. samota přibližně 0,5 km od Kasejovic směrem na Chloumek.

²⁰⁷ SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, neinventarizováno, s. 658.

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Tamtéž.

²¹¹ Tamtéž, s. 659. Více k této problematice Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách – Jejich vznik, původní význam a změny*, díl II., CH-L, Praha 1949, s. 210.

²¹² SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, neinventarizováno, s. 659.

²¹³ Tamtéž, s. 662.

z Písku do Plzně, označení kasejovických domů (zpočátku byly značeny pomocí polohy mezi sousedními domy, až později byly číslovány, v Kasejovicích bylo číslování provedeno celkem třikrát – staré v roce 1771, střední v roce 1804 a nové roku 1820).²¹⁴ Autor v přednášce upozornil na odlišné číslování domů v židovském ghettu, jež se nacházelo u Pivovarského rybníka. Tyto domy byly značeny římskými číslicemi.²¹⁵ Při přednášce s průvodcem posluchači procházeli napříč Kasejovicemi a všímali si domů lemujících jejich cestu. Václav Mentberger popisoval domy včetně jejich majitelů, součástí jeho popisu byly prvky architektury a tradice spojené s jednotlivými domy. Zmínil např. historii Staré radnice (později Panského domu), kapličky sv. Jana Nepomuckého, Nové radnice, kostela sv. Jakuba většího, hřbitova na vrchu Stráži, synagogy či kapličky sv. Martina postavené kolem roku 1750.²¹⁶ V textu přednášky, zaznamenaném samotným Mentbergerem v pamětní knize lze nalézt mnoho zajímavých pasáží, nemohu je však zde všechny popsat. Upoutaly mě například symboly povolání zemřelých na náhrobcích židovského hřbitova, např. dvě žehnající ruce značily kněze (kohena), hůl s hadem lékaře, které známe i odjinud, atd.²¹⁷ Jedním ze zajímavých míst této kapitoly je také zmínka o návštěvě Kasejovic v roce 1745 nechvalně známým páterem Antonínem Koniášem.²¹⁸ O jeho pobytu se můžeme dočíst na jiném místě kroniky. 27. června 1745 započal v Kasejovicích kázání a 6. července 1745 páčil kdesi za městem za účasti mnohého lidu „bludem nakažené knihy“.²¹⁹

V Mentbergově rukopise „*Popis starožitnických sbírek Václava Mentbergra*“ z roku 1960 je přiřazena kapitola „*Procházkou po Kasejovicích*“ z roku 1965, tento článek byl prý prosloven formou osmé vlastivědně přednášky dne 26. července 1962.²²⁰ Zde se pravděpodobně jedná o chybu.

Dne 30. července 1964 se uskutečnila poslední, desátá vlastivědná přednáška Václava Mentbergra. Zúčastnilo se jí padesát posluchačů.²²¹ Její podrobný obsah je opět uveden

²¹⁴ SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, neinventarizováno, s. 662 a 663.

²¹⁵ Tamtéž, s. 675.

²¹⁶ Sv. Martin byl mimo jiné i patron proti úmrtí dobytka – v té době častému.

²¹⁷ SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, neinventarizováno, s. 676.

²¹⁸ Tamtéž, s. 664 - 678.

²¹⁹ Tamtéž, s. 660. Datum pálení knih je totožné s datem upálení Mistra Jana Husa, což jistě není náhoda.

²²⁰ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 20.

²²¹ SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, neinventarizováno, s. 695.

v Pamětní knize Kasejovic.²²² Václav Mentberger se věnoval sedmisetletému výročí prvních písemných zmínek o Kasejovicích, přičemž opravil starší výklad Jana Pavla Hilleho.²²³ Konkrétně se jednalo o odchylku v barvě znaku pánů z Kasejovic nacházejícím se na hradě u Norimberka.²²⁴ Dále přednáška pojednávala o přidělech obecního dřeva v 18. století, jež bylo občanům Kasejovic poskytováno ke stavebním účelům. Tyto přiděly byly na konci 18. století zablokovány v důsledku josefínských reforem. Postupně se Václav dostává k vyprávění o způsobech obživy kasejovických obyvatel (rolnictví, řemesla, pevné platy kněží, učitelů atd.). Opět zde zmiňuje řezníky, respektive obchodníky s dobytkem, kteří i v těžších dobách vždy žili v blahobytu. V další části přednášky Mentberger hovořil o obecních výdajích. Jejich velkou část tvořily náklady na získávání rekrutů pro vojsko potřebné na válečná tažení císařovny Marie Terezie. Další větší díl obecních výdajů činily náklady na vězení a popravu zločinců. Jednou z nákladových položek byly výdaje na některé náboženské úkony, autor udává konkrétní případy včetně výše placených obnosů – např. financování sv. poutí na Svatou Horu v Příbrami, příspěvky církevním hodnostářům a poutníkům apod. Jinou položkou jsou dary různým vlivným osobám. Závěr přednášky patřil vzpomínkám na významné osobnosti Kasejovicka.²²⁵

Zápisem této přednášky se Václav Mentberger loučí s funkcí kronikáře, jak již bylo popsáno výše.²²⁶

Nepochybně tyto uvedené přednášky v Kasejovicích nebyly jediné, které Václav Mentberger veřejně přednesl. Z vyprávění Františka Kápara máme doložené ještě dvě další, konané v plzeňských synagogách na téma „*O židovských rituálních zvycích*“. Po jedné z těchto přednášek obdržel Václav Mentberger od židovských představených čestný dar – palmovou ratolest používanou Židy při svátku „Pod zelenou“.²²⁷ Ratolest pak byla dlouho uložena v Mentbergrových sbírkách.²²⁸ O jedné z přednášek se můžeme také dočíst v korespondenci Václava Mentbergra s převorem kláštera v Teplé Heřmanem Josefem Tylem.

²²² SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, neinventarizováno, s. 698 – 716.

²²³ Jan Pavel HILLE, *Kasejovice a okolí, Nástin historicko-místopisný*, Blatná 1923.

²²⁴ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, neinventarizováno, s. 698. Pravděpodobně jde o hrad Lauf.

²²⁵ SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, neinventarizováno, s. 699-716.

²²⁶ Tamtéž, s. 695.

²²⁷ V židovském náboženství se jedná o svátek Sukot, doslova „stany“, správně Chag ha-sukot = svátek stanů. Jedná se o poutní svátek. Má se slavit na „konci“ nebo při „obratu“ zemědělského roku, kdy se blíží ke konci sezóna sklizně (Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, *Judaismus od A do Z*, Praha 1992, s. 190-191).

²²⁸ Rozhovor s Františkem Káparem, Příbram, 10. 10. 2010.

Přednáška pojednávala o hudebním archivu farního kostela v Úterý uloženém právě v klášteře a byla vysílána plzeňským rozhlasem dne 11. března. 1949.²²⁹

Další doložená je přednáška s názvem „Starý hudební archiv březnický“ pořádaná spolkem Bozeň²³⁰ dne 24. listopadu 1936 v prostorách Národního domu na Smíchově. Součástí tohoto večera byla také ukázka dobových skladeb (viz příloha č. 16).²³¹

²²⁹ AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, karton 419, inv. č. 411 a 412.

²³⁰ Tj. spolek rodáků a přátel města Březnice.

²³¹ SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pozvánka na přednášku Václava Mentbergra, karton 134, inv. č. 840. Dnešní uložení tohoto hudebního archivu mi není známo.

2 Muzeum Kasejovice

2.1 Historie budovy synagogy

Ve druhé části mé diplomové práce se budu zabývat muzeem v Kasejovicích, které je umístěno v budově bývalé synagogy.

Jak již víme, součástí Kasejovic byla až do 2. světové války i místní židovská komunita. Zpočátku židům při menším počtu věřících postačil pro vykonávání bohoslužebných obřadů pouze soukromý byt. Rovněž nepostrádali rabína, neboť bohoslužebný obřad mohl vést pouze nejstarší mužský potomek rodu. Až později bylo nařízeno použití speciální budovy (synagogy) a zvláštního celebranta (rabína). V Kasejovicích byla pro tyto účely zřízena již roku 1618 synagoga, která sloužila nejen k bohoslužebným úkonům, ale také k výuce a výkladu bible; proto také byla nazývána školou.²³² Jednalo se pravděpodobně pouze o jednu místnost v domku vedle tehdejšího hostince Na Velké Vrčeni (dnes č. p. 174, dům patří rodině Slezáků a Stupků). Využívaly ji čtyři páry židů.²³³

Počet židovských rodin se postupem doby rozrostl na 26, bylo tudíž potřeba prostornější synagogy. Roku 1721 podali zástupci židovské obce ke lnářské vrchnosti žádost o postavení nové modlitebny s tím, že se budou podílet na nákladech stavby. Ještě téhož roku hrabě Leopold Küniql žádosti vyhověl, avšak za podmínky, že židé zaplatí větší část nákladů, než navrhovali. Židé hraběcí podmínky přijali. Datum dostavby nové synagogy nelze přesně určit, snad se tak stalo kolem poloviny 18. století. První písemný zápis o synagoze pochází z roku 1763.²³⁴

V synagoze se podle zápisů v Knize synagogálních sedadel, sepsané dle Velké židovské obecní knihy z roku 1817, nacházelo 66 mužských a 45 ženských sedadel. V majetku náboženské obce bylo 45 sedadel. V soukromém majetku se nalézalo 32 mužských a 34 ženských sedadel. Tato sedadla se kupovala, prodávala, dědila, zastavovala, tvořila součást věna apod.; téměř na většině sedadel tak vážly dluhy. Průměrná cena jednoho sedadla činila kolem 40 zlatých. Roku 1873 se podle nařízení zemského soudu kniha sedadel přestala vést.

²³² Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 17.

²³³ Tamtéž.

²³⁴ Tamtéž.

Dříve nabytá práva na sedadla však přetrvala až do nacistické okupace, kdy teprve současně s vyhlazením jejich majitelů fakticky pominula.²³⁵

Budova sloužila svým účelům téměř 60 let. Z žádosti Izraele Lövyho z roku 1818 se dozvídáme o havarijním stavu této synagogy, neboť Lövy žádal o zjištění stavu synagogálních zdí, jež hrozily sesunutím na jeho sousední dům.²³⁶

Roku 1823 (zřejmě již probíhala přestavba²³⁷) žádal stavitel Jan Suda peníze za nesmlouvenou práci, jednalo se o sklenutí čtyř postranních komor. Přestavbu stavitel Suda dokončil pravděpodobně před rokem 1830.²³⁸

Zápisy Václava Mentbergra k historii budování synagogy bohužel vykazují značné nesrovnalosti v datech i v termínech (např. použití výrazů přestavba x novostavba²³⁹). Přesné údaje bohužel nelze vypátrat, neboť v 19. století ještě neexistovala povinnost obce vést pamětní knihu.

2.2 Vzhled budovy synagogy

Současná budova synagogy je stavba v jednoduchém pseudobarokním stylu (viz příloha č. 17). Vnější půdorys má rozměry 14,75 m x 10,60 m. Na první pohled upoutají velká kasulová okna (viz příloha č. 18).²⁴⁰ Interiér tvoří jediná místnost o rozměrech 12,85 x 8,70 m, která je dvěma schody (v celé šířce synagogy) rozdělena na obřadní část s oltářem²⁴¹ a prostor pro shromáždění židů. Východní průčelí zdobí plastická šesticípá Davidova hvězda, symbol židovského náboženství.²⁴² Po výstupu jedenácti schodů spatříme na východní straně hebrejský nápis: „Tauró civvó Mauše mauróšó ketrillas Jaakau“. Nad nápisem je umístěna zlatá koruna, odznak vznešenosti židovského zákona, kterou pan Mentberger dostal od Jakuba

²³⁵ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 19.

²³⁶ Tamtéž, s. 18.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ Tamtéž.

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ Kasulová okna jsou okna typická pro barokní sloh, tvarem připomínají rozevláté kněžské roucho (kasuli).

²⁴¹ Oltářem pravděpodobně Václav Mentberger myslel svatostánek (v hebrejštině aron ha-kodeš) tedy schránku, ve které jsou uloženy „svitky Zákona“, stříbrné ozdoby pro svitky a jiné náboženské předměty. Aron bývá postaven či umístěn u východní zdi synagogy (Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, *Judaismus od A do Z*, Praha 1992, s. 192).

²⁴² Davidova hvězda (Magen David, „štít Davidův“), představuje hexagram ze dvou trojúhelníků, propletených a spojených tak, aby vytvořily šesticípou hvězdu. Jedná se o symbol judaismu – židovství, stala se jeho náboženským emblémem (Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, *Judaismus od A do Z*, Praha 1992, s. 104).

Lederera (*1852, †1926), kasejovického obchodníka.²⁴³ Ústředním místem synagogy byl svatostánek s posvátnou tórou (naukou) obsahující spis pěti knih Mojžíšových (Chumaš). Zmíněný svatostánek se zde nachází dodnes, stejně jako ve všech synagogách, na východní straně budovy. Zdobí ho dva sloupy zakončené hlavicemi, nesoucími jehlany, které stojí na čtyřech koulích. Strop synagogy má tři příčná pole, oddělená od sebe pásy, jež se linou na dvou středních a na dvou rohových pilastrech²⁴⁴. Na stropě je znázorněna modrá obloha s hvězdami (viz příloha č. 19). Na pásu nejbližší k oltáři byly zavěšeny svítlny. Na podlaze se původně nacházely lavice pro muže, na západní straně se původně zdvihala empora²⁴⁵ s lavicemi pro ženy. Později však byly všechny lavice umístěny v úrovni podlahy – vlevo pro muže, vpravo pro ženy. Z empory vedla dvířka na půdu, kde se uchovávaly modlitební knihy a rituální předměty.²⁴⁶ Do synagogy se vcházelo dvěma vchody s dřevěnými schody, odděleně pro muže a ženy, uvnitř schody pro ženy pokračovaly na dřevěnou emporu. Po zazdění vchodu pro ženy fungovaly tyto schody již pouze jako vnitřní.²⁴⁷

Roku 1903 se židovská obec rozhodla pro ohnivzdornou úpravu modlitebny – dřevěná empora byla odstraněna a dřevěné schody zvenčí byly nahrazeny kamennými. Nad vchodem byla postavena malá oplechovaná stříška, terén mezi synagogou a protějšími domy byl vyrovnán.²⁴⁸

Většina původního vybavení kasejovické synagogy (čtyři bedny) byla za okupace, asi kolem roku 1942, odvezena nacisty na neznámé místo. Jednalo se o rituální předměty, ozdoby, lustry, výšivky, rukopisné knihy aj. Prosté zařízení jako lavice bylo rozebráno a následně zničeno. Místnost byla posléze používána jako skladiště zabaveného židovského majetku, po převratu roku 1945 krátkou dobu i dalšího zkonfiskovaného nábytku a bytového zařízení.²⁴⁹

Od srpna 1945 bylo se svolením židovské náboženské organizace v Plzni v synagoze umístěno „muzeum se starožitnickými sbírkami kasejovického rodáka Václava Mentbergra.“²⁵⁰

²⁴³ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 3.

²⁴⁴ Reliéfní plastický architektonický prvek, který napodobuje sloup, má však pouze dekorativní účel.

²⁴⁵ Empora je prostor v patře chrámu situovaný v západní části lodi proti oltáři.

²⁴⁶ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 18.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 19.

²⁴⁸ Tamtéž.

²⁴⁹ Tamtéž.

²⁵⁰ Tamtéž.

2.3 Umístění sbírek Václava Mentbergra

Václav Mentberger měl zálibu ve starožitnostech již jako mladý chlapec, jako dvacetiletý se začal věnovat sběratelské činnosti systematicky.²⁵¹ V roce 1931 byla jeho sbírka umístěna v budově Měšťanské školy Kasejovice. Zájemcům byla přístupná zdarma, a to ve všední dny s doprovodem ředitele školy, v neděli a o svátcích pak za doprovodu samotného sběratele. Později byla sbírka přemístěna do budovy kasejovické obecné školy na náměstí (zde se s určitostí sbírky nacházely v roce 1940, kdy je dle svých vzpomínek navštívil František Kápar).²⁵² Konečně, jak již bylo uvedeno výše, v srpnu 1945 byla sbírka přestěhována do budovy kasejovické synagogy (viz příloha č. 5).²⁵³ O evidenci předmětů samotným autorem svědčí visačky s čísly na některých sbírkových předmětech. V roce 1960 vytvořil majitel sbírky rukopis s názvem „Popis starožitnických sbírek Václava Mentbergra“. V závěti odkázal Václav Mentberger své veškeré sbírky obci Kasejovice. Roku 1970 převážnou část trojrozměrných předmětů sbírky sepsal za účelem jejich ohodnocení odborný znalec Ladislav Břehovský z Plzně. Většinu židovských sbírek převzalo v roce 1971 do svého vlastnictví tehdejší Státní židovské muzeum v Praze.²⁵⁴

Seznam trojrozměrných exponátů vytvořený Ladislavem Břehovským později posloužil k evidenci předmětů na inventární karty. Dále byly inventarizovány i dvojrozměrné předměty, které dříve nebyly ohodnoceny. Tuto evidenci provedl v letech 1975 až 1977 pracovník tehdejšího Okresního muzea Plzeň - jih se sídlem v Blovicích Josef Koželuh, a to pod vedením ředitele muzea Karla Škrábka. Sbírkové předměty byly za účelem evidence v bednách převezeny do blovického muzea.²⁵⁵ První předmět byl podroben inventarizaci 3. listopadu 1975, poslední pak 17. května 1977. Celkově inventarizace čítala 1839 kusů evidovaných exponátů.²⁵⁶ Po inventarizaci se sbírkové předměty opět vrátily do Kasejovic, kde byly následně uloženy v bednách na bývalé poště.²⁵⁷

Část sbírek byla zpřístupněna v roce 1978 u příležitosti 100. výročí povýšení Kasejovic na město a 100. výročí založení Sboru dobrovolných hasičů (dále jen SDH) Kasejovice. Některé exponáty byly vystaveny v budově bývalé synagogy, jiné v kasejovické

²⁵¹ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 1.

²⁵² František KÁPAR, *Z mých vzpomínek na Václava Mentbergra*, Kasejovické noviny 5, 2000, č. 3, s. 1 a 4.

²⁵³ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 3.

²⁵⁴ <http://ces.mkcr.cz/cz/psb.php?idpsb=2085> [citováno 29. 3. 2012].

²⁵⁵ <http://ces.mkcr.cz/cz/psb.php?idpsb=2085> [citováno 29. 3. 2012].

²⁵⁶ MěÚ Kasejovice, *Knihy přírůstků*, 598 s. Jedná se o seznam předmětů z inventarizace konané v roce 1977.

²⁵⁷ <http://ces.mkcr.cz/cz/psb.php?idpsb=2085> [citováno 29. 3. 2012].

základní škole. Ostatní sbírkové exponáty zůstaly na bývalé poště. Následovalo přemísťování sbírek do dalších prostor. Opakované stěhování exponátům rozhodně neprospělo, proto musely být některé z nich postupně odepsány z evidence.²⁵⁸

V červenci roku 1994 byla veřejnosti opět zpřístupněna část sbírek Václava Mentbergera ve znovuotevřeném Muzeu Kasejovice. Sbírkky se tak vrátily na jedno ze svých původních stanovišť, tedy do bývalé židovské synagogy. Zde se část předmětů nachází dodnes. Druhá část sbírek se nalézala v depozitáři v budově bývalého Místního národního výboru (dále jen MNV). V březnu 2012 byly písemnosti z depozitáře převezeny do budovy radnice (v současnosti sídla MěÚ, ne však sídla MNV v minulosti). Zbývající část sbírky zůstala v depozitáři. Jelikož je plánována přestavba budovy bývalého sídla MNV, vedení města plánuje přemístit hmotné předměty Mentbergrovy sbírky z uvedeného depozitáře do objektu kasejovického „Pečovatelského domu“.²⁵⁹

2.4 Starožitnické sbírky Václava Mentbergra v roce 1960

Jak již bylo uvedeno, sám Václav Mentberger nás svými sbírkami velmi pěkně a detailně provedl ve svém rukopisu z roku 1960 s názvem „*Popis starožitnických sbírek Václava Mentbergra*“. Autor své sbírky zaznamenával tak, jakoby se s návštěvníky procházel po synagoze. S popisem začal nalevo od vstupního schodiště, postupoval po obvodu budovy, až skončil u osmi stolů ve středu (viz příloha č. 20).²⁶⁰

Z Mentbergrova „*Popisu*“ je patrná velká podpora ze strany kasejovických občanů i železničářských kolegů. Několikrát se například jako původní majitel předmětů objevuje rodina Vorlů z Kasejovic.

Jelikož spektrum sběratelské činnosti Václava Metbergra bylo značně rozsáhlé a rozmanité, nebudu zde reprodukovat celý Mentbergrův popis. Pro lepší přehlednost jsem se rozhodla sbírku rozčlenit na jednotlivé skupiny exponátů, v nichž zdůrazním vždy jen několik nejzajímavějších příkladů.

²⁵⁸ <http://ces.mkcr.cz/cz/psb.php?idpsb=2085> [citováno 29. 3. 2012].

²⁵⁹ Rozhovor se starostkou Kasejovic Ing. Marií Čáповou, Kasejovice, 26. 3. 2012.

²⁶⁰ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 3.

Sbírka skla

Ve sbírkách Václava Mentbergra návštěvníci mohli spatřit ukázky českého (tvrdého) a benátského (měkkého) skla.²⁶¹ České sklo zastupovaly figurky z foukaného skla, kouřové sklo či ukázky výrobků ze sklárny v Nové Huti pod Nižborem.²⁶² Mezi exponáty ze skla bylo rovněž šest skleněných tabaterek na šňupavý tabák²⁶³ či pивní sklenice z křišťálového skla z roku 1843.²⁶⁴

Sbírka nádobí

Významné místo v Mentbergrových sbírkách zaujímaly různé druhy dobového nádobí. Tuto sbírku tvořilo nádobí cínové – např. ukázky pražského „cínu“ (tři talíře a jeden džbánek),²⁶⁵ cínové džbány z 18. století,²⁶⁶ cínové konvice a talíře pocházející ze Strakonicka, Písecka, Českokrumlovsko, Kadaňsko a Karlovarsko,²⁶⁷ šálky na polévku s podnosy, polévková terina, lžíce²⁶⁸ apod., dále nádobí kameninové (trojnohá cukřenka, lékárnická nádoba na bílou zinkovou mast od hrnčíře Eduarda Štěpánka, užívaná v lékárně prvního kasejovického lékárníka Augustina Waltra,²⁶⁹ čtyři klenečské talíře s tištěným dekorem po pernákáři Josefu Šmuhařovi²⁷⁰), hliněné předměty (hliněný, barevně polévaný džbán s postavou svatého Václava od přeštického hrnčíře Matěje Šmída,²⁷¹ dvě hliněná vykuřovadla na včely při rojení²⁷²) a v neposlední řadě nádobí keramické, tuzemské i zahraniční výroby. Španělskou keramiku zastupovaly tři fajánsové destičky získané přímo ze stěny v Alhambře²⁷³ s odznaky spojených království Granady, Kastilie a Leones, talíře a nádoby z Talavery, Toleda, Sevilly a Triany. Keramiku francouzskou reprezentovaly talíře s provensálskými motivy. Ve sbírkách zahraniční keramiky se dále objevovala keramika

²⁶¹ Podle způsobu výroby a složení se rozeznává lehce tavitelné sklo sodné (benátské sklo), které je vhodné k foukání a štípání, tvrdé sklo draselné (český křišťál), které je vhodné k řezání a broušení, měkké sklo olovnaté (anglické sklo), vhodné k lití do forem a k výrobě optického skla (<http://leccos.com/index.php/clanky/sklo> [citováno 30. 3. 2012]).

²⁶² Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 3.

²⁶³ Tamtéž, s. 11.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 13.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 5. „Pražským cínem“ se myslí cínové nádobí mající původ v Praze.

²⁶⁶ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 6.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 9.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 13.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 5.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 4.

²⁷¹ Tamtéž, s. 5.

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ Pevnost a palác maurských vládců nad Granadou (jižní Španělsko).

italská, alžírská, tuniská a arabská. Ke keramice tuzemské patřila např. keramika z Týnice u Zbraslavi. Velkou část tvořila také keramika kasejovických občanů (květníky hrnčíře Sudy,²⁷⁴ džbánky a talíře z Chloumku u Kasejovic,²⁷⁵ talíře a mísy s modrým dekorem z majetku rodiny Vorlů²⁷⁶), dále plzeňská keramika (koflíky na mokka kávu a hrnečky z přelomu 19. a 20. století²⁷⁷), pražská i mimopražská keramika s pražskými motivy,²⁷⁸ moravská a slovenská keramika²⁷⁹ apod.

Sbírka hudebnin, tiskovin, fotografií a pohlednic

Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, Václav Mentberger se zabýval nejen popisem hudebnin v plzeňském archivu, ale také jejich sběrem. V kasejovické synagoze se nacházel notový materiál kasejovického zpěváckého spolku Čech, založeného roku 1862, notový zápis skladeb plzeňského dirigenta Eduard Kalsera²⁸⁰ či Steyerův kancionál z roku 1712 pocházející z kasejovického kůru.²⁸¹ Se sbírkou hudebnin souvisely hudební nástroje po kasejovických hudebnících,²⁸² taktéž zajímavý hudební stojánek se šesti křídly, na nichž se nalézala cigára a cigarety pro návštěvníky.²⁸³ Václav Mentberger ve svých sbírkách shromažďoval také pohlednice. Majetek po baronce²⁸⁴ (pravděpodobně Heleně) z Lilgenau ze Lnář čítal celkem čtyři krabice pohlednic z různých míst Čech, četné byly pohlednice z Kasejovic a okolí. Sbírkou ukrývaly lístky pošt z první světové války a lístky s vlasteneckými motivy.²⁸⁵ Historii Kasejovic dokumentovaly fotografie kasejovických osobností,²⁸⁶ unikátem byly podobizny kasejovických obyvatel na porcelánu, pozůstatky ze zrušených hřbitovních pomníků.²⁸⁷ Kasejovice ve sbírkách reprezentovala také všechna dosažitelná literatura a různé písemnosti o Kasejovicích.²⁸⁸ Součástí sbírek byla ovšem i plzeňská a březnická vlastivědná literatura, písemné doklady o Dr. Jaromíru Malém z Písku,

²⁷⁴ Tamtéž.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 3.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 5.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 11.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 5.

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ <http://operainfo.eu/sbormistr.htm#k> [citováno 15. 3. 2012].

²⁸¹ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 12.

²⁸² Tamtéž.

²⁸³ Tamtéž, s. 14.

²⁸⁴ Pravděpodobně baronka Helena z Lilgenau ze Lnář (<http://search.seznam.cz/?aq=-1&oq=baronka+helena+z+lilgenau&sourceid=szn-HP&thru=&q=baronka+helena+z+lilgenau> [citováno 20. 2. 2012]).

²⁸⁵ Tamtéž, s. 4.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 14.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 5.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 10.

Ing. Janu Jedličkovi (chemiku z Kasejovic), Ing. Josefu Raušarovi z Budislavic²⁸⁹ a redaktoru Janu Karlu Strakatém z Blatné, literární práce kasejovických rodáků, ročníky časopisů Otavan, ČSD Plzeň, Böhmen und Mähren, různé kalendáře a katalogy.²⁹⁰ Z náboženské literatury se zde nalézala Melantrichova bible z roku 1620 od rodiny Koubů z Dožic u Kasejovic²⁹¹, dále část staršího vydání této bible z roku 1557 a tři její další torza.²⁹² Z další literatury jmenujme fragment 2. dílu Münsterovy²⁹³ Kosmografie z roku 1554,²⁹⁴ pražské schematizmy z roku 1828 a 1846 a dopravní místopisný lexikon Československé republiky z roku 1928,²⁹⁵ nacistická literatura atd.²⁹⁶ Ke knihám patřila také sbírka pěti knihařských tlačišek.²⁹⁷

U prvního pilastru synagogy se dříve nacházela malovaná lidová truhla a na ní ukázky starého ručního papíru se 115²⁹⁸ průsvitkami z českých papírů 17. až 19. století. V době vytvoření soupisu se jednalo pravděpodobně o nejúplnější sbírku průsvitek v Československé republice.²⁹⁹ V souvislosti s touto sbírkou nelze nepřipomenout Mentbergrovo dílo vydané roku 1949 s názvem „*První plzeňská papírna*“ (viz kapitola 1.11).

Sbírka nábytku

K Mentbergrovým sbírkám také neodmyslitelně patřil dobový nábytek, který reprezentoval malovaný šatník (almara) z roku 1837 z Hradiště u Kasejovic,³⁰⁰ velký misník z Chloumku u Kasejovic³⁰¹ či dubový prádelník a skleník zdobený rytými rokokovými motivy z majetku rodiny Vorlů.³⁰² Taktéž rokokovými motivy, avšak malovanými, byla zdobena

²⁸⁹ Ing. Josef Raušar (* 4. 1. 1862 Budislavice + 9. 7. 1906 Pardubice) byl básník, správní úředník, chemik, prozaik, publicista, překladatel, slavista (<http://abart-full.artarchiv.cz/osoby.php?IDosoby=20098>, [citováno 31. 3. 2012])

²⁹⁰ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 11 a 12.

²⁹¹ Tamtéž, s. 11.

²⁹² Tamtéž, s. 12.

²⁹³ Sebastian Münster (*20. 1. 1488 u Ingelheimu u Mohuče, † 26. 5. 1552) vydal v Basileji roku 1544

Cosmografii, tj. knihu o fyzické a matematicko-astronomické geografii střední Evropy (<http://www.thunderbolt.cz/zajimavosti/8-7-58-370-lz-sebastian-munster-45.php>, [citováno 28. 3. 2012]).

²⁹⁴ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 12.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 11.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 5.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 11.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 28. Na jiném místě (s. 4) uvádí Mentberger pouze 112 průsvitek.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 4.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 3.

³⁰¹ Tamtéž.

³⁰² Tamtéž, s. 4.

selská skříň z Janovic u Klatov. Rokoko zastupovalo rovněž klekátko.³⁰³ Do sbírky patřily také malované truhly,³⁰⁴ více cechovních truhlic³⁰⁵ a malovaná selská skříň z roku 1854.³⁰⁶ Zvláštním druhem nábytku byly cínovníky. První cínovník s barokními sloupky pocházel od kasejovické rodiny Švůgrů,³⁰⁷ druhý cínovník vlastnila cihlářská rodina Štěpánků.³⁰⁸ Své místo ve sbírce měly také prádelníky. Nalevo od oltáře stál vykládaný barokní prádelník,³⁰⁹ na pravé straně od oltáře byl umístěn prádelník zdobený geometrickými obrazci z doby národního obrození,³¹⁰ poslední prádelník byl empírový, opět z majetku rodiny Vorlů.³¹¹ Až z Chebu se do kasejovické synagogy přemístila malovaná postel³¹² spolu s malovanou selskou almarou z roku 1820, kterou na čelní straně zdobily postavy v dobových krojích.³¹³ Ve středu synagogy stálo osm stolů s vystavenými předměty. Za zmínku stojí sedmý stůl (viz příloha č. 20), bohatě vyřezávaný a vykládaný, pocházející z bývalé císařské železniční čekárny v Mariánských Lázních.³¹⁴ Tomuto popisu odpovídá stůl, u něhož je na jedné ze svých fotografií zvětšen Václav Mentberger. Pravděpodobně tentýž stůl se dnes nachází hned u vstupu do synagogy a je na něm umístěna návštěvní kniha muzea. K osmému kulatému stolu patřily čtyři stoličky, souprava byla z probuzenecké doby, původním majitelem kasejovický farář Schwugr³¹⁵ (patrně šlo o též muže, který věnoval Václavu Mentbergerovi i uvedený první cínovník). Zpestřením sbírky nábytku byla zajisté lenoška, kterou bylo možno jedním pohybem přeměnit v klekátko³¹⁶.

Vzpomínkové předměty z války

Mezi exponáty Mentbergrových sbírek se nalézaly i předměty z vlastnictví kasejovických válečných vysloužilců (tři stuhy ze zrušeného spolkového praporu, bohaté střípce (tzv. kvastle) slavnostní uniformy apod.).³¹⁷ Dále se zde nacházela rakousko-uherská

³⁰³ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 4.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 4 a 5.

³⁰⁵ Tamtéž s. 13.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 5.

³⁰⁷ Tamtéž.

³⁰⁸ Tamtéž, s. 9.

³⁰⁹ Tamtéž, s. 6.

³¹⁰ Tamtéž, s. 7.

³¹¹ Tamtéž, s. 11.

³¹² Tamtéž, s. 13.

³¹³ Tamtéž, s. 10.

³¹⁴ Tamtéž, s. 14.

³¹⁵ Tamtéž.

³¹⁶ Tamtéž, s. 3.

³¹⁷ Tamtéž.

admirálská vlajka z 1. světové války, kterou Mentberger získal od svého kolegy, bývalého lodního poddůstojníka Rudolfa Dragonera.³¹⁸ Na jiném místě synagogy byly uloženy vzpomínky na zahraniční odboj československých legií za první světové války – upomínky vojáků na domov, jako např. knihy (Havlíčkovy Epigramy, Bezručovy Slezské písně aj.), noviny (Na stráž, Houpačky), fotografie, pohlednice, lístky polní pošty, nouzové peníze, propagační materiál a jiné písemnosti. Byly vydány v Rusku, na Sibiři, ve Francii a Itálii.³¹⁹ Návštěvníky sbírek mohly upoutat také různé střelné a sečné zbraně (např. gardistická puška z roku 1848 či tři albánské meče).³²⁰

Obrazy, litografie, sochy

Václav Mentberger ve svých sbírkách neopomněl ani exponáty zastupující výtvarné umění. Stěny synagogy zdobily obrazy, litografie (6 Roscherových³²¹ litografií revoluční Prahy roku 1848), kříže či litinové plakety. Na výzdobě synagogy se podílely i různé mariánské sošky, případně sošky dalších svatých.

Z obrazů se jednalo o dva barvotisky, na nichž jsou vyobrazeni Ludwig van Beethoven a Wolfgang Amadeus Mozart³²² (pocházely z majetku kasejovického ředitele kůru a učitele Josefa Floriána), dvě olejová plátna z majetku obce Kasejovice³²³, olejová malba škvořetické P. Marie³²⁴ a též tři olejové obrazy, malované kasejovickým lékárníkem Augustinem Waltrem s tématy kasejovického kostela, blatenského kostela a rovněž blatenského zámku.³²⁵

Zdi synagogy krášlily litinové plakety s podobami Jana Žižky, Františka Palackého, Bedřicha Smetany (všechny tři plakety ze železárny v Klabavě u Rokycan) a Jana Nerudy (plaketa neznámého původu).³²⁶

³¹⁸ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 8.

³¹⁹ Tamtéž, s. 11.

³²⁰ Tamtéž, s. 9.

³²¹ František Roscher (1808 – 1869), malíř, restaurátor (<http://abart-full.artarchiv.cz/osoby.php?IDosoby=50729&Fprijmeni=Roscher> [citováno 30. 3. 2012]). Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 4.

³²² Tamtéž.

³²³ Tamtéž, s. 5.

³²⁴ Tamtéž.

³²⁵ Tamtéž, s. 11.

³²⁶ Tamtéž, s. 4 a 12.

Na dvou pilastrech se nacházely dřevěné kříže, první byl doplněn božskou trojicí vyřezanou ze dřeva³²⁷, druhý kříž vyřezával básník Bohdan Kaminský³²⁸, příbuzný kasejovické rodiny Hásků.³²⁹

Mezi plastikami bychom našli dvě lidové dřevěné mariánské sošky a dřevěnou postavu zbičovaného Krista z Křimic u Plzně,³³⁰ dále několik sošek Panny Marie a svatého Jana Nepomuckého pocházejících ze vsí v okolí Kasejovic či dvě dřevěné hlavičky andílků.³³¹ Kromě sošek náboženských byla součástí sbírek také bíle polévaná, 46 cm vysoká socha prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka z páleného kaolinu.³³² Na jednom z pilastrů synagogy bylo dále umístěno Masarykovo pálené poprsí.³³³ Obě díla vznikla u Václava Fürsta, keramika v podbořanské továrně Hardmuth. T. G. Masaryk, konkrétně jeho hlava, byl vyobrazen i v lidové řezbě z kůry.³³⁴ Mezi předměty ze dřeva lze zmínit zejména vyřezávaný betlém ze Žichovic.³³⁵

Sbírka dýmek

Dodnes je s kasejovickým muzeem spjata sbírka dýmek, především tzv. „kasovek.“ Václav Mentberger měl původně ve svých sbírkách tři dýmky kasovky, jednu úplnou, od dvou zbylých pouze dolní díly.³³⁶ Dýmky „kasovky“ se v Kasejovicích začaly vyrábět v 18. století, na jejich výrobu bylo používáno dřevo z březových kořenů. Jejich název byl odvozen od místa původu. Dalšími exponáty byly dýmky dřevěné a porcelánové.³³⁷

³²⁷Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 5.

³²⁸ Bohdan Kaminský, vlastním jménem Karel Bušek (24. 2. 1859 – 13. 7. 1929) byl český básník a překladatel. Pocházel z řezbářské rodiny Bušků, jeho otec Petr Bušek, provedl řezbářskou výzdobu zámku na Sychrově. Karel Bušek se nejprve vyučil řezbářem, poté se však stal spisovatelem a básníkem. Publikoval v časopisu *Lumír*. V jeho dílech najdeme pocity milostného zklamání a teskných nálad, zároveň ale i humoristických a ironických veršů a próz (zejména z pražského prostředí). Překládal z literatury francouzské (Molière) a německé (F. Schiller). Patřil k osobitým následovníkům Jaroslava Vrchlického. Zemřel za léčebného pobytu v Poděbradech, pohřben byl v Praze. Jeho život byl zpracován i několika romanopisci, obvykle je stylizován do role básníka bohéma.

³²⁹ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 11.

³³⁰ Tamtéž, s. 4.

³³¹ Tamtéž, s. 11 a 13.

³³² Tamtéž, s. 12.

³³³ Tamtéž, s. 4.

³³⁴ Tamtéž, s. 12.

³³⁵ Tamtéž, s. 4.

³³⁶ Tamtéž, s. 13.

³³⁷ Tamtéž, s. 5.

Sbírka výšivek

V Mentbergrových sbírkách se nacházelo také velké množství kasejovických výšivek, vzorníků a výšivkářské literatury. Uchované výšivky vznikly v době od 19. století do první poloviny 20. století. Sbíрку doplňovalo i několik cizokrajných exponátů. Arabskou výšivku Mentberger získal při návštěvě vyšivačské školy v Alžíru roku 1927, další cizokrajnou výšivku zakoupil v roce 1931 ve španělském Maroku v Tetuanu. Dva japonské šátečky do náprsní kapsy získali na Sibiři českoslovenští legionáři po 1. světové válce. Cizí výšivky dále zastupovaly jugoslávské exponáty či šátek italských vojáků s tištěnou mapou Itálie.³³⁸ Jako ukázka židovského lidového výšivkářství mohly sloužit povijany s ozdobným vyšíváním³³⁹ či bílá oválná výšivka s vánočkou a hebrejským Šalamounovým citátem „*Kde možno naléztí dobrou ženu? Dobrá žena je cennější nad perly.*“, sloužící jako podložka pro lepší pečivo.³⁴⁰

Sbírka s židovskou tematikou

Patrně nejrozsáhlejší část sbírek Václava Mentbergra tvořil soubor předmětů spjatý s původním posláním synagogy, tedy s židovským náboženstvím. U čelní stěny synagogy byl umístěn svatostánek – směrem k východu, jako u všech ostatních synagog. Na tomto svatostánku a ve dvou postranních prádelnicích se nacházela největší část sbírky židovských rituálních předmětů.³⁴¹

Na levém barokním prádelníku ležel kovový jad³⁴², dva šofary z vyrovnaných beraních rohů³⁴³, dvě 56 cm vysoké dřevěné sochy lvů, symbolizující vznešenost židovského náboženství, které původně zdobily oltář. Před nacisty byly zachráněny tím, že je předseda židovské obce Adolf Neumann ještě za první republiky daroval Václavu Mentbergrovi. Mezi židovskými památkami ukrýval Mentberger také železnou pokladnu s Davidovou hvězdou (cdaka³⁴⁴), jež sloužila k vybírání milodarů, dále dva mosazné devítiramenné svícny,

³³⁸ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 8.

³³⁹ Tamtéž, s. 7.

³⁴⁰ Tamtéž, s. 10.

³⁴¹ Tamtéž, s. 5

³⁴² Ukazovátko ve tvaru malé ruky s nataženým ukazováčkem, určené ke značení textu při čtení tóry (Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, *Judaismus od A do Z*, Praha 1992, s. 91).

³⁴³ Nástroj určený k vytrubování při liturgii o Novém roce a Dnu smíření (Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, *Judaismus od A do Z*, Praha 1992, s. 215 a 216).

³⁴⁴ Ve strojopise Františka Kápara „cedák“, správně cdaka (Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, *Judaismus od A do Z*, Praha 1992, s. 26).

sedmiramenný zinkový svícen a pět mezuz³⁴⁵. Prádelník skrýval bohatou výbavu liturgických předmětů, např. vyšívaný pláštík na tóru z roku 1766 či obdélníkový kus tkaniny s natištěným obrazem Marie Terezie s přišívanými, z látky vystřiženými písmeny „k“ a „l“ (kadoš lohašenu, tj. Bohu zasvěceno); tento předmět byl spolu s třemi kusy tóry nalezen na půdě synagogy roku 1949.³⁴⁶ Mezi dalšími liturgickými předměty bylo dále 30 povijanů na ovazování tóry, košerácký nůž, dva hedvábné pláště po stranách černě pruhované, tzv. tality³⁴⁷, modlitební řemínky nazývané tfiliny³⁴⁸ s dvěma pouzdry s proužky pergamenu se čtyřmi odstavci z tóry.

V Mentbergrově seznamu předmětů prádelníku je uveden také „cicis“. Byl popsán takto: *“Rouška z čisté vlny, splývající mužům na nahých prsou a zádech, chráníci je proti všemu zlému a končící osmi třásničkami s pěti uzlíky, což činí s číselným významem písmen ve slově cicis v celku 613, počet žil v mužském těle a také zákonů, uložených muži Bohem.”*³⁴⁹ Oproti tomuto vysvětlení jsem ale našla poněkud odlišné v knize „*Judaismus od A do Z*“.³⁵⁰ Ve zmíněné knize se dočteme, že „*cicit jsou pouze rituální třásně nebo třepení, které nosí židovští muži pod svrchním oděvem (talit katan) nebo na něm (talit gadol). Má připomínat Hospodinova přikázání, jako stálá znamení na šatech, v podobě zapletených copánků. Skládá se z jednoho dlouhého vlákna a tří kratších. Prameny nití jsou protaženy každým ze čtyř rohů talitu, vzniká tedy osm pramenů. Gematrická³⁵¹ hodnota slova cicit je 600. Jelikož má každý cicit 8 pramenů a 5 uzlů, činí celkový součet hodnotu 613, která odpovídá celkovému počtu přikázání Tóry.”*³⁵² Mentbergrovu popisu cicitu jako „*roušky z čisté vlny*“ spíše ve jmenované knize odpovídá výrazu „*talit*“, který je zde charakterizován jako modlitební plášť utkaný z hedvábí, či vlny.³⁵³

³⁴⁵ Pergamenový svitek s dvěma pasážemi z tóry. Umísťuje se do schránky na pravý rám dveří. Umístění mezuzy je povinné ve všech vchodech do židovských domovů, budov a obytných místností. Mezuz, tfilin i cicit jsou považovány za primární mravní obranu. V použitém opise Františka Kápara (viz násl. poznámka) je chybně uvedeno „mezur“. Jak bude ukázáno záhy, zkomolených židovských výrazů se v textu vyskytuje podstatně více. Těžko však posoudit, zda se těchto chyb dopustil již přímo Václav Mentberger, nebo František Kápar při opisování Mentbergerova rukopisu.

³⁴⁶ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 6.

³⁴⁷ Ve strojovém přepise omyl – „*talis*„.

³⁴⁸ Ve strojovém přepise omyl – místo „*tfilin*“ psáno „*tefilin*“.

³⁴⁹ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 6.

³⁵⁰ Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, *Judaismus od A do Z*, Praha 1992.

³⁵¹ Číselná hodnota jednotlivých hebrejských znaků.

³⁵² Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, *Judaismus od A do Z*, Praha 1992, s. 26.

³⁵³ Tamtéž, s. 220.

Na okně vlevo od svatostánku visela zarámovaná skleněná mozaika pocházející z mirovické synagogy.³⁵⁴ Ve skřínce na svatostánku byla umístěna tóra bez hůlek, dvě hebrejské modlitební knížky, Chumaš,³⁵⁵ mosazný sedmiramenný a devítiramenný svícen, dvoje desatero kreslené na dřevěných deskách a železné pečetidlo z roku 1852, které sloužilo k označení košerovaného masa.³⁵⁶ Další upomínkou na kasejovické židy v Mentbergrových sbírkách byly cínové rituální mísy³⁵⁷ (tři z nich sederové³⁵⁸), šofary,³⁵⁹ mosazné svícny, palička na oznámení začátku bohoslužby.³⁶⁰ Ze svého pobytu v Haliči si Václav Mentberger přivezl tas (štít na tóru).³⁶¹ Židovského původu byla i válcová sklenice z mléčného skla s nápisem „lochájim“ (na zdraví) a zdobená sklenice na noze s nápisem „koš šel šabat“ (kalich pro šabes).³⁶²

Generaci posledních kasejovických židů připomínalo album jejich fotografií spolu s písemnostmi z terezínského ghetta a dvěma alby fotografií z kasejovického židovského hřbitova.³⁶³ V Mentbergrových sbírkách měly své místo také hebrejské náboženské knihy a židovské písemnosti, např. machzory³⁶⁴ či třináct celokožených svazků Starého zákona z let 1833 až 1837.³⁶⁵

Ostatní předměty sbírky

Následující drobné předměty nelze zařadit do žádné z předchozích kategorií. Myslím si však, že přesto stojí za zmínku. Ve sbírkách se kupříkladu nacházelo patnáct mosazných librových závaží,³⁶⁶ mnou oblíbené kleště na oplatky,³⁶⁷ skříňka s vážkami na zlato, dřevěná

³⁵⁴ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 7.

³⁵⁵ Pět knih Mojžíšových v tištěné podobě (Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, *Judaismus od A do Z*, Praha 1992, s. 40). V použitém opise Františka Kápara nesprávně „chumiš“.

³⁵⁶ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 7.

³⁵⁷ Tamtéž, s. 9.

³⁵⁸ Seder je domácí bohoslužba a předepsaný rituál pro první noc svátku Pesach. Základem sederu je biblické nařízení učít děti o významu vysvobození židovského národa z egyptského otroctví (Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, *Judaismus od A do Z*, Praha 1992, s. 167).

³⁵⁹ Šofar je zvířecí roh či trouba, která se užívá při židovských slavnostních příležitostech. Lze použít opracovaného rohu z ovce, kozy, atilopy nebo gazely, ale nikoli z krávy. Na židovský Nový rok a v období pokání je předepsán roh beraní (Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, *Judaismus od A do Z*, Praha 1992, s. 215).

³⁶⁰ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 7 a 8.

³⁶¹ Jan KRATOCHVÍL a kol., *Židovská Morava – Židovské Brno*, Brno 2000.

³⁶² Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 10.

³⁶³ Tamtéž, s. 7.

³⁶⁴ Modlitební knihy pro svátky celého roku (Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, *Judaismus od A do Z*, Praha 1992, s. 106).

³⁶⁵ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 12.

³⁶⁶ Tamtéž, s. 5.

dvojstranná valcha z roku 1814,³⁶⁸ troje stříbrné kapesní hodiny, mořské mušle,³⁶⁹ osm plechových oválných terčů se znaky maltézských velmistřů z kostela v Dožicích³⁷⁰ či různá pečetidla (např. kasejovické pečetidlo ševcovského cechu z roku 1576 a krejčovského cechu ze 17. století). Zajímavým exponátem byla i u čelní stěny umístěná první kasejovická poštovní schránka, pocházející z domu, ve kterém byla umístěna kasejovická pošta založená roku 1869.³⁷¹ Dalším skvostem sbírek byly archeologické nálezy z okolí Kasejovic, např. amfibolový klínek z mladší doby kamenné či ukázky páskové keramiky z první poloviny druhého tisíciletí př. n. l.³⁷² Jinou zajímavostí Mentbergrových sbírek byly horniny získané při bývalém dolování zlata v kasejovickém jakubském dole.³⁷³

Sbírký samozřejmě ukrývaly ještě bezpočet dalších pozoruhodných předmětů. Jelikož však diplomová práce nemá být pouhým popisem, snažila jsem se zmínit alespoň objekty z mého pohledu nejdůležitější a nejzajímavější.

2.5 Pozůstalost Václava Mentbergera

Majetkové vypořádání dědictví po Václavovi Mentbergrovi proběhlo v kasejovické synagoze dne 26. května 1970. Setkání proběhlo za přítomnosti státní notářky, zapisovatelky, Heleny Mentbergrové, vdovy po zemřelém, dále pracovnice ONV Plzeň – jih, předsedy MNV a Ladislava Břehovského, znalce v oboru starožitností. Předmětem vyrovnání byla zůstavitelova sbírka starožitností. Bez závěti by celou pozůstalost zdědila manželka zemřelého. Helena Mentbergrová však předložila platnou závět Václava Mentbergra, ve které je jedním ze závětních dědiců MNV v Kasejovicích. Ten měl dle závěti převzít sbírku starožitností umístěnou v synagoze. Soupis sbírek vyhotovený znalcem Ladislavem Břehovským čítal 17 stran s celkem 929 kusy exemplářů. Většina předmětů byla oceněna, zajímavý je fakt, že součet hodnot je uváděn pouze do 12. strany soupisu, na poslední straně již vyčíslen není.³⁷⁴

³⁶⁷ Tamtéž, s. 7.

³⁶⁸ Tamtéž, s. 6.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 11.

³⁷⁰ Tamtéž, s. 13.

³⁷¹ Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek*, s. 9.

³⁷² Tamtéž, s. 11.

³⁷³ Tamtéž, s. 4.

³⁷⁴ MěÚ Kasejovice, *Kniha přírůstků – příloha*.

2.6 Otevření Muzea Kasejovice

Teprve po roce 1989 se prosadila i ve vedení města myšlenka založit městské kasejovické muzeum, jehož základem by byly bohaté sbírky z pozůstalosti Václava Mentbergra. Bylo rozhodnuto o jejich staronovém umístění v budově bývalé židovské synagogy. Jelikož v interiéru zůstala zachována pouze část omítek,³⁷⁵ započaly se na podzim roku 1993 stavební práce uvnitř budovy synagogy. Zakázku obec Kasejovice zadala soukromé restaurátorské firmě z Blovic. Restaurátorské práce pod vedením restaurátora Josefa Červenky byly zahájeny na konci února 1994. Veškeré úpravy byly konzultovány s pracovníky Památkového ústavu v Plzni.³⁷⁶

V březnu 1994 proběhla na Obecním úřadě v Kasejovicích důležitá porada. Kromě členů zastupitelstva se jí zúčastnili pracovníci tehdejšího Okresního muzea Plzeň – jih se sídlem v Blovicích. Přípravou expozice kasejovického muzea byl pověřen Mgr. Josef Koželuh z již jmenovaného muzea. Prvním z jeho úkolů byl výběr vhodných exponátů na základě inventárních karet pořízených v letech 1975 až 1977. Předměty se vybíraly dle jednotlivých témat tak, aby zůstal co nejvíce zachován původní ráz Mentbergrových sbírek. Josef Koželuh měl také sepsat průvodní informace k jednotlivým sbírkovým skupinám muzea. Ke splnění tohoto úkolu bylo zapotřebí studia regionální literatury o Kasejovicu. Již v dubnu tedy absolvoval několik návštěv tehdejší Státní vědecké knihovny v Plzni. Další cenné údaje mu poskytla Pamětní kniha města Kasejovice. Nedílnou součástí příprav byly také odborné konzultace či jednání s pracovníky různých institucí. Návrh výtvarné stránky byl zadán soukromé reklamní a výstavařské společnosti Expo Partners spol. s r. o. se sídlem v Blovicích.³⁷⁷ Jmenovaná firma pod vedením Lud'ka Kratochvíla mimo jiné např. navrhovala vzhled popisných panelů, pozvánku na otevření muzea či rozmístění exponátů do jednotlivých vitrín.

Současně probíhala jednání se zástupcem Západočeského muzea v Plzni PhDr. Miroslavem Husem ohledně zapůjčení kopií archeologických nálezů a středověkých mincí nalezených v okolí Kasejovic. Důvodem výpůjčky byla snaha o ucelení souboru

³⁷⁵ Rozhovor s Mgr. Josefem Koželuhem, pracovníkem Muzea jižního Plzeňska v Blovicích, Blovice, 29. 3. 2012.

³⁷⁶ *Restaurátoři v židovské synagoze*, Plzeňský deník 3, 1994, č. 57 (19. 3.), s. 10.

³⁷⁷ Firma EXPO, IGC group s.r.o. (dříve Expo Partners spol. s r. o.) je podnik s dlouholetou tradicí, podílí se na realizaci světových výstav, např. Expa Taejon v Jižní Korei či světové výstavy v Hannoveru v roce 2000 (<http://www.expoblovice.cz/o-firme/historie> [citováno 1. 4. 2012]).

připravovaných sbírek, respektive doplnění chybějících předmětů z určitých historických období, konkrétně z pravěku a středověku.³⁷⁸

Josef Koželuh spolupracoval také s pracovníky tehdejšího Státního židovského muzea v Praze. S Vlastimilou Hamáčkovou konzultoval popisné texty týkající se židů. Pro malé množství exponátů židovského původu v původních sbírkách zapůjčilo dne 20. června 1994 Státní židovské muzeum předměty pocházející z kasejovické a březnické synagogy.

Během července byly v muzeu rozmístěny vitríny s vybranými exponáty, rovněž proběhla instalace skleněných panelů a dobového nábytku. Ke slavnostní příležitosti byl vytištěn Průvodce Muzea Kasejovice³⁷⁹ sepsaný taktéž autorem Josefem Koželuhem.³⁸⁰

Slavnostní znovuotevření Muzea Kasejovice v bývalé židovské synagoze se uskutečnilo v sobotu 30. července 1994 ve 14 hodin. Program byl zahájen přivítáním hostů a rodáků, poté byli návštěvníci seznámeni s historií židovské synagogy a vyslechli si projev zástupce Židovské náboženské obce v Plzni. Zážitek z nově otevřeného muzea umocnil koncert žáků lidové školy umění z Nepomuku. Posledním bodem programu byla samotná prohlídka nové expozice.³⁸¹

2.7 Současné sbírky Muzea Kasejovice

Současná podoba interiéru muzea se od roku 1994 nijak zásadně nezměnila. Stále je zde po obvodu místnosti umístěno osm trojdílných skříňových vitrín, skleněné panely s popisky expozice, jedna menší vitrína ve středu místnosti a deset vitrínových stolů uspořádaných po obvodu v hlavní horní části synagogy (čtyři kusy) a uprostřed dolní části synagogy (šest kusů). Hned za vstupními schody se nalézají již zmíněný stůl, u něhož pracoval sám Václav Mentberger. Mobiliář muzea dále tvoří již zmíněná malovaná selská skříň z roku 1820 původem z Chebu, klekátko a cechovní truhla. Rohy místnosti ve východní části zdobí dva velké kovové židovské svícny z mirovické synagogy.³⁸²

³⁷⁸ Rozhovor s Mgr. Josefem Koželuhem, pracovníkem Muzea jižního Plzeňska v Blovicích, Blovice, 29. 3. 2012.

³⁷⁹ Josef KOŽELUH, *Muzeum Kasejovice. Průvodce*, Blovice 1994.

³⁸⁰ Rozhovor s Mgr. Josefem Koželuhem, pracovníkem Muzea jižního Plzeňska v Blovicích, Blovice, 29. 3. 2012.

³⁸¹ Muzeum Kasejovice, návštěvní kniha, nestránkováno.

³⁸² Vlastní návštěva Muzea Kasejovice, 27. 3. 2012.

Regionální expozice návštěvníkům přibližuje prehistorické období dané oblasti a to archeologickými artefakty, které zde představují kamenné klínky či kovová hřívna. Rýžování a zejména dolování zlata na Kasejovicku dokládá mineralogická sbírka pořízená z šachet, které se nacházejí v bezprostřední blízkosti Kasejovic (šachty Jakub a Alois). Dobu dolování zlata také přibližuje plánec s nákresem šachty Jakub a dobová pohlednice s budovou, která se sloužila jako zázemí pro horníky a nacházela se přímo nad šachtou. Další hmotné artefakty – keramické nádoby, dřevěné formy, kovové nástroje (kleště, kratiknoty), kovové předměty (zámky, hřeby), dřevěné dýmky zvané kasovky, dokládají řemesla provozovaná v Kasejovicích a okolí.

Dobové fotografie a pohlednice zachycují obyvatele města Kasejovice před jejich emigrací, významné osobnosti kasejovického školství, členy místních spolků, podobu kasejovických budov (mnohé z nich stojí v Kasejovicích v nezměněné podobě i v současné době, jiné byly přestavěny či zcela zbourány). Kopie listin vypovídají o rozvoji obchodu v Kasejovicích a možnosti konání výročních a týdenních trhů, zejména dobytkařských.

Část muzejní expozice je věnována kasejovickému výšivkářství, které zde provozovala skupina žen – vyšivaček. V expozici je prezentován typ tzv. bílé výšivky na konkrétních příkladech – čepce, límce, ubrusy a ubrousky. Vystaveny jsou rovněž vzorníky pro bílou výšivku. Působení židovského etnika v Kasejovicích dokládají jak dobové fotografie synagogy a místního židovského hřbitova, pohřebního bratrstva (chevra kadiša), ale také knihy psané v hebrejštině a textilie používané židy v domácnostech i synagoze při náboženských obřadech. V muzeu nechybí ani expozice věnovaná osobnosti Václava Mentbergera. Návštěvníkům ho představují dobové fotografie, osobní doklady, vlakové jízdenky, vysvědčení, jím sepsané publikace, pozvánky a další.

Regionální expozici dále doplňují uměleckoprůmyslové předměty neregionální povahy. Jedná se hlavně o předměty hmotné povahy – cínové nádobí, litinu, sklo, porcelán a keramiku.³⁸³ Jmenované předměty byly součástí rozsáhlých sbírek Václava Mentbergera.

2.8 Návštěvní kniha Muzea Kasejovice

Původní návštěvní knihu Mentbergrových sbírek, na níž ve svém vyprávění odkazuje František Kápar, se mi bohužel nepodařilo nalézt. Zajímavé jsou však i údaje čerpané

³⁸³ Vlastní návštěva Muzea Kasejovice, 27. 3. 2012.

z návštěvní knihy muzea založené při jeho znovuotevření. Od zpřístupnění muzea do konce roku 1994 je evidováno 453 podepsaných návštěvníků.³⁸⁴

Mezi zápisy z let 1994 až 2012 figurují převážně jména česká, ale objevují se i zahraniční. O zahraničních návštěvnících muzea svědčí podpisy Izraelců, Němců, Američanů, Angličanů, Bělorusů, Poláků či dokonce návštěvníka z Korey. Historii svého regionu si pravidelně přicházejí připomenout žáci a učitelé kasejovické základní školy. Muzeum však navštěvují i jiné školní instituce. Bývá častým cílem nejen jednotlivců a rodin, ale i různých spolků, klubů a organizací - pro zajímavost uveďme např. Klub důchodců při bývalých útvarech podnikového řízení Poldi Kladno, Trabant klub Plzeň, Okresní muzeum Rakovník, 93. oddíl vodních vlčat z Plzně atd. Všechny zápisy se prolíná úcta a obdiv, jak k osobnosti Václava Mentbergra, tak k činnosti MěÚ v Kasejovicích.³⁸⁵

V létě roku 1996, konkrétně 25. srpna odpoledne, se kasejovickou synagogou po dlouhé době rozezněla hudba. Byl uspořádán první Klasický hudební podvečer, ve kterém účinkovali Irena Kosíková (klavír) a Ladislav Šmejkal (housle). Tento hudební podvečer započal každoroční koncertní tradici.³⁸⁶ Další hudebně zaměřenou akcí v kasejovické synagoze je projekt s názvem „*Hudba v synagogách Plzeňského regionu*“, který realizuje společnost Úslava o. p. s. za finančního přispění Nadace Židovské obce v Praze a Plzeňského kraje.³⁸⁷ První koncert jmenovaného projektu se uskutečnil 16. června 2002, kdy v synagoze vystoupilo Filharmonické kvarteto Praha. Zatím poslední koncert, 10. koncert tohoto cyklu se za přispění harfenistky Jany Boučkové odehrál 11. září 2011.³⁸⁸

O důležitosti Muzea Kasejovice svědčí v návštěvní knize i zápisy událostí významných pro celé město. Kupříkladu ve dnech 4. a 5. července 1998 bylo muzeum po celý víkend přístupné v rámci oslav 120. výročí povýšení Kasejovic na město a 120. výročí založení hasičského sboru. Svou návštěvou poctili v květnu 2002 kasejovické muzeum i zástupci komise soutěže „*Vesnice roku*“.³⁸⁹ Ostatně na tom, že Kasejovice v krajském kole této soutěže nakonec zvítězily, ovšem až v roce 2006. Muzeum na tomto úspěchu mělo jistě také svůj podíl.

³⁸⁴ Muzeum Kasejovice, návštěvní kniha, nestránkováno.

³⁸⁵ Muzeum Kasejovice, návštěvní kniha, nestránkováno.

³⁸⁶ Tamtéž.

³⁸⁷ <http://www.uhlava.cz/index.php?page=53&l=5&sl=53>, výroční zpráva z roku 2002 [citováno 10. 3. 2012].

³⁸⁸ *Pozvánka na Hudbu v synagogách Plzeňského regionu*, Kasejovické noviny 16, 2011, č. 8, s. 5.

³⁸⁹ Muzeum Kasejovice, návštěvní kniha, nestránkováno.

2.9 Průvodci muzea v Kasejovicích a jeho návštěvní doba

Historicky prvním průvodcem znovuotevřeného muzea v Kasejovicích byl PhDr. Václav Křivanec, v muzeu působil dva roky (do roku 1996). Poté se průvodcovské role ujala Ilona Sudová. Muzeem současně prováděl také Jiří Pohanka. Dnes se o průvodcovský post dělí Vladimíra Švagrová a Mgr. Štěpánka Löffelmannová, učitelka místní školy. Ojedinele návštěvníky provází i starostka Kasejovic Ing. Marie Čápková. Výklad průvodce poskytuje pouze na vyžádání návštěvníků.³⁹⁰

Návštěvní doba se od počátků existence původního muzea v zásadě nezměnila. Václav Mentberger pravidelně zpřístupňoval své sbírky každou neděli od 10:00 do 12:00 h. Současná expozice je přístupná veřejnosti v měsících květnu až září, a to v sobotu a v neděli od 11:00 do 12:00 hodin. Po předchozí telefonické domluvě (tel. č.371595100) je možná individuální prohlídka mimo stanovenou otvírací dobu.

2.10 Didaktické využití návštěvy muzea

Jak dokládá návštěvní kniha, je muzeum častým cílem exkurzí žáků základních a středních škol. Největší podíl má samozřejmě kasejovická základní škola, která již několik let začleňuje návštěvu kasejovického muzea do výuky jak na prvním, tak druhém stupni.

Žákům se tak naskýtá jedinečná příležitost, jak si své teoretické znalosti získané při vyučování vlastivědy a dějepisu ověřit v praxi. Navíc se učí vnímat obecné dějiny svého národa v kontextu místních (regionálních) dějin, dalším kladem je prohlubování jejich vlasteneckého cítění. V neposlední řadě je návštěva kasejovického muzea vhodným zpestřením výuky uvedených předmětů.

Návrhem didaktického zpracování exkurze do Muzea Kasejovice je pracovní list (viz příloha), který se žákům čtvrté či páté třídy předloží k vypracování po návštěvě muzea. Součástí pracovního listu je úkol (č. 6), v němž se uplatňují mezipředmětové vztahy (vlastivěda, český jazyk – sloh a výtvarná výchova). K vypracování tohoto úkolu je ovšem zapotřebí žákům přiložit volný list papíru.

³⁹⁰ Rozhovor s Ilonou Sudovou, Kasejovice, 20. 3. 2012.

Závěr

Jak se kdysi vyjádřil řecký filozof Aristoteles, „*Největší zodpovědnost, kterou člověk má, je mít radost ze života.*“ Člověk se ze života raduje také prostřednictvím různých koníčků. Ty nám pomáhají udržovat si dobré duševní zdraví. Prospěch z nich pak čerpáme hlavně my osobně. Koníček, který si vybral Václav Mentberger, byl prospěšný nejen pro něho samotného, avšak též byl a stále je přínosem mnoha dalším lidem.

Byla to historie, která se Václavovi Mentbergovi stala koníčkem a zároveň celoživotním posláním. Jeho badatelská a sběratelská činnost má pro regionální historii Kasejovicka zcela zásadní význam. Díky neobyčejně širokému rozsahu svého sběratelského zaměření předává Václav Mentberger prostřednictvím svých sbírek následujícím generacím neocenitelné dědictví. Poskytuje nám téměř kompletní obraz minulosti Kasejovic. Následovníkem Mentbergova odkazu je v současnosti Muzeum Kasejovice, jehož převážnou část tvoří původní sběratelovy exponáty.

Přestože Václav Mentberger vykonal mnoho užitečného, není dnes v povědomí lidí jako jiní významní historikové. Příčinou může být fakt, že byl historikem amatérským, nikoli profesionálním. Tato skutečnost však rozhodně neznamená, že by se svých výzkumů nezhodil na profesionální úrovni. Osobnost, jakou byl Václav Mentberger, si rozhodně zaslouží více pozornosti. Z tohoto důvodu vznikla má diplomová práce. Za úkol si kladla především informovat širší veřejnost o životě a díle Václava Mentbergera a současně připomenout existenci byť malého, ale zato velmi poučného a zajímavého muzea v Kasejovicích.

Téma této práce ještě není zdaleka vyčerpáno, naopak se naskýtají další možnosti pokračování tohoto výzkumu. Spočívají především v podrobném prozkoumání kasejovického depozitáře a po možném dopátrání korespondence její studii. Dále je možné se podrobněji zabývat rozsáhlým fondem Archivu města Kasejovice ve Státním okresním archivu Plzeň-jih se sídlem v Blovicích. Příležitost rozšíření nabízí studium druhého, nezpracovaného válečného deníku v AM Plzně, či zaměření se na profesní život Václava Mentbergra. V této diplomové práci také nebyla podrobněji popsána současná expozice Muzea Kasejovice.

Domnívám se, že Václav Mentberger byl jednou z nejzajímavějších osobností Kasejovic. Má diplomová práce měla poskytnout celkový obraz člověka s velkým srdcem, hlubokým

vlasteneckým cítěním, poctivého, pilného a hlavně zapáleného historika, člověka, po celý život oddaného svému rodnému městečku. Doufám, že přispěje k většímu všeobecnému povědomí o jeho tvůrčí činnosti. Pokud se daný úkol nezdaří, nechť je vnímána alespoň jako výraz uznání a obdivu tomuto vzácnému člověku od pisatelky, jež stejně jako on, nedá na své rodné Kasejovice nikdy dopustit.

Resumé

Zum Thema dieser Diplomarbeit Václav Mentberger und die Entstehung des Museums Kasejovice bewog die Autorin die Interessen für die Geschichte ihrer Geburtsstadt und für ihre bedeutenden Persönlichkeiten, zu denen auch Václav Mentberger gehört, dem bisher in der historischen Fachliteratur (aber auch in der popularisierenden oder publizistischen) nicht genügende Aufmerksamkeit gewidmet wurde. Angesichts des umfangreichen Spektrums Mentbergers Interessen und Aktivitäten bot man gleich einige Möglichkeiten an welchen Weg die Forschung geht. Diese Studie soll zuerst die einsame Persönlichkeit Václav Mentbergers in den Grundrissen vorstellen und dann detailliert vor allem seine Sammlungstätigkeiten charakterisieren.

Václav Mentberger von Beruf Oberbahninspektor war zugleich sehr qualifizierter Amateursammler, Historiker und Publizist. Jahrelang wirkte er als Chronist und Archivar von Kasejovice.

Im Zentrum seiner Forschungsaufmerksamkeit waren seine Geburtsstadt Kasejovice und ihre nächste Umgebung. In seinen Sammlungen waren große Mengen von Exponaten verschiedener Charaktere und er legte so den Grundstein des Museums von Kasejovice. In der ersten Reihe handelt es sich um die Gegenstände der angewandten Künste, der Materialien Zinn, Gusseisen, Porzellan, Faïence, Steingut, Glas, Holzplastik, die Pfeifen und Möbel.

Neben der alten Keramik bildete er auch die Sammlung der modernen Keramik, heimische wie auch ausländische. Am meisten sind die Sammlungen des Töpferhandwerks oder der Erzeugung der Pfeifen von Kasejovice, sogenannte „kasovky“, bewertet. Václav Mentberger angesammelte verschiedene Bilder oder Plastiken, meistens mit der religiösen Thematik, weiters tschechische und ausländische Landkarten, Fotos und Ansichtskarten von Kasejovice, heimische Stickereien und exotische Textilien. Für die Geschichte der Gemeinde hat die Grundbedeutung der umfangreiche Archiv- und Bücherfond, der mit aktueller Presse, Plakaten, Kundmachungen usw. voll ist. Bedeutender Teil bildete ein Komplex von Judaik (jüdischen Exponaten), wovon die meisten nach Mentbergers Tod ins heutige Judenmuseum nach Prag überstellt wurden.

Mentbergers Sammlungen befanden sich ursprünglich in der bürgerlichen Schule, dann in der Volksschule in Kasejovice und Ende August 1945 übersiedelten sie ins Gebäude

der ehemaligen Synagoge. Im Jahre 1994 wurde das Museum Kasejovice wiedereröffnet. Diese erwähnten Sammlungen macht das Museum teilweise der Öffentlichkeit zugänglich. Gleichzeitig läuft schrittweise Evidenz der einzelnen Gegenstände auf denen leider unfachkundige Lagerung und auch oft unempfindliche Behandlung zu sehen ist.

In der Arbeit ist neben der Sammlungstätigkeit auch entsprechende Aufmerksamkeit der Mentbergers Publikationen und den regelmäßigen Vorlesungen für die Öffentlichkeit gewidmet. Weiters wird auch seine Korrespondenz mit einer Reihe bekannter Persönlichkeiten und seine Tagebücher erwähnt.

Am Ende findet der Leser einen Vorschlag der didaktischen Ausnützung des Museumbesuchs für die erste Stufe der Grundschule. Den Bestandteil der Arbeit bilden zahlreiche Bilder und Textbeilagen.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

a) nevydané

Archiv města (dále jen AM) Plzně, Václav Mentberger, pozůstalost, kartony 419, 420.

AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, Václav MENTBERGER, *O Mentbergrech v Kasejovicích* (rukopis studie), karta 420, inv. č. 530.

Městský úřad (dále jen MěÚ) Kasejovice, Kniha narozených Kasejovice, 1883-1928, svazek Cc.

MěÚ Kasejovice, Kniha přírůstků.

MěÚ Kasejovice, *Soupis prací Václava Mentbergera* (rukopis), Plzeň 13. 4. 2007.

Muzeum Kasejovice, expozice, depozitář.

Muzeum Kasejovice, návštěvní kniha.

Osobní archiv Františka Kápara, Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek Václava Mentbergra*, Kasejovice 1960 (strojový přepis, který si pořídil v Příbrami roku 1974 František Kápar).

Státní okresní archiv (dále jen SOKA) Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Pamětní kniha města Kasejovice 1922-1990, neinventarizováno.

SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, kartony 133, 134, 139.

SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Václav MENTBERGER, *Kasejovičtí Židé (strojopis, studie)*, Kasejovice 1954, karton 139, inv. č. 860.

SOkA Příbram, Bezděka, Jindřich Václav – osobní fond.

ZŠ Kasejovice, Kronika obecné školy do roku 1925, s. 137.

b) vydané

SALLUSTIUS, *In L. Catilinam oratio (Řeč proti Catilinovi)*, Moudrost starých Římanů, Praha 2000.

Berní rula, sv. 27, Kraj Prácheňský, 1. díl, ed. Antonín HAAS, Praha 1954.

František KÁPAR, *Z mých vzpomínek na Václava Mentbergra*, Kasejovické noviny 5, 2000, č. 3, s. 1 a 4.

Josef KOŽELUH, *Muzeum Kasejovice. Průvodce*, Blovice 1994.

Václav MENTBERGER. *Hudební archiv Národopisného musea Plzeňska I.*, Český deník - List národního souručenství 28, 1939, č. 180 (2. 7.), s. 11.

Václav MENTBERGER. *Hudební archiv Národopisného musea Plzeňska II.*, Český deník - List národního souručenství 28, 1939, č. 186 (9. 7.), s. 10.

Václav MENTBERGER, *Hudební archiv Smetanova mládí. XXIII. ročenka Národopisného musea Plzeňska za rok 1941, Plzeň 1942.*

Václav MENTBERGER, *Mozartova hudba na Plzeňsku*, Plzeň 1941.

Pozvánka na Hudbu v synagogách Plzeňského regionu, Kasejovické noviny 16, 2011, č. 8, s. 5.

Restaurátoři v židovské synagoze, Plzeňský deník 3, 1994, č. 57 (19. 3.), s. 10.

c) orální

Rozhovor se starostkou Kasejovic Ing. Marií Čáповou, Kasejovice, 26. 3. 2012.

Rozhovor s Ladislavem Dvořákem, otcem autorky, Kasejovice, červenec 1989 a 14. 3. 2012.

Telefonický rozhovor s doc. MUDr. Miladou Emmerovou, CSc., 19. 3. 2012.

Rozhovor s Františkem Káparem, Příbram, 10. 10. 2010.

Rozhovor s Mgr. Josefem Koželuhem, pracovníkem Muzea jižního Plzeňska v Blovicích, Blovice, 29. 3. 2012.

Rozhovor s Mgr. Štěpánkou Löffelmannovou, Kasejovice, 27. 3. 2012.

E-mailová korespondence s Alešem Mentbergem, říjen 2011.

Rozhovor s Ilonou Sudovou, Kasejovice, 20. 3. 2012.

Literatura

Miloslav BĚLOHLÁVEK, *Historiografie Plzně: Příspěvek k metodice dějin českých měst*, in: *Muzejní a vlastivědná práce* 9, 1971, č. 3, s. 161-168.

Miloslav BĚLOHLÁVEK - Václav MENTBERGER - Adolf ZEMAN, *Městský archiv v Plzni*, Plzeň 1954.

Jan Pavel HILLE, *Kasejovice a okolí, Nástin historicko-místopisný*, Blatná 1923.

Otakar KÁDNER, *Vývoj a dnešní soustava školství*, svazek I, Praha 1929.

František KÁPAR, *Přehled exponátů původních starožitnických sbírek Václava Mentbergera* (strojopis), Příbram 1997.

Josef KOŽELUH, *Muzeum Kasejovice – Průvodce*, Blovice 1994.

Jan KRATOCHVÍL a kol., *Židovská Morava – Židovské Brno*, Brno 2000.

Štěpánka LÖFFELMANNOVÁ, *Václav Mentberger (1886 – 1969)*, in: *Jižní Plzeňsko V. Historickovlastivědný sborník Muzea jižního Plzeňska v Blovicích*, Blovice 2007, s. 17-23.

Naděžda MORÁVKOVÁ, *Miloslav Bělohlávek a Plzeňská historická škola*, Plzeň 2008.

Ja'akov NEWMAN, Gavri'el SIVAN, *Judaismus od A do Z*, Praha 1992.

Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách – Jejich vznik, původní význam a změny*, díl II., CH-L, Praha 1949.

Kateřina ŘEZNÍČKOVÁ, *Študáci a kantoři za starého Rakouska – české střední školy v letech 1867- 1918*, Praha 2007.

Jaroslau SCHALLER, *Topographie des Königreichs Böhmen, Theil III, Prachiner Kreis*, Prag 1786.

Anna SKÝBOVÁ, *České královské korunovační klenoty*, Praha, 1972.

Jiří ŠÍLA, *Šporkovský badatel a sběratel JUDr. Ernst Back (1876 – 1943). Příspěvek ke šporkovské historiografii*, in: *Východočeský sborník historický* 11, Pardubice 2002, s. 209-246.

Miroslav VANĚK – Pavel MÜCKE – Hana PELIKÁNOVÁ, *Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2012.

Noviny města Březnice 9, 2011, č. 6.

Internetové zdroje

<http://abart-full.artarchiv.cz/osoby.php?IDosoby=50729&Fprijmeni=Roscher> [citováno 30. 3. 2012].

<http://ces.mkcr.cz/cz/psb.php?idpsb=2085> [citováno 29. 3. 2012].

<http://leccos.com/index.php/clanky/sklo> [citováno 30. 3. 2012].

<http://operainfo.eu/sbormistr.htm#k> [citováno 15. 3. 2012].

<http://web.archive.org/web/20030202195851/http://www.emmerova.cz/> [citováno 11. 3. 2012].

<http://www.expoblovice.cz/o-firme/historie> [citováno 1. 4. 2012].

<http://www.kasejovice.cz/cs/historie-a-pamatky/zidovska-synagoga-kasejovice/R20-A952/> [citováno 29. 3. 2012]).

<http://www.korunovacni-klenoty.cz/cs/jine/osudy-ceskych-korunovacnich-klenotu.html> [citováno 20. 3. 2012].

<http://www.outfit4events.cz/repliky-zbrani/pochvy-a-bandaliry> [citováno 10. 3. 2012].

<http://search.seznam.cz/?aq=-1&oq=baronka+helena+z+lilgenau&sourceid=szn-HP&thru=&q=baronka+helena+z+lilgenau> [citováno 20. 2. 2012]).

<http://www.svkk1.cz/cs/katalog-a-databaze/kalendarium/?y=07&m=09>, [citováno 26. 3. 2012]).

<http://www.thunder-bolt.cz/zajimavosti/8-7-58-370-lz-sebastian-munster-45.php>, [citováno 28. 3. 2012]).

<http://www.uhlava.cz/index.php?page=53&l=5&sl=53> [citováno 10. 3. 2012].

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Vysvědčení Václava Mentbergra z prvního oddělení čtvrté třídy ze školního roku 1894/1895 (SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Školní zprávy, karton 133, inv. č. 840).

Příloha č. 2 – Vysvědčení Václava Mentbergra z druhého oddělení čtvrté třídy ze školního roku 1895/1896 (SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, Školní zprávy, karton 133, inv. č. 840).

Příloha č. 3 - Václav Mentberger jako maturant v roce 1904 (SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, karton 133, inv. č. 840).

Příloha č. 4 – Václav Mentberger v Tridentě roku 1907 (SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, karton 133, inv. č. 840).

Příloha č. 5 – Původní Mentbergrovy sbírky na fotografiích z roku 1955 (Muzeum Kasejovice, expozice, neinventarizováno).

Příloha č. 6 – Kresba profilu Václava Mentbergra jako výpravčího vlaků 7. května 1911 v Horažďovicích-Babíně (SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, karton 133, i. č. 840).

Příloha č. 7 - Svatební fotografie manželů Mentbergrových ze 4. května 1933 (SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, karton 133, i. č. 840).

Příloha č. 8 – Manželé Mentbergrovi po 23 letech od svatby - Václav Mentberger jako sedmdesátiletý (SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, karton 133, i. č. 840).

Příloha č. 9 – Úmrtní oznámení Václava Mentbergra (Muzeum Kasejovice, depozitář, neinventarizováno).

Příloha č. 10 – Náhrobek Václava Mentbergra na kasejovickém hřbitově (fotografie autorky).

Příloha č. 11 – Pamětní list udělený Václavu Mentbergrovi jeho krajany-obdivovateli z Jižní Ameriky za historický přínos Kasejovicím v červenci roku 1959 (Muzeum Kasejovice, expozice, neinventarizováno).

Příloha č. 12 – Čestné občanství obce Kasejovice udělené in memoriam Václavu Menbergerovi 28. března 2000 (Muzeum Kasejovice, expozice, neinventarizováno).

Příloha č. 13 – Výstřižek z francouzských novin se článkem o uložení českých korunovačních klenot na světové výstavě v New Yorku roku 1939 (AM Plzeň, Václav Mentberger, pozůstalost, *Osobní deník 15. 3. 1939 - 28. 10. 1939*, karton 420, inv. č. 531, s. 127).

Příloha č. 14 – Soupis prací Václava Mentbergra vyhotovený PhDr. Jaroslavem Doušou (Městský úřad Kasejovice).

Příloha č. 15 – Průkaz na volné jízdenky (Muzeum Kasejovice, expozice, inv. č. 1834).

Příloha č. 16 - Pozvánka na přednášku Václava Mentbergra konanou dne 24. listopadu 1936 (SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, AM Kasejovice, karton 134, inv. č. 840).

Příloha č. 17 – Budova bývalé židovské synagogy, dnešní Muzeum Kasejovice (<http://www.kasejovice.cz/cs/historie-a-pamatky/zidovska-synagoga-kasejovice/R20-A952/> [citováno 29. 3. 2012]).

Příloha č. 18 - Nákres tvaru kazulového okna (Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek Václava Mentbergera*, Kasejovice 1960 (strojový přepis, který si pořídil v Příbrami roku 1974 František Kápar), s. 16).

Příloha č. 19 – Interiér Muzea Kasejovice (<http://www.kasejovice.cz/cs/historie-a-pamatky/zidovska-synagoga-kasejovice/R20-A952/> [citováno 29. 3. 2012]).

Příloha č. 20 – Plánek umístění sbírek v kasejovické synagoze (Václav MENTBERGER, *Popis starožitnických sbírek Václava Mentbergera*, Kasejovice 1960 [strojový přepis, který si pořídil v Příbrami roku 1974 František Kápar], s. 15).

Příloha č. 21 - Dům, který rodina Mentbergrů vlastní od roku 1830, v současnosti v něm žije Jan Mentberger – syn Eduarda Mentbergra mladšího, synovce Václava Mentbergra (fotografie autorky).

Příloha č. 22 – Pracovní list k exkurzi do kasejovického muzea - 4 strany (návrh autorky).

Přílohy

Příloha č. 1 – Vysvědčení Václava Mentbergra z prvního oddělení čtvrté třídy ze školního roku 1894/1895.

Školní zpráva.

Václav Mentberger, narozený dne 7. m. ledna 1886
v Kadejovicích, náboženství katolického, rok 1 oddělení čtvrté třídy.

ve čtvrtletí	I.	II.	III.	IV.	
choval se	1	1	1	1	
učil se	1	1	1	1	
prospěl					
v náboženství	2	1	1	2	
za štění	1	1	1	1	
v psaní	2	1	1	1	
v jazyce vynocovacím	v mluvnici	1	1	1	
	v pravopise	1	1	1	
	v písemném prolovení	1	1	1	
v počtech a v nauce o tvarech měřicích	1	1	1	1	
v přírodopise a v přírodopyské	1	1	1	1	
v zeměpisu a v dějepise	1	1	1	1	
v kreslení	3	3	3	3	
ve zpěvu	1	1	1	1	
v tělocviku	1	1	1	1	
Vnější úprava písemných prací	1	1	2	2	
Zameškal přírodní	omluvených	2	13	6	
	neomluvených			15	
Zpráva vydána dne	1/1	2/1	13/1	30/1	
Žák tento jest způsobilým postoupiti do vyššího oddělení.					
Podpis	školní správce	třídního učitele	rodiců neb jejich zástupců		
I.	J. Jung	Šeb. Lubina	Václav Mentberger		
II.	J. Jung	Šeb. Lubina	Václav Mentberger		
III.	J. Jung	Šeb. Lubina	Josefa Mentbergera		
IV.	J. Jung	Šeb. Lubina			
Známky	Stupnice známek.				
	1	2	3	4	5
choval se	velmi uctívá	uctívá	neuctívá pořádně	nebohá	
prospěl	velmi dobře	dobře	dostatečně	zcela dostatečně	nedostatečně
učil se	velmi pilně	pilně	nejednotlivě	málo	nedostatečně
Vnější úprava písemných prací	velmi šlechetně	šlechetně	nešlechetně šlechetně	nešlechetně	nešlechetně

Příloha č. 2 – Vysvědčení Václava Mentbergra z druhého oddělení čtvrté třídy ze školního roku 1895/1896.

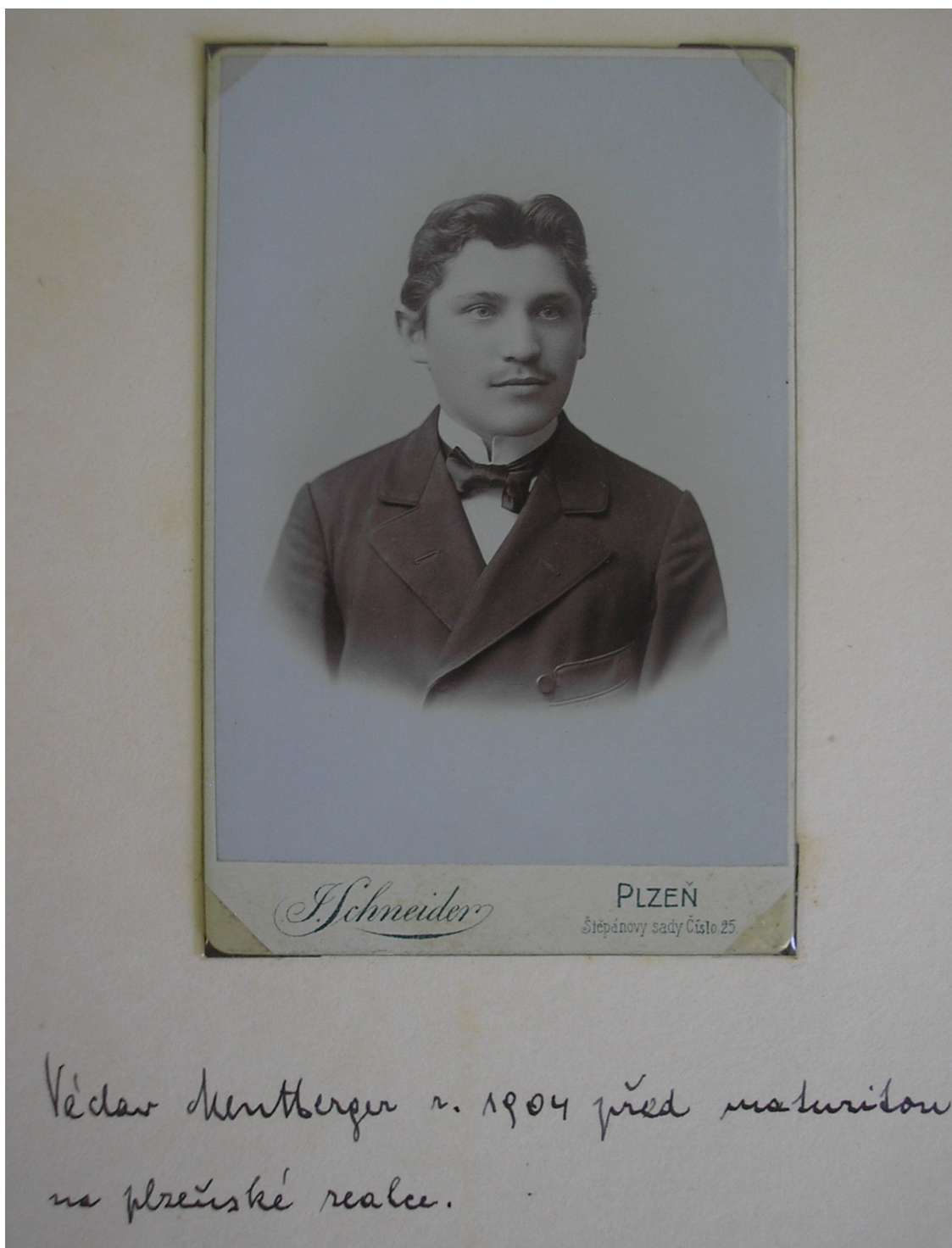
Školní okres *Blatenský* Číslo *23*
 Obecná škola *pěti třídová Kasejovicích* školní rok *1895/96*

Školní zpráva.

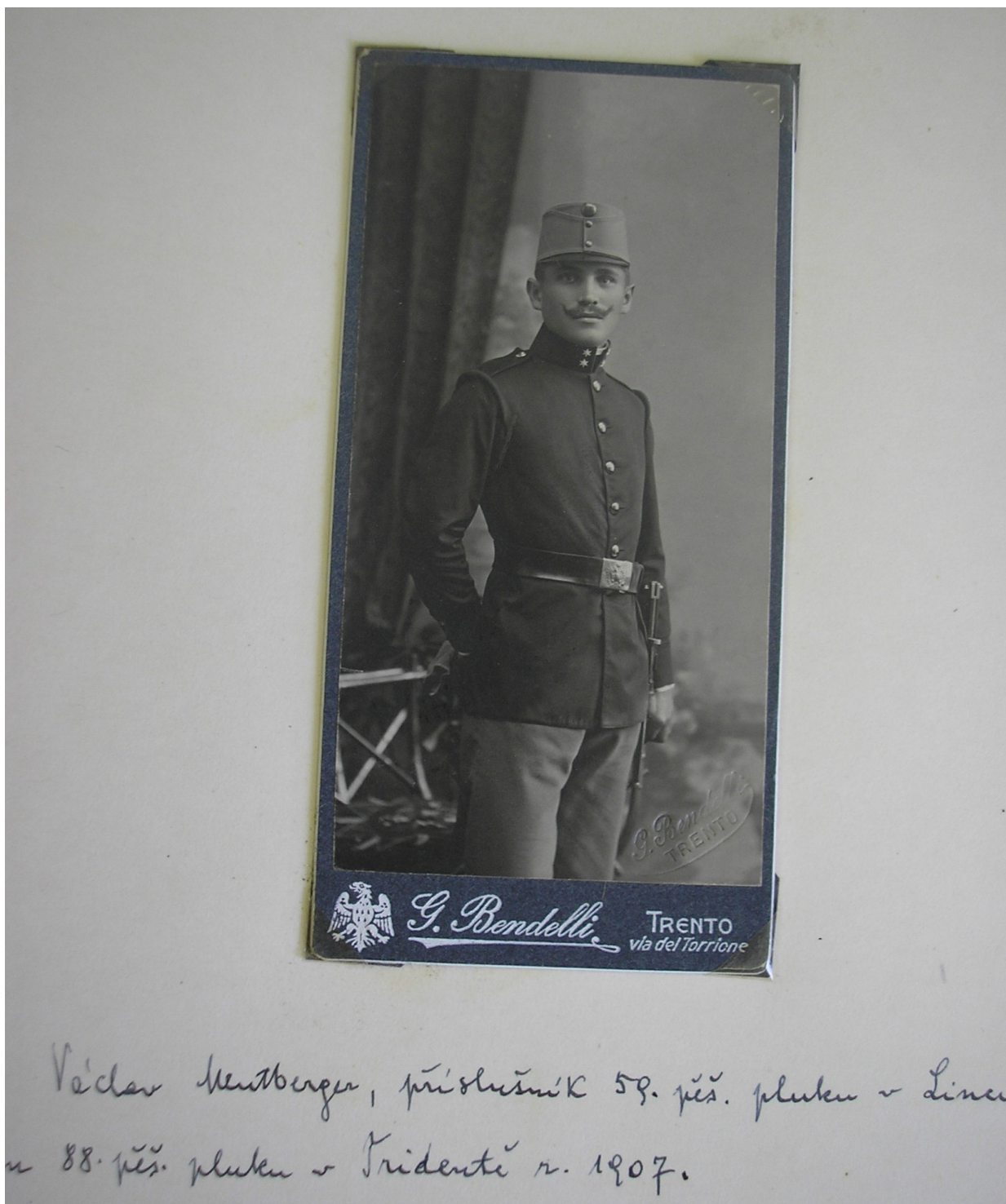
Václav Mentberger, narozený dne *7. m. ledna* 188*6*
Kasejovicích, náboženství *katolického záke druhé oddělení čtvrté třídy.*

ve čtvrtletí	I.	II.	III.	IV.	
choval se	1	1	1	1	
učil se	1	1	1	1	
prospěl					
v náboženství	1	1	1	1	
ve čtení	1	1	1	1	
v psaní	1	1	1	1	
v jazyce vyučovacím	v mluvnici	1	1	1	
	v pravopise	1	1	1	
	v písemném prolovení	1	1	1	
v počtech a v nauce o tvarech měřických	1	1	1	1	
v přírodopise a v přírodopyté	1	2	2	2	
v zeměpise a v dějepise	1	1	1	1	
v kreslení	1	1	2	2	
ve zpěvu	1	1	1	1	
v tělocviku	-	-	-	2	
Vnější úprava písemných prací	1	1	1	1	
Zameškal půldní	omluvených	5	2	2	
	neomluvených	0	0	0	
Zpráva vydána dne	<i>16/1 1895</i>	<i>2/3 1896</i>	<i>18/5 1896</i>	<i>20/7 1896</i>	
Žák tento <i>je</i> způsobilým postoupiti do vyšší <i>třídy.</i>					
Podpis	správce školy	třídního učitele	rodičů neb jejich zástupců		
Čtvrtletí	I.	<i>J. Timgel</i>	<i>Šeb. Zubina</i>	<i>Josefa Mentbergova</i>	
	II.	<i>J. Timgel</i>	<i>Šeb. Zubina</i>	<i>Josefa Mentbergova</i>	
	III.	<i>J. Timgel</i>	<i>Šeb. Zubina</i>	<i>Josefa Mentbergova</i>	
	IV.	<i>J. Timgel</i>	<i>Šeb. Zubina</i>	<i>Josefa Mentbergova</i>	
Žák začal choditi do školy dne					
Přesídlil dne do					
Známky	1	2	3	4	5
Choval se	velmi mravně	mravně	nedostí pořádně	nehodně	
Prospěl	velmi dobře	dobře	dostatečně	sovza dostatečně málo	nedostatečně
Učil se	velmi pilně	pilně	nejednotejně	málo	
Vnější úprava písemných prací	velmi úhledně	úhledně	nedostí úhledně	neúhledně	neobalá

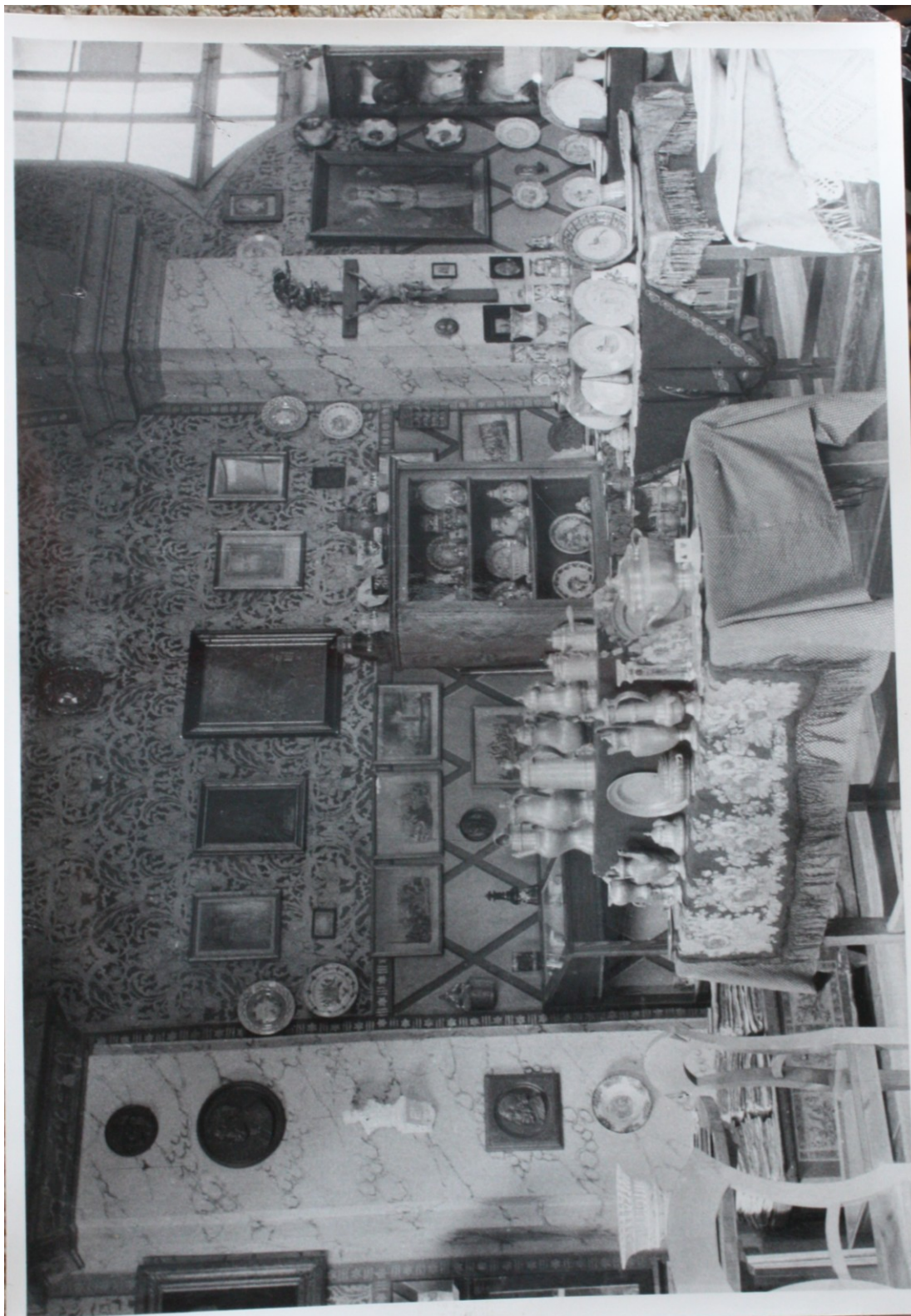
Příloha č. 3 - Václav Mentberger jako maturant v roce 1904.

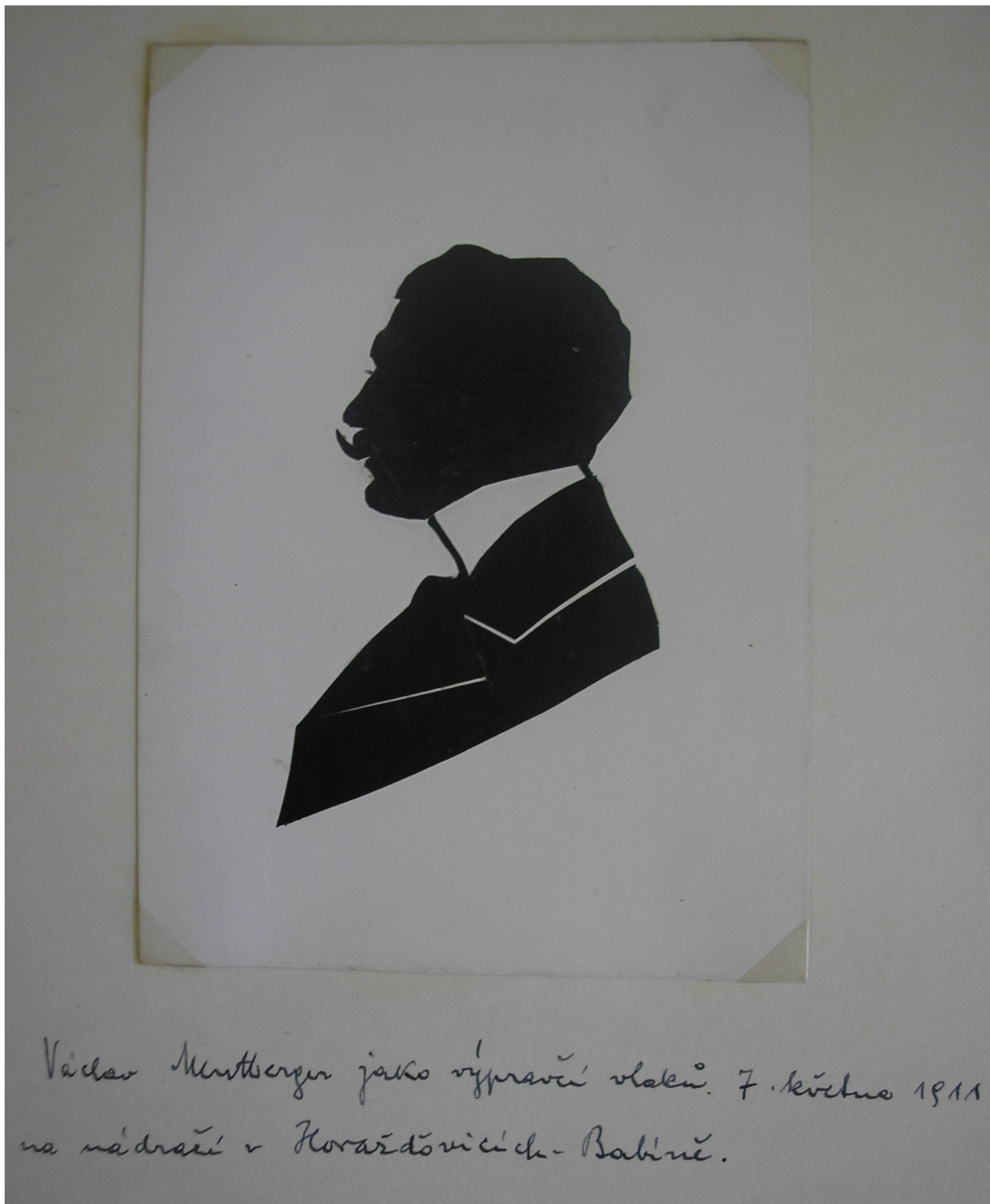
Příloha č. 4 – Václav Mentberger v Tridentě roku 1907.

Příloha č. 5 – Původní Mentbergovy sbírky na fotografii z roku 1955.

Příloha č. 6 – Kresba profilu Václava Mentbergra jako výpravčího vlaků 7. května 1911
v Horažďovicích-Babíně.

Příloha č. 7 - Svatební fotografie manželů Mentbergových ze 4. května 1933.

Václav Mentberger a svatební dáma v Praze 4. května
1933 s manželkou Helenou.

Příloha č. 8 – Manželé Mentbergovi po 23 letech od svatby (Václav Mentberger jako sedmdesátiletý).

Příloha č. 9 – Úmrtní oznámení Václava Mentbergra.

Nezměrným zármutkem sklíčení oznamujeme všem příbuzným a známým truchlivou zprávu, že zemřel náš milovaný manžel, švagr a strýček,
pan

Václav Mentberger

vrchní inspektor ČSD v. v. a člen Československé akademie věd

Zesnul tiše v úterý dne 16. prosince 1969 po krátké těžké nemoci
ve věku 84 let.

Tělesné pozůstatky drahého zesnulého budou v pátek dne 19. prosince 1969 převezeny do Kasejovic a na místním hřbitově ve 14 hodin k věčnému spánku uloženy.

V Plzni, Skrétova 50, dne 17. prosince 1969.

Jménem příbuzenstva:

Helena Mentbergerová
manželka

Stráž, tiskařské závody, n. p., provoz 101, Plzeň, Kovářská 7.

Příloha č. 10 – Náhrobek Václava Mentbergra na kasejovickém hřbitově.

Příloha č. 11 – Pamětní list udělený Václavu Mentbergovi jeho krajany-obdivovateli z Jižní Ameriky za historický přínos Kasejovicím v červenci roku 1959.

Příloha č. 12 – Čestné občanství obce Kasejovice udělené in memoriam Václavu Menbergerovi 28. března 2000.

Příloha č. 13 – Výstřižek z francouzských novin se článkem o uložení českých korunovačních klenot na světové výstavě v New Yorku roku 1939.

Příloha č. 14 – Soupis prací Václava Mentbergra vyhotovený PhDr. Jaroslavem Doušou (2 strany).

Václav Mentberger – soupis prací:

- V. M.: Hudební archiv Smetanova mládí. (Archiv rodiny Františka Demla.) Plzeň, M. Lábková 1942, 51 s.
- V. M.: Mozartova hudba na Plzeňsku. Plzeň 1941, katalog k výstavě
- Bělohávek, M. – Mentberger, V. – Zeman, A.: Městský archiv v Plzni. Průvodce po archivu. Plzeň, MNV, 1954, 230 s.
- V. M.: Hudební archiv Národopisného muzea Plzeňska. Český deník, 1939, 2. 7., 9. 7.
- V. M.: Dvě vzpomínky na profesora Sedláčka. Nová doba, 1943, č. 85, s. 1
- V. M.: Max Pirner maluje pro Plzeň. Nová doba, 1945, č. 4, s. 1
- V. M.: Plzeňští točíři a paliči porcelánu. Nová doba, 1944, č. 244, s. 1
- V. M.: Plzeňská porcelánka. Český lid, 1956, s. 101 – 109
- V. M.: Tomáš Khüry a jeho továrna na kamna a hliněné zboží. Minulostí Plzně a Plzeňska 1, Plzeň 1958, s. 168 – 171
- V. M.: Průmyslová keramika Dubského z Vitinovsi. (Závod Eduarda Dubského z Vitinovsi na Karlovarské tř.), Minulostí Plzně a Plzeňska 2, Plzeň 1959, s. 171 – 174
- V. M.: Plzeňský papír a jeho značky. Nová doba, 1942, č. 350, s. 1
- V. M.: Kde stála první plzeňská papírna? Nová doba, 1944, č. 77, s. 1
- V. M.: První plzeňská papírna. Plzeň, Spolek pro národopis a ochranu památek, 1949, 47 s. – 28 obr.
- V. M.: Krátké vypravování o životě J. E. pana Františka Antonína hr. Ze Šporků sepsané jeho pážetem Ferdinandem Rakovským v Kuksu 1. září 1778. Přeložil V. Mentberger, Vlastivědné muzeum v Kuksu 1938, 68 s.
- V. M.: Z deníku Jana Josefa hraběte z Vrtby. Plzeň, 1940, XXI. ročenka Národopisného muzea, 41 s.
- V. M. Kasejovické rodiny v polovici 18. st. Ročenka Živnostenskoobchodnické záložny v Kasejovicích 1937, s. 1 - 4
- V. M.: Kasejovičtí židé. Zpravodaj přátel rodopisu a heraldiky 1969, s. 49 – 62
- V. M.: Kasejovické pověsti, písně a říkánky. Plzeň, 1938, 47 s.
- V. M.: Kasejovice v pověstech: zlaté, židovské a nábožné v rodových soupisech z let 1827 – 1834 a v náčrtku hospodářského a kulturního života. Ročenka Živnostenskoobchodnické záložny v Kasejovicích, 1941, 20 s.

V. M.: O Mentbergrech v Kasejovicích. (Pro Zpravodaj přátel rodopisu a heraldiky – bylo publikováno ?)

V. M.: Josef Skála, březnický rytec. Božeňsko IV., 1948

V. M.: Březnický hudební archiv. Božeňsko III., 1980

V. M.: Strašná událost z dopuštění božího na západní dráze. Časopis ČSD, Plzeň, 1938, s.21 – 22

V. M.: Nová píseň o lokálce v tomto nového století. Časopis ČSD, Plzeň, 1938, s.21 – 22

V. M.: Když dráha začínala. Vimperský kalendář 1948, s. 128 – 129

V. M.: Za dolary do Ameriky. Kalendář českého lidu, Vimperk, 1947, s. 107

V. M.: O kalendáři v kalendáři. Kalendář českého lidu, Vimperk, 1947, s. 135 – 136

V. M.: Šťáhlavské cechovní zápisy. Plzeňsko XVIII. 1936, s. 55 - 60

V Archivu města Plzně uložené rukopisy:

Kasejovičtí židé. Kasejovice 1954, strojopis, 9 s. (Publikováno v Zpravodaji přátel rodopisu a heraldiky, 1969) *mař*

O Mentbergrech v Kasejovicích. Rukopis, 6 s. (pro tentýž časopis)

Stará kniha vypravuje. Kasejovice 1956, strojopis, 4 s.

Osobní deník 15. 3. 1939 – 28. 10. 1939

Osobní deník 1.5. 1942 . 24. 5. 1942

Osobní deník – anekdoty

Seznam různých starých hudebnin. Kasejovice 1937

Příloha č. 15 – Průkaz na volné jízdenky.

Československé státní dráhy.

Kolku prosto podle § 8. odstavce 4. písm. b,
zákona o dopravních daních.

Číslo 06157 Druhá třída.

PRŮKAZ
na 12 vo'ných jízd osob. vlakem pro činné žel. zaměstnance

platný na rok **1922**

pro pana Václ. Mentbergera
revidenta

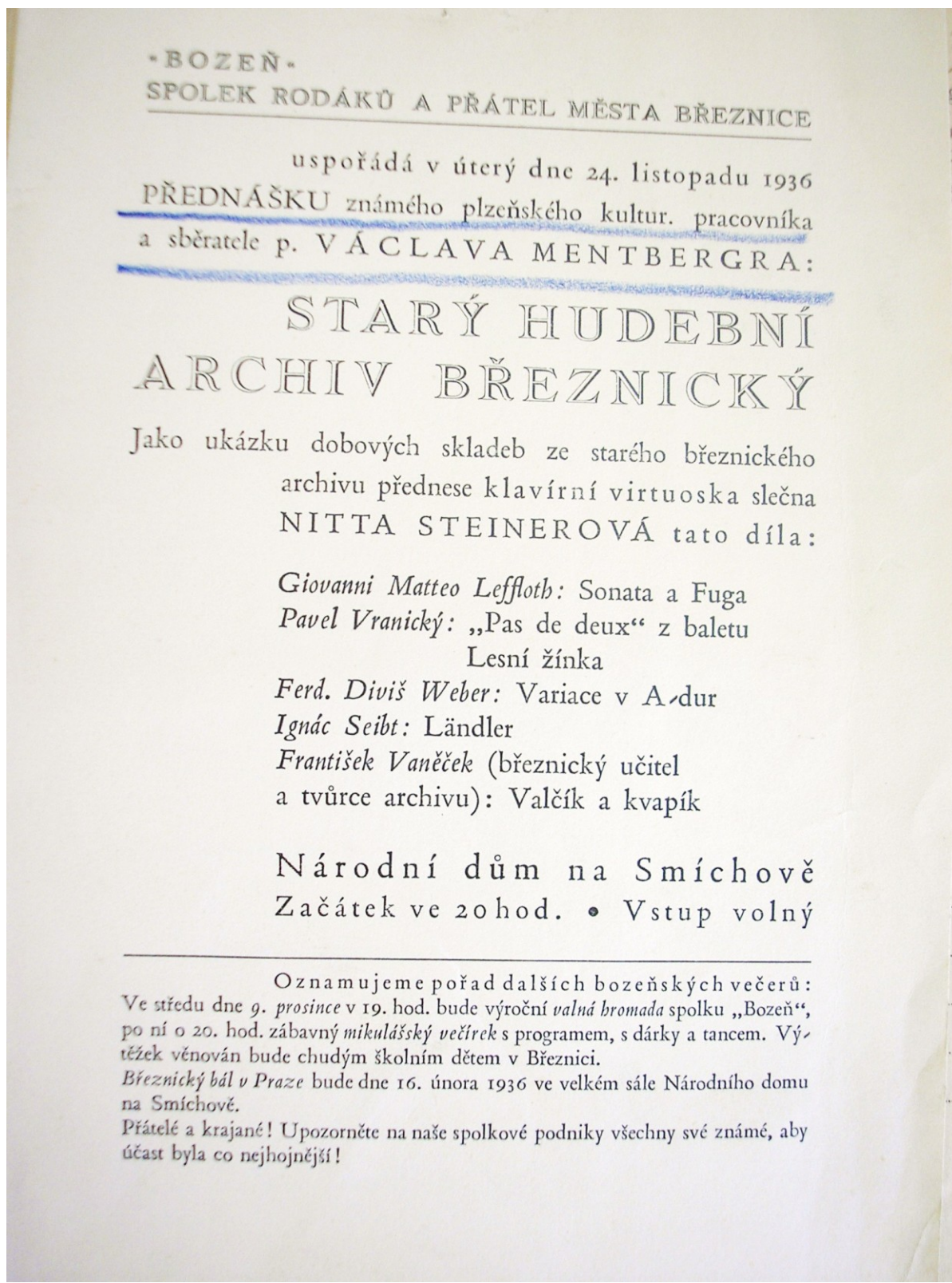
Vydalo

dne 192

Podpis majitele:
V. Mentberger

Prokázat se!

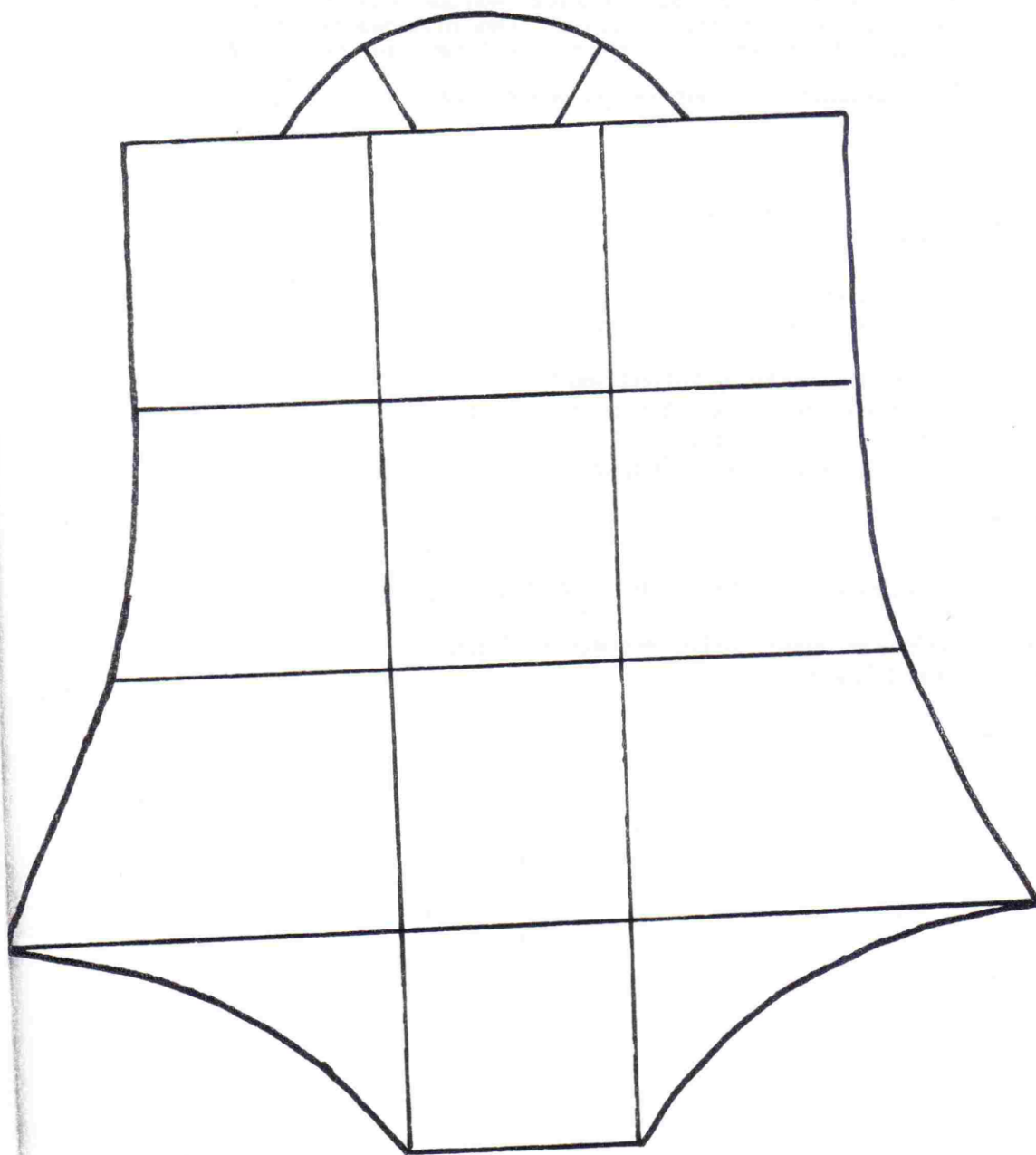
Vš. vz. 1.

Příloha č. 17 – Budova bývalé židovské synagogy, dnešní Muzeum Kasejovice.

Příloha č. 18 - Nákres tvaru kazulového okna.

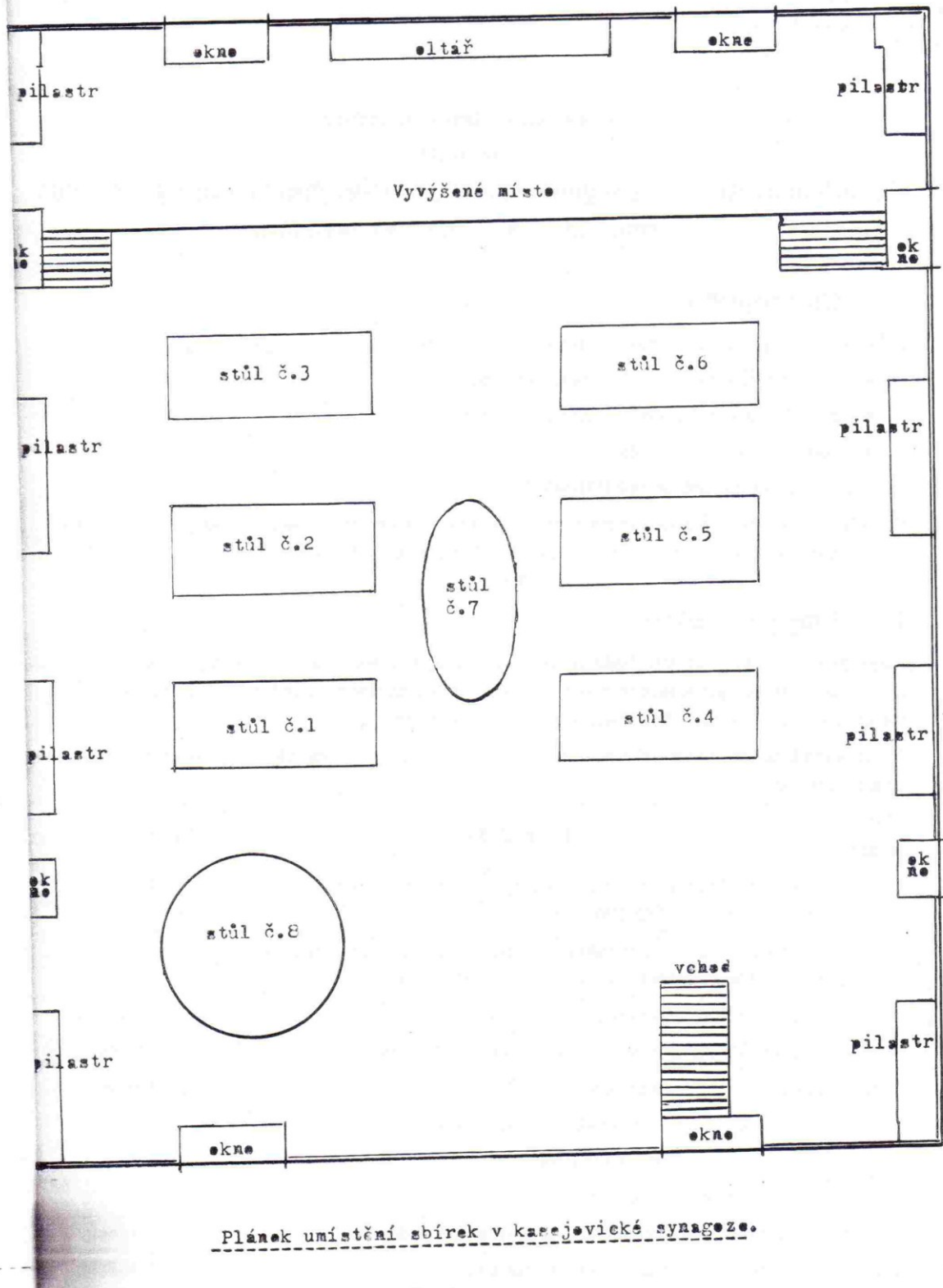
Barekní okno v kasejvické synagoze
- kasulové

Příloha č. 19 – Interiér Muzea Kasejovice.

Příloha č. 20 - Plánek umístění sbírek v kasejovické synagoze.

- 15 -

Příloha č. 21 – Dům, který rodina Mentbergrů vlastní od roku 1830, v současnosti v něm žije Jan Mentberger – syn Eduarda Mentbergra mladšího (synovce Václava Mentbergra).

KASEJOVICKÉ MUZEUM V BUDOVĚ BÝVALÉ ŽIDOVSKÉ SYNAGOGY

PRACOVNÍ LIST PRO ŽÁKY

I. STUPNĚ ZŠ KASEJOVICE

VYUČOVANÝ PŘEDMĚT: VLASTIVĚDA

Vypracuj následující úkoly.

1. Základ Muzea Kasejovice tvoří sbírky:

- a) Václava Maška
- b) Zdeňka Mencla
- c) Václava Mentbergra

2. Muzeum bylo znovuotevřeno:

- a) v roce 1984
- b) v roce 1994
- c) v roce 2004

3. Muzeum se nachází:

- a) v bývalém židovském obchodě
- b) v bývalé židovské škole
- c) v bývalé židovské synagoze

4. Budova muzea je postavena ve stavebním stylu:

- a) barokním
- b) románském
- c) gotickém

5. V muzeu se nachází keramika:

- a) pouze česká
- b) z českých zemí a z ciziny
- c) jen zahraniční

6. Namaluj obrázek toho, co Tě v muzeu nejvíce zaujalo, svoji kresbu popiš pěti větami.

7. V muzeu nenalezneme:

a)

b)

c)

8. Známé dýmky vyráběné v Kasejovicích se nazývaly:

a) Kasejovky

b) Kasovky

c) Kasejky

9. Autor sbírek:

a) byl rodákem z Kasejovic, ale velkou část života strávil v Plzni

b) bydlel v Blatné, do Kasejovic jezdil na prázdniny k prarodičům

c) žil celý život v Kasejovicích

10. Autor sbírek byl:

a) profesionálním historikem

b) hrnčířem

c) zaměstnancem Československých státních drah

Řešení: 1c, 2b, 3c, 4a, 5b, 7c, 8b, 9a, 10a.

TABULKA HODNOCENÍ

ČÍSLO OTÁZKY	POČET BODŮ
1	2
2	1
3	1
4	1
5	1
6	4
7	1
8	1
9	1
10	1
CELKOVÝ POČET BODŮ	14

KLASIFIKAČNÍ TABULKA

DOSAŽENÝ POČET BODŮ	ZNÁMKA
14 – 12	1
11 – 9	2
8 – 6	3
5 – 3	4
2 - 0	5